УЧИТЕЛЯ
ВЪВ
ВАРНА

Документална хроника на делото на Учителя Беинса Дуно (Петър Дънов) във Варна

Издателство Бяло Братство
София · 1999

Тази книга е съставена по документални материали, съхранявани в Библиотека „Пенчо Славейков“, Музея на Възраждането, Археологическия музей, Държавния архив в град Варна, в Българския исторически архив на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и в архиви на частни лица.

Страница за Учителя Беинса Дуно в Интернет:
http://www.vega.bg/~beinsa_douno/

© Димитър Н. Калев, съставител
© Костадинка Миладинова, художник
© Издателство „Бяло Братство“ ЕООД

ISBN 954-8091-91-7

Второ издание

Редактор **Димитър Н. Калев**
Коректор **Моника Тасева**
Компютърен набор **Дарина Добрева, Красимира Мавродиева**
Компютърен дизайн **Иван Джеджев**

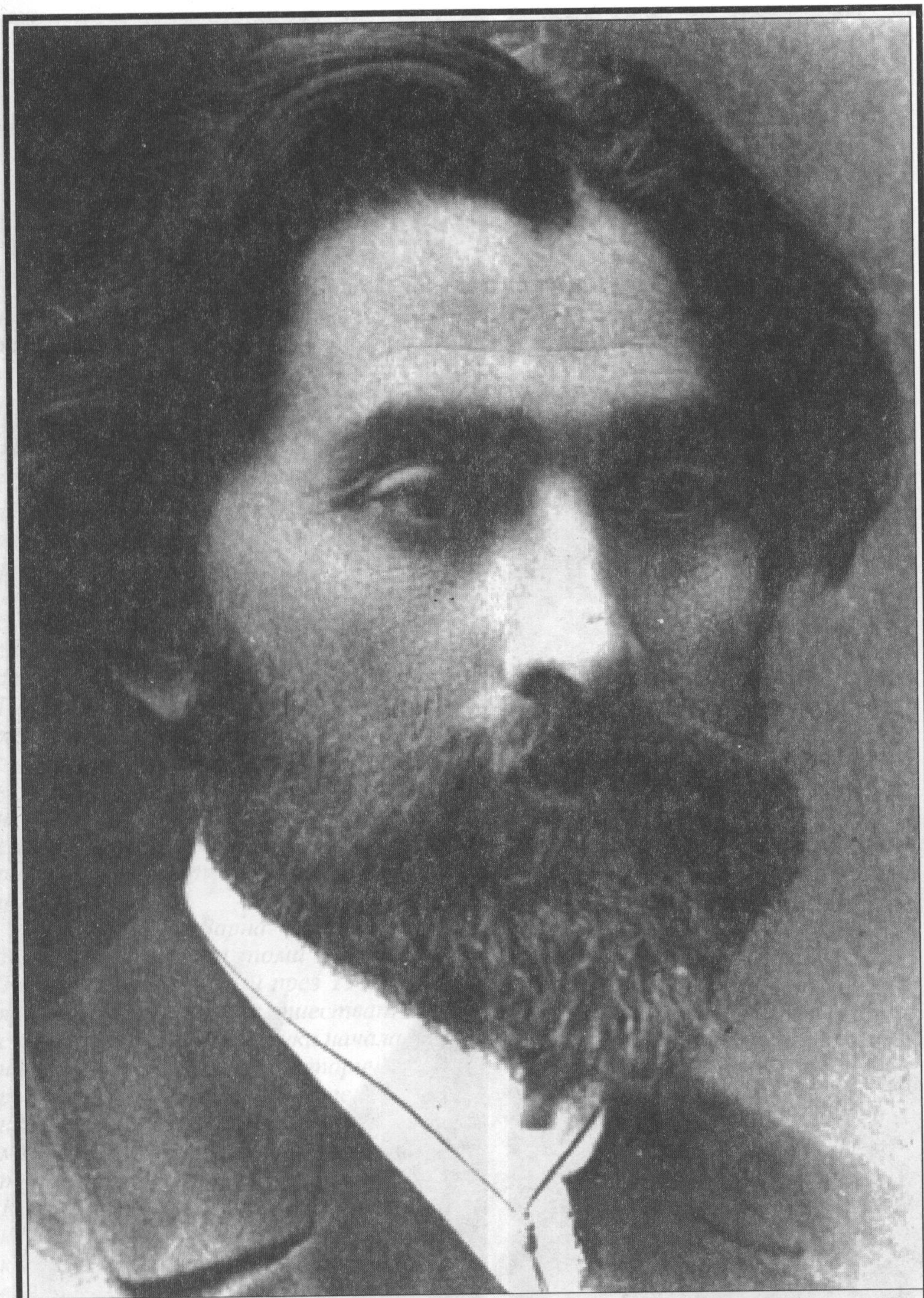

Учителя Беинса Дуно, ок. 1900 г.

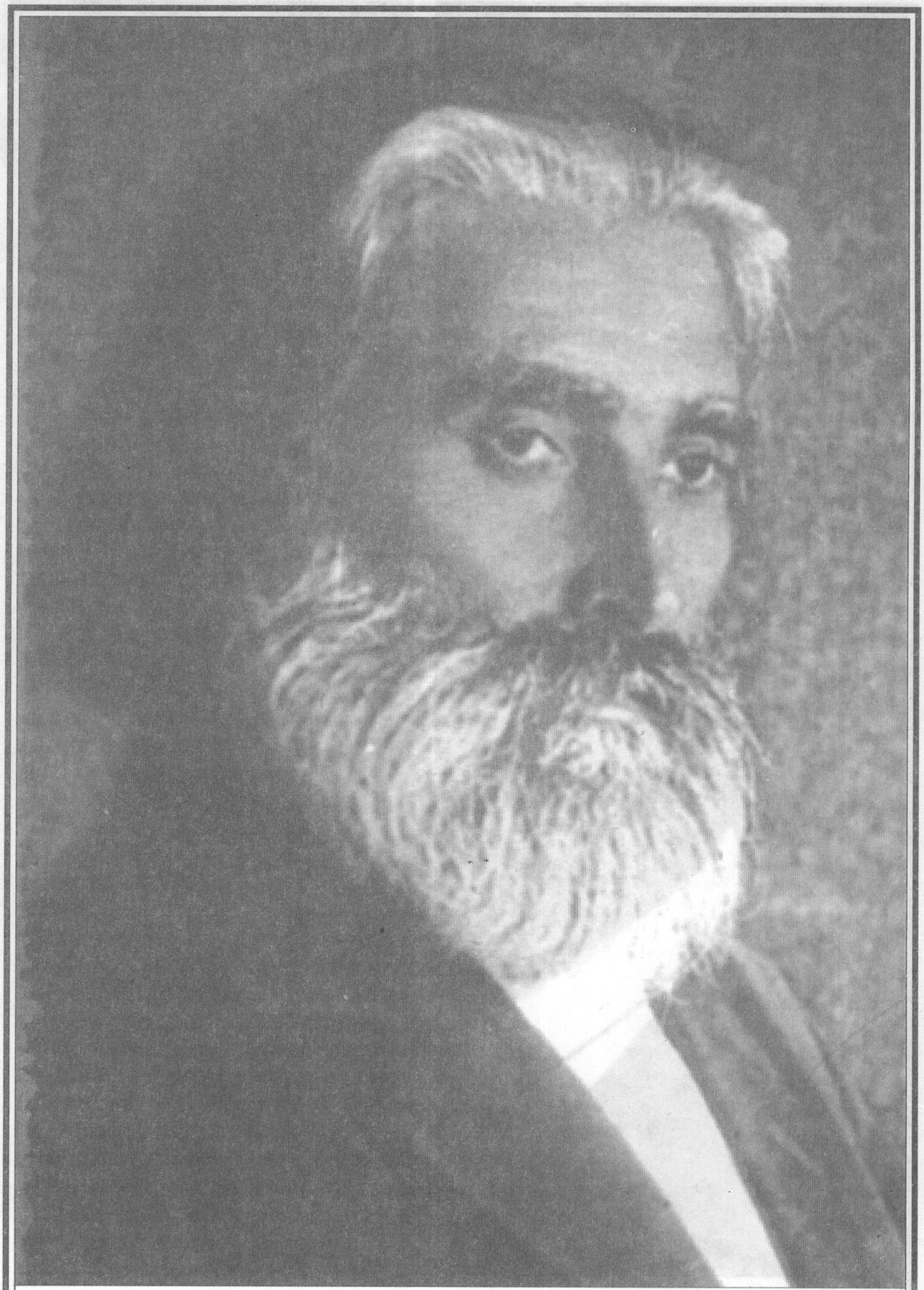

Учителя Беинса Дуно, ок. 1920 г.

С ТОЗИ НОЖ ОБСАЖДАМЕ ВАРНА

(вместо увод)

Тази книга е първи опит да се съберат и подредят хронологично документални материали за един велик дух и за един велик град, взаимно оплодили битието си в едно конкретно историческо пространство. Съставителите нямат претенция за научен исторически труд, затова подзаглавието „документална хроника" е знак за авторска дистанция, дори за пълно авторско отсъствие. Още повече, че след книгите на Георги Томалевски и Атанас Славов едва ли може да се добави нещо към жанра на авторизираната историография. Но колкото и да ни убеждават историците в безпристрастната обективност на историческите документи, кой днес би повярвал, че животът на историята и нашето разбиране за него съвпадат. Или че историята и нейната физически представяща я събитийност са неразчленимо слети. Очевидно и у най-неподготвения съвременен читател се налага ново умонастроение, което схваща единството на историята не толкова субстанциално, колкото екзистенциално. Това ново умонастроение е истински удовлетворено, когато се опитва да разгадава и тълкува знаците на историческите образи и събития. По този начин, освободени от диктата на обективността, те стават притежание на индивидуалното ни съзнание, претърпяват почти метафизическо превръщане и започват обратно да ни диктуват повелите на натрупаната в тях култура. За съвременния наблюдател всеки исторически документ е семиотична система и функционира в съзнанието му с духовния импулс и с психичните енергии на културата, която го е породила. Може да се твърди, че всеки исторически документ съдържа скрита мъдрост и ни подтиква към езотерична интерпретация.*

„Учителя във Варна" на пръв поглед продължава документалната поредица, започната в двата тома на „Всемировият Учител Беинса Дуно и Велико Търново", публикувани през 1995 и 1996 г. Хронологично, разбира се, събитията във Варна далеч предшестват тези в Търново и понеже на практика представляват начало на всички начала, като че ли най-чувствително са застрашени от примитивизма на историческата обективност. Езотеричната интерпретация на появата на Учителя и на неговото първо варненско Слово е не по-настойчиво необходима, отколкото внимателното вникване в духовните приморски пространства на град Варна. Дори в лаконизма на Евангелието градовете не са просто социален декор на Христовите събития – и Кана Галилейска, и Капернаум са първите участници в Евангелската драма, не само защото са крайморски, но и защото са преизпълнени с древна култура. Като че ли винаги, когато историята вдига сценичната си завеса, първо се вижда море. Или поне вода.

Опит за езотерична история на Варна. *Известно е схващането на езоте-*

** Виж Георги Томалевски, „Учителят Беинса Дуно", Алфа-Дар, София, 1997; Атанас Славов, „Пътят и времето. Светска биография на Петър Дънов. Том 1. Началото", Бяло Братство, София, 1998*

ричната наука за ролята на Черноморското пространство да генерира културни импулси от най-дълбока древност до наши дни. Дори най-схематичните географски карти представят Черно море, прищъпнато в средата между Крим (на север) и Синопския залив (на юг), разделено на Азиатско (на изток) и Европейско (на запад) водни пространства, по чиято повърхност морските течения пътуват в два отделни величествени кръга, обратни на часовниковата стрелка. От друга страна, езотеричната наука разглежда историческите епохи като продукт на културни импулси на Всемирното Бяло Братство, чрез които Индоевропейската (Пета, Бяла или Кавказка) човешка раса осъществява своето духовно развитие. В този смисъл всяка култура се дефинира като реализиране на специфични способности и добродетели в човешкото съзнание. Следователно и историческите, и митологическите събития се схващат като еднакво реални психични функции. Досега Всемирното Бяло Братство е генерирало четири велики духовни импулса и чрез свои Велики Учители е поставило начало на шест културни епохи в историята на Петата човешка раса на земята.*

Първи културен импулс.

Цел: да подготви човечеството за приемане на Христовия импулс.

Ход: създаване на Първата, Древноиндийска, културна епоха с духовни наставници Рама и Седемте Велики Риши (около 8000 г. пр. Хр.);

създаване на Втората, Древноперсийска, културна епоха от Учителя Заратустра (около 6200 г. пр. Хр.);

кулминация на импулса в Третата, Египетско-халдейска, културна епоха чрез Учителя Хермес Трисмегист (около 4100 г. пр. Хр.);

създаване на Четвъртата, Гръцко-римска, културна епоха и школата на Учителя Орфей (около 1250 г. пр. Хр.).

Резултат: човешкото съзнание инволюира, губи способност да вижда в духовния свят; азовото съзнание прониква в чувственото тяло, внасяйки егоизъм, приковава го към петте физически сетива; създава се т.нар. сетивна душа.

Мисия на Черноморското духовно пространство в хода на Първия културен импулс:

а) Синтезира резултатите от Древноперсийската и Египетско-халдейската културни епохи чрез митологичния импулс на Прометей, прикован върху Кавказките скали край източното черноморско крайбрежие (около 3100 г. пр. Хр.). Прометей (буквално – промислещия или онзи, който предварително мисли за това, което става вън от него) е прикован върху скалата на земното тяло и орелът на мисленето кълве от чувствения черен дроб.

б) Разгръща Гръцко-римската културна епоха чрез опита на езотеричната школа в Колхида (около устието на река Риони, черноморското крайбрежие на Грузия) да възстанови чистотата на чувственото тяло, помрачено от егоизма (около 1250 г. пр. Хр.). Създава се митологичният импулс на Аргонавтите, странстващи към непомрачената от егоизъм златиста обвивка на чувственото тяло, наречена златно руно. Образът на овена синтезира спомена за изгубеното единство между Любовта и Мъдростта в човешкото съзнание.

в) Въвежда жертвата като добродетел на идващата интелектуална култура чрез опита на езотеричната школа в Таврида (недалеч от Севастопол, Кримски полуостров, около 1194 г. пр. Хр.). Създава се митологичният импулс на дъщерята на човешкия дух Ифигения, пренесена в жертва на Артемида, за

** Виж Ханс Гзенгер, „Черноморското пространство и неговите мистерийни импулси в миналото и настоящето“, 1971, превод от немски, непубликуван; Влад Пашов, „Идеите на Бялото Братство през вековете“, 1945, ръкопис, непубликуван.*

да стане жрица. Това е дарбата на съзнанието да отделя свещеното от общата интелектуална култура.

г) Съхранява и пренася в идващата материалистична култура учението за живота след смъртта и за прераждането чрез езотеричната школа на Замолксис (или Залмоксис) в царството на гетите (край устието на Дунав и бреговете на Североизточна България). Според Херодот, Замолксис, наричан Гебелеизис (буквално – носител на Светлина), бил роб (или ученик) на Питагор (580-500 г. пр. Хр.), който го освободил. Забогатял, той се върнал в родината си, заповядал да му построят подземна къща, прекарал в нея три години и се явил отново на белия свят, за да повярват всички в безсмъртието.

По всяка вероятност, тъкмо на този исторически етап Варненското духовно пространство поема своята езотерична мисия, въпреки че Варненският халколитен некропол, открит край индустриалната зона на града, се счита за най-стария в Европа и официалната археологическа наука го датира около 4000-5000 г. пр. Хр. През 571 г. пр. Хр. гръцки колониалисти от Милет основават гр. Одесос.

Втори културен импулс.

Цел: да внесе Христовия импулс в човечеството.

Ход: започва от Индия чрез мисията на Кришна (около 3000 г. пр. Хр.);

преминава през семитските племена и родословието на Авраам;

пренася се в Египет, където Мойсей се посвещава в тайните на херметизма;

предава се в двата центъра (Египетски и Палестински) на Есейската езотерична школа;

кулминация на импулса при въплъщаването на Христовия Дух в Исус и при кръстната Му смърт на Голгота;

подготвя прехода към Западноевропейската културна епоха чрез Александрийската езотерична школа на неопитагорейците, неоплатониците и гностиците.

Резултат: Духовното Слънце прониква в сферата на Земята и в човешката душа; създаденото в нея индивидуално, азово съзнание придобива възможност да приема непосредствено откровенията на Духа; развитието на човешкото съзнание се тласва в еволюционна посока.

Мисия на Черноморското пространство в хода на Втория културен импулс:

а) Предоставя територия за апостолската мисия на Св. Андрей Първозванни при кримските скити. Според Епифаний (IX в. сл. Хр.), Господ казал на първия от дванадесетте апостоли: „Иди във Витиния, Аз съм с теб дето и да отидеш. Още и Скития те очаква". Андрей потеглил с учениците си към Лаодикея, а оттам – в Мизия, в гр. Одесос. Като прекарал тук малко време, поставил епископ Апион (Амплий), който по-късно претърпял мъченическа смърт. Тези исторически бележки сочат Одесос като епископско седалище още от втората половина на I в. сл. Хр.

б) Създава духовна стена между европейското мислене, като вътрешна психична практика, и упадъчното сетивно магьосничество на Азия. Историческо копие на процесите около тази астрална стена са началото на Великото преселение на народите. През 587 г. сл. Хр., по време на император Маврикий (582-602 г.) аварите превземат Одесос. Оттогава в историческите хроники започва да се споменава името Варна. Варна се споменава от византийски летописци като град Одесос край река Варна, а през 678-679 г. сл. Хр. по времето на император Константин Погонат се твърди, че Аспарух станал владетел на Долна Мизия, което означава, че е превзел и Варна. През периода от 773 г. до 1202 г. градът е отново византийски.

в) Създава се митологичният импулс за битката между демоните (фавни и сатири) и възвишените духове за чистотата на земната астралност, която в древното съзнание се символизира от стихията на Космическата вода.

*Най-вероятно името Варна отразява мисията на своята културна епоха. Разпространено е мнението, че произходът му е от аварската дума **var**, означаваща „град", но основателен е въпросът защо и река трябва да се назовава с такова име. В контекста на духовната мисия на Черноморското пространство по онова време по-достоверно е да се търси коренът на думата в санскритския термин **varuna**, с който е означаван принципа на Космическата вода, прототип на гръцкия Уран. Съществува и санскритска дума **varna**, означаваща буквално „цвят, багра". В Ригведа с този термин е посочено понятието „каста, съсловие". Според езотеричната наука, представителите на кастите в древните култури се различавали по основния цвят на астралното си тяло. Най-сетне е възможно Варна да произхожда от древноперсийската дума **varъna**, която означава „вяра". От културологична гледна точка вярата се явява като функция на мисленето за познаване на вече невидимите за съзнанието духовни светове. Така че, в контекста на конкретната езотерична мисия на Варна през епохата на Втория културен импулс, и трите възможни етимологични корена на името ѝ означават едно и също: астрално пространство под въздействие на мисълта.*

Трети културен импулс.

Цел: да даде методология за реализиране на Христовия импулс в личния и социалния живот.

Ход: започва от Индия чрез мисията на Буда (563-483 г. пр. Хр.);

преминава през Египет;

създава езотеричното течение на Манихейството чрез проведения през IV в. сл. Хр. духовен събор на Черно море, в който участват Учителите Манес, Заратустра, Буда и Скитианос;

кулминация на импулса в Богомилската езотерична школа в България;

подготвя Западноевропейския ренесанс, създавайки езотеричните школи на албигойците, катарите и розенкройцерите;

завършва в движението на спиритизма, Теософското и Антропософското общества от края на XIX и началото на XX век.

Резултат: схоластичното европейско мислене съживява в душата независимата Истина и независимото Добро, които я издигат над сетивното – създава се т.нар. разсъдъчна душа; от друга страна, в европейския рационализъм се вмесва чувството на сетивно удоволствие, мисленето се употребява единствено за проникване в земния свят; в азиатското магьосничество се вмесва идолопоклонничество, духовните знания се употребяват за печелене на земни богатства; западният утилитаризъм и източният шаманизъм се стремят към космически „брак" в астралните Черноморски пространства.

Мисия на Черноморското пространство в хода на Третия културен импулс:

а) Създава Манихейския импулс и Богомилското движение чрез духовния събор на Черно море, ръководен от Манес.

През 1202 г. българският цар Калоян превзема Варна в деня на Велика събота и прекарва великденските празници в града. Богомилското движение прониква във варненското духовно пространство, в местността Сотира (от гръцки – спасение) по южния склон на Ташла-тепе се създава богомилско селище. През 1352 г. във Варна се настанява венецианският консул Марко Леонардо, който сключва договори с цар Иван Александър.

б) Диференцира Христовия импулс на православен и католически чрез Великата схизма в Константинопол – първоначално между патриарх Фотий и

папа Николай I през 867 г. сл. Хр. и по-късно, през 1054 г. сл. Хр., между патриарх Михаил Керуларий и папа Лъв IX.

в) Създава импулси срещу космическия „брак" между европейския утилитаризъм и азиатския шаманизъм.

Историческо копие на опитите за подобен космически „брак" са повечето крайморски военни операции от това време, особено сраженията между християнски и ислямски армии. През 1393 г. султан Баязид I превзема Варна, а от 1413 г. до 1444 г. градът е отново византийски. На 10 ноември 1444 г. Варна се превръща във „Ватерло" за кръстоносците, водени от Владислав III и Янош Хуниади: почти като в мита за Орфей, главата на умъртвения клетвопрестъпник Владислав Варненчик е потопена в пчелен мед и Мурад II я изпраща тържествено в азиатската си столица Бурса. През 1610 г. запорожките казаци, а през 1773 г. граф Румянцев превземат Варна, но след това я напускат. През 1828 г. руският император Николай I ръководи от Турна-тепе обсадата на града и на 23 септември тържествено слиза на брега му от крайцера „Париж". След създаването на Гръцката държава русите се оттеглят от Варна и на 18 април 1837 г. Махмуд II влиза в града и възстановява разрушените крепостни стени. По време на Кримската война за светите места в Палестина (1853-1856 г.) във Варна е разположено главното командване на англо-френско-турската коалиция, която воюва срещу руската армия, отбраняваща Севастопол. Като че ли за историческо възмездие, сред войските в града избухва голяма холерна епидемия, а на 27 юли 1854 г. (ден на Св. Пантелеймон) пожар унищожава почти цяла Варна. На същата дата през 1878 г. по време на Руско-турската освободителна война руската армия превзема града.

С това не свършват черноморските кръвопролития. Но Бог, според метафоричния израз на Учителя, събира кръвта от бойните полета, за да съгради новото сърце на човечеството.

Четвърти културен импулс.

Цел: да подготви славянството за предстоящата Шеста културна епоха, наречена Култура на сърцето.

Ход: започва от Варна под ръководството на Учителя Беинса Дуно;

преминава във Велико Търново и София, оттам – във Франция, Литва, Русия, САЩ, Канада, Аржентина и Конго.

Предстоящ резултат: изграждане на ядрото на човешкото съзнание, наречено Разумно сърце или Съзнаваща душа, чрез включване на принципа на Любовта като основа на Живота; непосредствено отваряне на Разумното сърце към Духа на Истината чрез живот за Цялото; подготвяне на човечеството за Шестата (славянска) културна епоха, ядро на бъдещия Шести планетарен цикъл, наречен Шеста раса.

Мисия на Черноморското пространство в хода на Четвъртия културен импулс:

а) Създава във варненското село Хадърча, днес Николаевка, физическото тяло на Петър Дънов за проява на Духа Беинса Дуно.

б) Поставя във Варна началото на Веригата на Бялото Братство, ръководена от Учителя Беинса Дуно.

в) Създава през 1914 г. в Бургас импулс за духовно пречистване на земния астрал, с което Учителя Беинса Дуно обявява и началото на Епохата на Водолея. В бургаската си беседа от 22 март той казва: „Днес аз уреждам празника на нашето Общество и ви съобщавам следния реален факт: днес в Невидимия свят светлите духове също празнуват..., защото всички членове на Черната ложа са изгонени от астралния свят. Астралният свят е вече очистен

от ангелите на тъмнината..., но всички те са слезли тук, на Земята, както се измита вторият етаж на една двуетажна сграда и всичкият боклук пада на долния етаж.“

Езотеричната история на Варна може да се дописва. Като синтез от чужди духовно-научни изследвания, в този си вид тя е по-скоро умозрителна и еклектична конструкция, ако щете – историческа хипотеза, поради което се нуждае от бъдещи научни потвърждения. Така или иначе, мястото ѝ в увода към „Учителя във Варна“ преследва много по-обикновена цел: да покаже на непредубедения читател, че варненският декор на събитията около Учителя е част от духовната култура на Черноморското пространство. И за да можем да продължим нататък, несмущавани от диктата на всякакви исторически дадености, добре би било да наречем горната хроника за Варна история за пречистването на общочовешкото сърце.

Документалните материали в книгата са подредени условно в три части. Първата част е именувана „Предисловието“, защото свидетелства за хора и събития от епохата на Българското Възраждане във Варненския регион, повече или по-малко свързани с раждането на Петър Дънов и с формирането на неговата личност. Без преднамерена селекция, документите в тази част недвусмислено изразяват възрожденския дух на епохата, която по странни пътища съчетава съдбите на едни от най-добрите българи, вика ги от далечни краища, фокусира в селцето Хадърча (Николаевка) кръвта и интелекта им, вгражда ги в борбите за църковна независимост и после отново ги провожда незнайно някъде. Атанас Георгиев, Константин Дъновски, Сава Доброплодни, Петко Р. Славейков и много други се мярват кратко в историческата драма, за да подготвят място на онова, което идва след тях. По едни или други исторически обстоятелства тъкмо на Николаевка се пада да стане национално-просветен център във Варненско, дори своеобразен парламент на първенците от района, които на 21 май 1860 г. се събират, отхвърлят гръцката патриаршия и официално признават самостоятелната Българска Църква в Цариград. Дори Славейков се появява през 1864 г. като учител във Варна, стои два-три месеца и отпътува за Цариград, за да редактира новобългарската езикова версия на Библията от 1871 г. – същата, от която по-късно Учителя Беинса Дуно ще състави „Завета на цветните лъчи на Светлината“.

На пръв поглед повечето от документите в „Предисловието“ преповтарят едни и същи събития, дори на места взаимно се опровергават, но от различните гледни точки се получава своеобразна документална полифония, много по-автентична, отколкото всеки друг еднопланов исторически разбор. „Предисловието“ завършва с оригинално изследване за рождената дата на Петър Дънов.

Втората част на книгата съдържа варненското Слово на Учителя Беинса Дуно. На практика след завръщането му през 1895 г. от Медисън (Ню Джърси, САЩ) до 1909 г. Варна е главна територия на неговата дейност, с изключение на краткия му престой в Нови Пазар (1899-1900 г.) и на няколкото му пътувания из България. В действителност първият варненски документ на Словото е книгата „Науката и възпитанието. Началата на человеческий живот“, публикувана през 1896 г. във Варна в печатницата на К. Николов, претърпяла впоследствие няколко редакции и преиздавания.

„Хио-Ели-Мели-Месаил“, с което започва втората част на нашата книга, е Слово, записано от Учителя във Варна през 1897 г., публикувано в самостоятелна книга през 1912 г. в печатница „Напредък“, Стара Загора, и днес представлява библиографска рядкост.

По-нататък хронологично следва Словото „Избаникът Божий и Вождът на Истината“, записано на 20 септември 1898 г. и публикувано в „Изгревът“ на Бялото Братство“, т. II, Житен клас, София, 1995.

Първото публично представяне на Словото е „Призвание към народа ми – български синове на семейството славянско“. Учителя го записва на 8 октомври 1898 г. и го прочита през същия месец пред членове и гости на Женското благотворително културно-просветно дружество „Майка“ във Варна. От 1994 г. насам „Призвание“-то има няколко издания.

Хронологията на варненското Слово продължава със „Свидетелствата Господни“, записани на 13 февруари 1899 г., и „Божието обещание“, записано на 24 февруари 1899 г. Двата документа са публикувани в „Изгревът“ на Бялото Братство“, т. II, Житен клас, София, 1995.

Безспорно най-значимото съдържание на „Учителя във Варна“ са протоколите от годишните срещи на Веригата на Бялото Братство, наричани по-късно събори. Съборите са провеждани във Варна до 1909 г. включително, съхранени са протоколите им от 1903, 1906-1909 г. и тук се публикуват за първи път. От тях излизат на яве неизвестни досега исторически факти, най-същественият от които, може би, е този, че начало на Веригата на Бялото Братство е Обществото за повдигане религиозния дух на българския народ, което Учителя учредява във Варна още през 1897 г.

В протоколите по особен начин се открояват и две личности, повече или по-малко пренебрегвани досега в мемоарите на съвременниците си. Първата е Анастасия Узунова-Желязкова, на която е посветен отделен очерк в третата част на книгата. Втората личност е самият протоколчик Димитър Голов, чиито са записките от 1906 до 1909 г.

Димитър Голов (1863-1917) е роден в Котел, завършва френски колеж в Одрин (където се ражда и учи Анастасия Желязкова), следва католическо богословие в Рим, работи като мисионер в Африка и учител в Солунската българска мъжка гимназия, накрая се установява като издател в София и от 1899 г. е стопанин на списание „Летописи“ с директор Константин Величков и със сътрудници – Иван Вазов, Михалаки Георгиев, Антон Страшимиров, Цанко Церковски и проф. Марко Балабанов, ръководи през 1912 г. отпечатването на „Завета на цветните лъчи на Светлината“, умира в София.

В края на втората част в отделна глава, озаглавена „Епистоларно Слово“, са публикувани избрани писма на Учителя, писани във Варна. Между тях са и писма от варненския хотел „Лондон“ през периода от юни 1917 г. до лятото на 1918 г., когато правителството на В. Радославов интернира Учителя от София във Варна под предлог, че учението му разколебава духа на войниците на фронта.

Третата част на книгата е озаглавена „Съработниците“ и включва документи за няколко поколения личности – ученици, слушатели и последователи на Учителя Беинса Дуно, повечето – от духовния и интелектуален елит на Варна. От биографията на Анастасия Желязкова, например, излизат наяве много исторически факти за варненски събития около Учителя, неизвестни досега. Не е отмината без специално внимание спорната личност на варненеца Михаил Иванов, който след 1937 г. под името Омраам Микаел Айванхов създава френското Бяло Братство. За първи път се публикуват мемоарните бележки на Велко Петрушев и Люба Стойкова. В тях от специфичен ъгъл е представен варненският социален декор на Учителовото Слово от 1912 г. почти до наши дни. Включен е и предговорът към драмата на Велко Петрушев „Девор“ в публикацията ѝ от 1934 г. Написан е от варненския интелектуалец Петър Списа-

ревски и е опит за въведение към оригинален жанр в българската драматургия, който може да бъде наречен мистерийна драма.

Безспорно, последната, трета, част на книгата е документална хроника, която постоянно може да се дописва. Тя, в сравнение с останалите две части, е като че ли най-непосредственото усещане за историята като битие на култура, родена от незрим духовен импулс.

За да се предпази читателя от всякакви предубеждения, накрая е необходимо да се отбележи, че уводните бележки към „Учителя във Варна" не са преднамерено тълкуване на представените исторически документи, а по-скоро намек, че „героите" на книгата са двама – Словото на Учителя Беинса Дуно и градът Варна.

На 16 август ст.ст. 1909 г. Учителя открива годишната среща на Веригата на Бялото Братство и, показвайки на присъстващите къс двуостър меч, произнася забележителните думи: „Това е Силата Господня. С този нож обсаждаме Варна." По-горе нарекохме историята на Варна „история за пречистването на общочовешкото сърце" и колко по-вярно става това определение след физическата поява на Учителя Беинса Дуно в Черноморското духовно пространство на България. „Учителя във Варна" е книга за сърцето на един град, завинаги обсаден от силата на Духа.

Без помощта на Павлина Даскалова, чиято е идеята за съставянето на тази книга, без Христо Маджаров, на когото се дължат повечето от идейните ѝ внушения, без съучастието на Георги Н. Петков, Филип Филипов, Преслав Павлов, Петър Митев и Иван Джеджев, без професионализма на историците, библиографите и преводачите Станка Димитрова, Цветолюб Нушев, Кристияна Димчева, Елена Бъчварова, Борислав Дряновски, Васил Стоилов и Ралица Хубанова не би било възможно съставянето и публикуването на „Учителя във Варна". Затова последните думи на признателност са към тях.

Варна,
май 1998 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Първа част. ПРЕДИСЛОВИЕТО 15

Кратка история на село Николаевка 15

Село Хадърджа и Възраждането във Варненско
Проф. д-р Петър Ников 19

Атанас Чорбаджи (Хъдържалията)
Икоиом Ив. К. Радов 29

Атанас Георгиев 35

Из родословието на Учителя Петър Дънов (Беинса Дуно)
Любен Хаджииванов 40

Пръв български учител и свещеник
Димитър Македонов 42

Спомени на свещеника Константин Дъновски 45

Заветници на свободата ни
Т. И. Бъчваров 51

Коя е рожденната дата на Петър Константинов Дънов
Валсерпъ Айн 61

Бележки върху книгата „Учителят на Бялото Братство“
Правдолюб Истинолюбиви 65

Втора част. СЛОВОТО 72

Хио-Ели-Мели-Месаилъ 72

Протокол от годишната среща на Веригата
Варна, 1903 84

Слово
Варна, 10 август 1903 86

Слово
Варна, 22 август 1904 88

Протоколи от годишната среща на Веригата
Варна, 1906 92

Протоколи от годишната среща на Веригата
Варна, 1907 95

Протоколи от годишната среща на Веригата
Варна, 1908 108

Протоколи от годишната среща на Веригата
Варна, 1909 126

Епистоларно Слово на Учителя
Варна, 1898-1918 152

Избрани писма до д-р Георги Миркович 152

Избрани писма до Пеньо Киров и Тодор Стоименов 156
Избрани писма до Мария Казакова 165
Избрани писма до Елена и Константин Иларионови 167
Писма от хотел „Лондон“ 168

Трета част. СЪРАБОТНИЦИТЕ 173

Анастасия Узунова-Желязкова и Варненското благотворително дружество „Майка“
Димитър Н. Калев 173
Д-р Георги Миркович
Вергилий Кръстев 178
Пеньо Киров 183
Тодор Стоименов 186
Кратки бележки за началото на братската група във Варна
Велко Петрушев 188
Варненските години на Михаил Иванов
Димитър Н. Калев 201
Във Варна през 1926 година
Никола Гръблев 207
Как се създаде Вътрешната школа
Люба Стойкова 214
Предговор към драмата „Девор“ от Веселин Петрушев
Петър Списаревски 223
Нов храм
Зафира Иванова 225

Първа част
ПРЕДИСЛОВИЕТО

КРАТКА ИСТОРИЯ НА СЕЛО НИКОЛАЕВКА

Музейна сбирка, с. Николаевка, Варненска област, открита на 24 май 1977 г.

Селото се намира на 30 км северозападно от гр. Варна. Още от турско време и сега е център на община. Разположено е на 350-400 м над морското равнище от двете страни на Николаевската река, която е начало на р. Деде-Бунар дере. Реката тече в северна посока, минава край село Засмяново, Ботево, навлиза в Добруджа, става подземна река и се влива в р. Дунав.

В административно отношение селото принадлежало на Козлуджанската нахия и се наричало Хадърча. Населението на Варненска кааза и Козлуджанска нахия през XIX в. е предимно мюсюлманско и се състои от турци, татари и др.

Турската колонизация и Руско-турската война в по-късните столетия довеждат до почти пълното изчезване на старобългарското население. Част от него се влива в големия изселнически поток след 1828-29 год. към Северна Добруджа и Бесарабия. В местността, където е основано Николаевка, и преди идването на заселниците е имало село, само че на север от сегашното. Било е съвсем малко. По време на чумна епидемия селяните го напуснали и го опожарили. Камъни и керамични отломки, останали от него, могат и сега да се видят в полето – на местото, наричано Юрта.

В следващите години тук се установяват преселници, главно от източнобалканските села Голица и Еркеч. Една група, водена от Атанас Георгиев, спряла на около 30 км северозападно от Варна. Атанас Георгиев тръгнал да търси вода из местността и в гората, намираща се в ниското до една рекичка, открил два извора. Съподвижниците му одобрили мястото и започнали да изсичат гората около изворите, за да си строят къщи. Така се основало с. Николаевка, наречено тогава на турски Хадърча.

Друга част от изселниците, водена от Кара Марин, тръгнала с руските войски на север и в Бесарабия основала село, което и сега се нарича Голица. Това ново население представлява и етническата основа на българското национално Възраждане във Варненския край.

Към средата на XIX век, когато в този край проблясват първите зари на национална пробуда, с. Хадърча заема ръководна роля на подбудител и организатор на Българщината във Варненско. Изключителната заслуга за това се пада на будния и предприемчив селски чорбаджия и голям родолюбец Атанас Георгиев. Роден в с. Голица, Несебърско, и получил според тогавашните понятия едно добро местно образование на български, гръцки и турски, Атанас Георгиев постъпил по време на Руско-турската война през 1826-29 год. преводач при русите, с които ходил чак до Одрин. След войната, след като баща му с много свои съселяни напуснал Голица и се преселил в Хадърча, тук дошъл и Атанас. Благодарение на своите знания и интелигентност, на своите връзки с турските и гръцките първенци във Варна и на покровителството, което оказвал на своите съселяни, сам се издигнал след смъртта на своя баща пред тях като най-влиятелния човек в селото, и те го избират за селски мухтар (кмет), чорбаджия. Атанас Георгиев е бил рядко издигнат българин, който въпреки невежеството на своите съселяни, сам и на свои разноски отворил в 1847 год. първото българско училище в селото си, което било и първото българско училище и във Варненска околия. За пръв български учител условил младия Константин поп Дъновски от родопското село Читак. Младият учител, условен за 500 гроша и храна, започва работа с 10-15 ученика в килера на чорбаджи Атанасовата къща.

След училището чорбаджи Атанас убедил своите съселяни да открият и българска църква. През следващата година е построена и специална сграда с две стаи. Едната е за училище, а другата – за църква. Но гръцките интриги спират строителството. Тогава чорбаджи Атанас отива във Варна и с турски големци издейства разрешение за продължаване на строежа. На 26 октомври 1851 год. в присъствието на много селяни от съседните села сградата е осветена от Варненския митрополит Порфирий и пръв български свещеник става споменатият К. Дъновски. Започват и училищните занятия.

През 1853 год. те са преустановени, тъй като е обявена Кримската война. През 1856 год. войната свършва и К. Дъновски отново събира децата. На следващата година той е ръкоположен за свещеник. На негово място е назначен Петър Атанасов. През същата година е извикан и втори свещеник – Иван Громов.

Благодарение на тая родолюбива дейност на Атанас Чорбаджи и поради слабостта и неорганизираността още на варненските българи на село Хадърча се паднало да заеме на първо време едно особено средищно положение във възродителните усилия на българите във Варненска околия. По такъв начин създаденото в Хадърча българско просветно национално огнище не останало без влияние върху развитието изобщо на народните работи в областта. Атанас Чорбаджи се намирал във връзка с български търговци във Варна. К. Дъновски, който станал негов зет, се премести в Варна, където внесъл високия български дух на своя тъст, както сам той казва. Понякога по време на служба в гръцката църква произнасял евангелието или някои ектении на славянски.

Когато с акта на 3 април 1860 год. цариградските българи, начело с Илларион Макариополски, провъзгласили основаването на отделна самостойна Българска църква, както в другите краища на България, така и във Варненска околия българите се раздвижили и подкрепили тази инициатива. Забележително е, че не във Варна, дето българите се чувствали още слаби и неорганизирани, а

в село Хадърча било свикано за целта на 21 май1860 год. по споразумение между дядо Ананас и варненските български първенци едно събрание от представители на българите във Варненско, а именно от селата: Девня, В. Козлуджа, Хасърджик, Караач, Юшенлий, Кумлуджа, Суджаскьой, Гевреклер, Гюнлоглу, Чатмата и Куюджук. На него било решено, че се отказват оттук нататък от Цариградската гръцка патриаршия и нейните владици и признават за свое църковно началство новата Българска църква в Цариград, начело с Иларион Макариополски. Това решение, подписано от всички представители-първенци, придружено от особено писмо на варненските българи, било изпратено в Цариград на Макариополски с покана да посети и обиколи Варненско. По такъв начин село Хадърча заело едно особено средищно положение във Варненска околия.

На следната година в Хадърча на ново едно събрание на селата във Варненско тоя забележителен българин, Атанас Чорбаджи, бил избран за представител на Варненско по народните работи в Цариград. Той заминал за там, където останал като такъв на свои разноски до своята смърт.

В 1861 год. Атанас Чорбаджи носи просбата на Варненско до Високата порта, с която иска:

1. Да бъде призната и утвърдена българската църковна независима епархия.

2. Да позволи, щото българското духовно началство заедно с българските представители да уреди църковните дела на българските епархии.

Тая просба е подписана и подпечатана от първенците на селата Капаклий, Хадърча, Гюндоглу, Гевреклер, Чатмата и Козлуджа.

В Цариград престоял четири години и издействал назначаването на двама свои съселяни за свещеници и в околните села. След четири години дълги борби за църковната свобода на нашия народ тоя бележит българин починал в 1865 год. в Цариград и е погребан в гробницата Егрикапу. Близките му искали да пренесат тленните му останки в селото, но била донесена само надгробната плоча, която си бил приготвил приживе. Забележителни са думите му, които казал в Цариград при уреждане на църковните работи: „Няма да си отида оттук, докато не видя български владици да се упътят за българско.“

Надгробната плоча се намира в църковния двор върху гроба на неговия внук Атанас Златев, който бил убит от турците в Ботевската гора.

След Петър Атанасов учител става Курти Добрев, и двамата от същото село. Последният – по професия абаджия, упражнявайки занаята си едновременно и учи десет ученика. Заедно с това изпълнява и длъжността на селски писар. Примитивната обстановка на това училище го доближава твърде много до характера на църковната килия. Учениците са сядали на възглавници, донесени от къщи, и пишели на коляно. Стаята била малка и тъмна.

В следващите години към 1866-68 год. тук работят Иванчо, а след него до 1871 год. – Андон х.Матеев. Те очевидно с нищо не променят атмосферата в училището, поради което някои недоволни ученици го напущат и отиват да се учат в с. Юшенлии (*днес с. Ботево*). Същите ученици изпращат на 31 май 1871 год. писмо до Варненската община, което показва състоянието на обучението и изобщо – изостаналостта на местното училище.

След 1871 год. в селото учителства Стефан Колчов от Железник (Ст. Загора), който получава заплата от 3000 гроша и храна от селяните. По негово време нараства броят на учениците – 116 момчета и 17 момичета и се въвежда разпределение в

с. Николаевка - съвременен изглед

четири отделения. Ст. Колчов остава до учебната 1874-75 год., която не довършва. На негово място идва Димо Митов, който през пролетта на 1875 год. провежда годишен изпит с учениците от всички отделения. В четвърто отделение със седем ученика се изучава свещена история, българска история, българска граматика, землеописание, аритметика, прочит, катехизис. Изпитът става само върху свещена история, българска история, землеописание и завършва много добре. В трето отделение 17 ученици са изпитвани по катехизис, прочит и аритметика. Във второ отделение – 19 ученици – по прочит и числа, а в първо – 60 – също по прочит и числа, от 1 до 1000. Д. Митов получава заплата от 2200 гроша. Същият учител остава вероятно и през следващите учебни години – до началото на Освободителните войни.

Заедно със завареното турско население през 1874 год. село Хадърча наброяло 163 къщи, от които 41 турски, 114 български и 8 цигански. По същото време българите достигат до 140 семейства, 800 жители.

Селото се нарича Николаевка от 1877 год. Прекръстено било на името на княз Николай Николаевич, главнокомандващ руските войски, трети син на Николай I и по-малък брат на цар Александър II. Преименуването станало в чест на руските войски, които били на бивак близо до селото. Селяните изпратили писмо до княза, който отговорил положително на желанието им и подарил на селото 3000 гроша.

Основни поминъци на селото са били земеделието и скотовъдството. Занаятите в Николаевка са задоволявали нуждите на местното население. Един от добре развитите занаяти е било терзийството.

*
* *

СЕЛО ХАДЪРДЖА И ВЪЗРАЖДАНЕТО ВЪВ ВАРНЕНСКО

Проф. д-р ПетърНиков

„Българското възраждане въ Варна и Варненско“
Българска академия на науките, София, 1934

Едно особено средищно положение във Варненската околия заело голямото варненско село Хадърджа (днес Николаевка), което първоначално заместило дори в това отношение града Варна. Населението му е било българско и състояло главно от преселници, преселени предимно след войната в 1828-29 г. от балканските села Еркеч и Гулица. Ето някои статистически данни за неговото население: в 1867 г. то е брояло 94 венчила, в 1871 намираме 130 венчила, в 1874 г. – 153 венчила, а при Освобождението в началото на 1879 г. то имало 120 къщи, 162 венчила или всичко 884 души.

Особеното значение и положение на това село се дължи преди всичко, за да не кажем напълно, на един беззаветно родолюбив и забележителен български балкански селянин, първенец на това село. Също както в Балчик, и тук българщината, българският език и просвета твърде рано се възродили, благодарение дейността именно на селския чорбаджия Атанас Георгиев. Роден в с. Гулица (Месемврийско) и получил, според тогавашните понятия, едно доста добро местно образование на български, гръцки и турски, Атанас Георгиев постъпил през време на Руско-турската война в 1928-29 година преводчик при русите, с които ходил до Одрин. След войната, след като баща му с много свои съселяни напуснал Гулица и се преселил и установил в Хадърджа, тук дошъл и Атанас. Благодарение на своите знания и интелигентност, на своите връзки с турските и гръцки първенци във Варна и на покровителството, което оказвал на своите съселяни, той се издигнал след смъртта на баща си пред тях като най-влиятелния човек в селото и те го избрали за селски мухтар (кмет), чорбаджия. Атанас Георгиев е бил един рядък, издигнат българин, който, въпреки невежеството и неотзивчивостта на своите съселяни, сам и на свои разноски отворил в 1847 г. първото българско училище в селото си, което е било и първото българско училище във Варненската околия, като условил за пръв български учител Константин Дъновски. След училището той убедил своите съселяни да построят на следната година в Николаевка и българска църква, в която станал пръв български свещеник споменатият Константин Дъновски и която в 1851 г. била осветена от Варненския митрополит Порфирий, а в 1857 г. извикал за нея и втори български свещеник Иван Громов.

В „Описание на село Хадърджа (Деде-Бунар)“ – ръкопис от неизвестен автор, без дата, но изглежда доста стар, във Варненското Археологическо Дружество VIII, №

38. Забележително е, че в това последното описание е дадена 1790 год., като рождена година на А. Георгиев, докато Ив. К. Радов дава по-приемливата 1805 г. във „Възраждането на българщината във Варна. Атанас Георгиев", в „Известия на Варн. Археол. Дружество", кн.IV (1910), Варна, 1911, стр. 11 сл. А(рхимандрит) М(ихаил) Ч(авдаров), „Петдесет годишнината на първата българска църква „Св. Архангел Михаил" в гр. Варна", Варна, 1915, стр. 11 сл. П. Ников, „Икоином Константин А. Дъновски", в „Духовна Култура" год. I, кн.1 и 2., София, 1920, стр. 4 сл.

За Ат. Георгиев Варненско-преславски митрополит Симеон казва в спомените си, записани от пишещия тия редове, следното: „Х. Атанас беше буден и пъргав човек. Беше облечен във френски дрехи и с турски чизми до под коленете. Той беше изпратен в 1861 г. като представител на Варненската епархия в Цариград. Обстоятелството, че той остана да действа в Цариград и не замина, както други представители от други епархии сториха, показва, че е бил човек, въодушевен от делото. Той живееше при българската църква. Във време на чумата (1865 г.) той заболя и умря в Цариград".

Благодарение на тази родолюбива дейност на Атанаса Чорбаджи и поради слабостта и неорганизираността още на варненските българи, на с. Хадърджа се паднало да заеме на първо време едно особено средищно положение във възродителните усилия на българите от Варненската околия. По такъв начин създаденото в Хадърджа българско просветно-национално огнище не останало без влияние върху развитието изобщо на народните работи в областта.

Атанас Чорбаджи се намирал във връзка с българските търговци във Варна. Свещеник пък Константин Дъновски, който станал негов зет, се преместил за свещеник във Варна, дето внесъл високия български дух на своя тъст и, както сам разказва, понякога във време на службата в гръцката църква във Варна произнасял Евангелието или някои ектении на славянски. Когато с акта на 3 април 1860 год. цариградските българи, начело с Илариона Макариополски, провъзгласили основаването на отделна самостойна Българска църква, както в другите краища на България, така и във Варненско българите се раздвижили и подкрепили тая народна инициатива. И забележително е, че не във Варна, дето българите се чувствали още слаби и неорганизирани, а в с. Хадърджа било свикано за целта на 21 май 1860 год. (по споразумение между дядо Атанаса и варненските български първенци) едно събрание от представители на българите във Варненско, именно от варненските села Девня, Козлуджа, Хасърджик, Караач, Юшенлии (Ботево), Кумлуджа (Крумово), Суджаскьой, Гевреклер, Гюндогду, Чатма и Куюджук, в което било решено, че се отказват от Цариградската гръцка патриаршия и нейните владици и признават оттук нататък за свое църковно началство новата Българска самостойна църква в Цариград, начело с Илариона Макариополски. Това решение, подписано от всички представители-първенци, придружено с особено писмо на варненските българи, било изпратено в Цариград на Илариона Макариополски, с покана да посети и обикоди Варненско.

Ив. К. Радов, в „Атанас Чорбаджи", стр. 556-557, съобщава сведения, които той дължи несъмнено на устни съобщения, предимно на Константин Дъновски, зет на Атанаса Чорбаджи (вж. Спомените на съ-

ция в Изв. Варн. Археолог. Д-ство, IV, стр.18), и които не отговарят напълно на някои известни факти и затова не могат да се приемат за точни във всичко. Известието за събранието в Хадърджа на 21 май 1860 г. е приемливо, обаче съмнително е, че К. Дъновски, който тогава е бил свещеник в гръцката митрополия във Варна и който изобщо още не се бе лансирал в народните работи, а се държал доста настрана, е станал секретар на събранието, какъвто е могъл да бъде и свещеникът в Хадърджа Ив. Громов. Освен това погрешно е, че тогава (1860 г.) Атанас Чорбаджи се готвил да замине като представител на българите от Варненския окръг в Цариград, защото самата идея за изпращане в Цариград се повдига най-напред от Пловдив и се осъществява през следната 1861 год. (вж. П. Ников, „Възраждане и пр." стр. 164). Погрешно се споменува при това като варненски български първенец В. Христов, който се преселил във Варна много по-късно. Невероятно и неприемливо е и твърдението, че на 24 юлий 1860 г. в Хадърджа се било състояло ново събрание за избора на Атанаса Чорбаджи за представител на Варненския окръг и че на това събрание присъствали представители на Добрич, Балчик и Провадия. Защото, първо, представителите пристигнали в Цариград през лятото 1861 г. и следователно са били избрани не по-късно от пролетта с.г., когато е била отправена от Цариград до провинцията покана за тая цел, а второ, отделните градове държали за своята самостоятелност и по-късно не искали да признаят първенството дори на Варна, а камо ли на с. Хадърджа, а пък Добрич е избрал в 1861 год. особен свой представител за Цариград, именно х. Иван Вълков, и за целта е отправил специално писмо до българските водачи в Цариград (вж. в Архива на Бълг. екзархия в Св. Синод в София). Въпросното второ събрание, което е имало, види се, за задача да избере и е избрало Атанаса Чорбаджи за представител на Варненска околия, ще се е състояло през пролетта на 1861 год.

По такъв начин с. Хадърджа заело едно особено средищно положение във Варненска околия. На следната година в Хадърджа в ново едно събрание на селата от Варненско тоя забележителен българин, Атанас Чорбаджи, бил избран за представител на Варненско по народните работи в Цариград; и той наистина заминал за там, дето останал като такъв на свои разноски до своята смърт в 1865 г.

Българщината, българският дух и съзнание почнали по такъв начин да се пробуждат и издигат твърде рано още през първата половина на XIX в. най-напред по селата и градовцете на Варненската област. И колкото повече течало времето, толкова българското възраждане тук напредвало, сблъсквало се с настъпващия елинизъм, бивало отблъсквано назад от него и накрай влизало в борба с него.

В самия град Варна, центъра на епархията, положението е било по-друго, отколкото в областта. Тук народностното съотношение на християните е било тъкмо обратното, и българите са били в малцинство. Масата на християнското население образували гагаузите, които говорили турски и при всичко, че не били от гръцки произход, фанатично се гърчеели; обаче това е било вече към и след средата на XIX в. До 40-те години във Варна, както и във Варненско, национални противоречия и изобщо въпрос за националности не е имало. Църковната мантия на Цариградската патриаршия е обгръщала и покривала всички православни, без разлика на език и народ. Българите си

имали там, дето проявявали нужда и съзнание, свободно своя език в църква или училище, както е било например, както знаем, в Балчик, гърците – своя гръцки, а гагаузите – турски. Забележително е, че тогава във Варна владеещ език в църква и общество е бил турският, т.е. езикът на мнозинството – гагаузите. Църковната служба е била извършвана на турски също така, както в наши дни още у караманлиите в Мала Азия. Впрочем, и напоследък още във варненското гагаузко село Кестрич *(днес варненския квартал „Виница")*, апостолът се четял на турски. В обществото пък гръцкият език е бил много слабо разпространен и се е говорил освен от митрополита и от неговото духовенство, само от 2-3 души гърци...

Изглежда, че върху духа и настроението на варненските българи влияние е оказало тогава и пребиваването във Варна на стария, изпитан и широко известен наш народен деец, писател и общественик Петко Р. Славейков. С изтичане на 1863-64 учебна година Сава Доброплодний напуснал Варна и отишъл за учител в Тулча. На негово място варненци призовали от Ески Джумая *(днес гр. Търговище)* П. Р. Славейкова, който наистина пристигнал във Варна, значи, към септемврий 1864 г. Точно колко е стоял той във Варна засега не може да се каже, защото липсват данни. Във всеки случай, в началото на 1865 г. Славейков е в Цариград, дето ще е отишъл около това време за редактиране на българския превод на Библията. С варненските български първенци той е бил във връзка още от 1860 г., когато по тяхно искане им изпратил за първи български учител своя ученик К. Арабаджиев, а сега няколко месечното му стоене във Варна не е минало без въздействие върху тях. И надали е една случайност, че скоро след неговото заминаване настъпват във Варна важни събития по пътя на българското възраждане.

В писмото на неговия бивш ученик Жеко Иванов Мараджиев от Ески Джумая, 12 февруарий 1865 г. до П. Р. Славейков във Варна, което се съхранява в архивата на Б. Даскалов в Трявна, дето същият му иска някои книги и между другото казва: „За туй днеска, умислен какво да правя, взех перото писмено да ви попитам за здравето ви и за доброто ви име, че сте станал по общо мнение даскал във Варна, и дано се продължи за дълго време. Ако вижждаш да си спокоен и ако си вижда приятно, и ако тамкашните старейшини имат съгласие."

От приведеното в предишната забележка писмо на Мараджиев следва, че Славейков не ще е напуснал Варна много дълго преди 12 февруарий 1865 г., защото това не би останало неизвестно в Ески Джумая.

Видяхме, че варненските българи си бяха извоювали свое българско училище и се бяха сгрупирали в една българска община. И при всичко, че формално те бяха прогласили отделянето си от Цариградската патриаршия, все пак фактически нямали във Варна своя отделна църква и духовенство и не скъсвали с Варненската гръцка митрополия и духовенство. Те се черкували в гръцките църкви, служили си с гръцките свещеници при венчавка, кръщене, смърт и други църковни нужди, изобщо задоволявали се с гръцкото духовенство. Добре, но в Турската империя властта признавала народностите в лицето на тяхната църква и църковни водачи. Та, за да изпъкне българският елемент напълно като отделна обособена народност, трябвало е и фактически да си създаде във Варна отделна църква.

Въпросът за българската църква във Варна е бил, значи, напълно назрял тогава. Руският параклис не за-

Първата българска църква във Варна

доволявал вече българите. Идеята, да построят отделна църква, която ги е занимавала още в 1863 г., поради липса на средства, се оказвала неизпълнима в тоя момент. Затова първоначално българите са се съблазнили от мисълта да заграбят една от гръцките църкви във Варна, именно „Св. Георги", която и така стояла затворена. Поради противодействието обаче на властта, те изоставили това намерение и се спрели на мисълта да приспособят долния етаж на своето училищно здание за църква.

За събитията около откриването на първата българска църква във Варна имаме две известия: първо, спомените на Кон. Дъновски, съвременник и съучастник в събитията, второ, едно писмо-изложение на един от българските тогавашни варненски първенци и виден непосредствен съучастник, Рали х. Мавридов, писано 2-3 дни след самите събития. Те се допълват едно-друго и имат следното съдържание:

„На 30 ноември 1864 г. се помина гръцкият владика Порфирий, при когото служих като свещеник на митрополията.

През 1865 г. се събрахме българите в кантората на Сава Георгиевич и решихме да протестираме пред правителството и патриаршията, че не можем вече да стоим без черква и че няма да приемем новия владика от патриаршията, докато не се разреши черковния въпрос. Протестът ни се подписа от 50-60 села на варненския санджак. Българите искаха от властта или да им се разреши да си построят нова черква, или пък ще вземат насила една от гръцките черкви. Българите тогава решиха да вземат черквата „Св. Георги". Известно стана на всички, че на 10 февруарий 1865 г. ще се отнеме насила казаната черква, както

биде взета в 1861 г. черквата „Св. Богородица“ в Пловдив. Турските власти приготвиха 12 души турци, които да употребят и хладно оръжие в случай, че стане нужда, само да не допущат отнемането на черквата. За да се избегнат кръвопролитията, българите се отказаха от намерението и аз сам отидох при мютесарафина да му съобщя решението и да го помоля да не изпраща приготвените 12 души турци. Реши се да се приспособи долният етаж от училището за черква и да се нарече „Св. Архангел Михаил“. На 14 февруарий 1865 год. пръв път служих в нея и аз ѝ бях първият свещеник. На Великата събота, когато трябваше да се обикаля черквата (черковната процесия), тогавашният мютесариф Абдул Рахман се разпореди да се преоблекат 25 души млади българи в стражарска форма, за да пазят ред и тишина и да предотвратят възможните смутове от страна на разсърдените гагаузи и измирли-гърци. За новата черква взехме икони и други черковни принадлежности от Николаевската църква, с които си служихме почти година, докато такива се набавят. Тия черковни вещи бяха донесени от свещ. Иван Димитров Бакърджиев, Петър Атанасов, Курти Добрев, Слави Стоянов и Добри Бацов.

След освещаването на черквата ни пристигна в гр. Варна на 20 февруарий нов гръцки владика Йоаким, сегашен гръцки патриарх. Първите епитропи на българската църква бяха Киро Патриков, Спас Димитров, Кожухар Коста Димитров, Константин Димитров и х.Никола Абаджията“

Забележително е, че К. Дъновски и в тоя случай се старае да се постави в центъра на събитията (Още по-ясно личи това у Архим. Михаил Чавдаров, „Петдесетгодишнината на първата бълг. Църква“, стр. 26, дето в основата на разказа имаме пак устни съобщения и спомени на К. Дъновски), докато от следващото писмо на Р. х. Мавридов се вижда, че той тогава се е намирал в Хадърджа, отдето варненските българи го извикали да им стане свещеник, а следователно – да участва и в отварянето на българската църква. Той не е бил, следователно, от инициаторите на събитията. Ясно е, че при това положение не може да бъде вярно и е очевидно празно самохвалство, че „в дома на Г. Маринович от Свищов се е крил през 1860 г. свещ. К. Дъновски, който без знанието на гръцкия владика Порфирий е отишъл да направи около 50 венчавки без взимане вула за владиката в с. Хасърджик, Хамбарли, Караач, Ботево, Гюндолу и др.“

Ето и писмото на Р. х.Мавридов, което за пръв път се изнася тука в печата:

Варна, 17 февруарий 1865

Г-не П. Р. Славейков
в Ц-град

Благодарно се отговарям на Вашито почтено от 11, в нем содержание то приумях, й гу прочетох на Общината, кояту се отговориха „много сме изгубили, нека да бъди според щението на Г-на Славейка“, ми рекоха да ви пиша да броити Гр. 1500 – чи да са сключи сметката.

Й така щом приемити настоящото ми, да сторити добре да броити Гр. 1500 – тамо на Г-да Хр. Мавридову й Д. М. Преславски, чи да сключати споредени сметката, чи пак, дай Боже, здрави да сми приятели от напред по-добри.

Й да Ви явя ний тука направихми една работа (Дели мемет йший), кату са разговорихми, писахми на Хъдърчя на Поп Константина да доди в градо ни за свещеник; така доди на 8–сущаго, й на

9-го направихми собор на училището й решихми едногласно да направим на училището долния кат Дом Божий, да са молим Богу; тутакси направихми едногласно писмо й са подписаха всичките Българи, й проводихми Поп Константина да отиди на селото си да донесе треботиите неща, Антимис й пр. Така на 10-го и 11-го гледам от нашите Българи никой ни са мърда, заспаха, сякаш чи от Бога ша да слезе църквата готова; на 12-го в петак, угуждам един майстор, та сабори вратата за дверите й от лева страна другите врата, й стана Олтар истински; отвън прозорците до половина обковахми с дъски, така й вънкашните врата, за да не са види кату служи светая служба свещеника, й зарачах до Дорамаджия да направи Престолу й проскомидията. Така в суббота са зготвиха всичките; Гагаузите, кату приумяли, провождат Мастор Спиру (дюлгерски калфа) на управителат, та наклеветява как Българите са заловили да правят Църква й угудили темелете. Й без да му заповяда управителят за воспиранието, връща са Майстор Спиру, та воспира Масторат, дето работеши, да ни работи, й така дюлгерину утожда на дорамаджийскиа дюкян, та довършат треботните й вечеря нареждат наред всичкото. Кату чува х.Стамат (страха пъзлю), дету треба да отиди да посрешни работата, но дохожда на магазията ми с един гняв, та ми казва: „Тебе кой ти каза да угуждаш майстори да развалят й правят? Ето сега са се воспре да ни са месиш, на нищо да не стъпваш в училището, ти казвам" Като чух това, му рекох „Тварде добре". Кату си отиди, нажалими ся и заплаках й рекох „Боже мой, ни ми истудявай сърцето". Ймаши още някои си неща за приготвени, не отидох да ги купя, ала казах на другиго да ги земи, както й са извършиха.

В Суббота на 13-го доди от селото Поп Константин с Поп Иванна, донесуха всичките треботии. Нея вечер никой от Общината не са явява в училището, сякаш че има някои си зверове – да не ги глътнат, чи са изгубят от своето. Вечерта провожда Поп Константин да ма вика да отида; рекох, чи не мога да дода, защото съм запритен; но рекох „нека да правят какту знаят, да са изварши всичкото". Кату наредили, в неделя, на 14-го, щеше да служи Поп Константин с Поп Иванна; кату има Антимис, можи да служи, но проввождат страхупъзлювците едного, та воспира Попът да не би чи служи. Така Поп Константин, за да не направи раздор, направи им волята, чи само йсчитат часовите й водосвещават. Й народат са восблагодари й на това й си утожда сяки с голяма радост, чи са удостоиха да чуят по езикат си да са чете и да са молят Богу.

Вечерта срещу понеделник на вечерната сабира се много народ й става отпуст й всекий се прощава да заговеят. Гръкогагаузите, кату чули й са научили от шпионите, чи са чело в училището во болгарски, тутакси в неделя сабират са на митрополията й направят собор й мислят как да развалят, да съборят Българите. Й писват на патрика „как Българите направили си церква в училището й довели два свещеника й служили св. литургия; й молили патрика да гледа да воспре тази работа да не напредни". Й ходили в неделя на управителя, та й гу молили да воспре Българите да ни четат по Български, но управителят до днес нищо не казал, чи не зная за напред. Но научавамися, чи управителят, кату проважда скришом да разг-

леда й распитва, й ги намеря лъжливи гагауйзите.

Така в понделник вечерта на вечерня не са старпях, колко й да сам воспрян, отидох в училището, та като чух по наши язик да са чите и като чух Евангелието по български, многу са благодарих Богу, от радост заплаках й рекох „слава тебе, Боже, удостоихся да чуя въ Варна да са чете Български, па сега й ако да умра, ша ма упоет по Български!"

Забравих, х. Стамат, като ми каза „кой ти речи да угудиш дюлгери да работят", рекох му: „Вашият подпис й на всичките Братия Българи, според съгласителното писмо, дету стана на 9-го".

Грькогагаузките архиреи й фарисеи гледат ма криву-криву, да намерят леснина – с една капка вода ша ма удавят. Й казвали, чи всичката причина ази съм бил, ази сам, дето деиствувам на всичкото; и не е лъжа.

Чи не зная сига оттам Патрика да не направи нещо си, да воспре; тамо вищи внимавайте, научетиса добре, чи ни явети треботаите. Й ако обичати, можити нящу си да отбирети, да вместити въ Вашият Вестник „Гайда"

Поздравявам Ви й оставам Ваш искрения

Р. х. П. Мавридов

(P.S)

Г-не, Ви явявам – днес в училищния Дом Божий служи са редовна светая литургия, да е на помощ на всичките Българи Братия християни. Като стовях й като зачна светая литургия, й като чух по езикат ни, от радост заплаках й рекох „Слава тебе, Боже, удостоихми са да чуими в град Варна да служат по Български". В йстина, от няколко години насам ймахми Руска церква, но не като Българска. По някой пат ако да ходех на Руската церква от неволя, не са восблагодарявах. Й през месец Януарий утидох една св.Неделя да са черкувам, чи като чух Поп Панают помена имято на Владиката Йаким, многу ускорбих й си отидох й веки ни ходих. Умразил сам Грьцките Владици, нища да им чуя имято. Бог да отърве всичкийте братя Българи от Грьцките ръце,

Сащият.

Това писмо, писано на синкава хартия, голям октав, е писано и подписано от Р. х. П. Мавридов собственоръчно. Оригиналът се намира на хранение и притежание у г-н Богомил Даскалов, учител в Трявна, отдето именно е взето копие, и се изнася тук за първи път. От това писмо се вижда, че между българските първенци Р. х.Мавридов и х.Стамат Сидерев е имало съревнование по народните работи и както К. Дъновски, така тук и Р. х.Мавридов се старае да се похвали пред П. Р. Славейкова, като очернява Сидерева и приписва на себе си заслуги по изкарване на работата. И същевременно моли Славейкова да изучи намеренията на Патриаршията по въпроса и да съобщи, като публикува нещо и в своя вестник „Гайда". Всичко това навява на мисълта за вероятни внушения на Славейкова по въпроса за църквата във Варна, в битието му на учител там.

И така, на 30 ноемврий 1864 г. умрял Варненският грьцки митрополит Порфирий. На 11 декемврий бил назначен и ръкоположен за негов приемник митрополит Иоаким, по-късно Цариградски патриарх, който се забавил малко, докато се приготви, и решил едва през март 1865 г. да потегли за епархията си. Варненските първенци-българи, обсъждайки събитията, дошли до заключение, че е настъпило вече време да се откъснат съвсем от Грьцката варненска митрополия, като образуват и своя българска църква. Поради невъзможността да имат някоя от грьц-

ките църкви, защото властта не искала да допусне никакви ексцесии и смущения в града, те решили още сега, преди да пристигне новият гръцки владика, да пристъпят към дело, като обърнат долния етаж на училището си в църква. Те повикали от с. Хадържа иконом Константин Дъновски за свой пръв варненски български свещеник, който със смъртта на Порфирия се освободил от своите тесни връзки с Гръцката митрополия и от своите задължения към тоя владика, който го протежирал още от младини и при когото служил до смъртта му, подир което се оттеглил в с. Хадърджа. На следния ден след пристигането на Дъновски на 9 февруарий българите направили събор в училището и единодушно решили да превърнат долния етаж на училището на църква, като същевременно направили и подписали всички едногласно едно съответно писмено протестно изложение до правителството, подписано и подпечатано след това и от 50-60 села на Варненския санджак, какво не могат вече да стоят без църква и че няма да приемат новия гръцки владика, докато не се разреши българския църковен въпрос. К. Дъновски е бил пратен в с. Хадърджа да донесе нужните свещени потреби, икони, Антиминс и пр. След това пристъпили и към преобразуване на долния етаж на училището, при което не са липсвали съревнования, страхове, недоразумения и караници между дейците, при което се отличил със своята ревност Р. х.Мавридов. На 12 февруарий един майстор, повикан от последния, почнал да работи нужните промени в долния етаж на училищната сграда, направил олтар и престол, обковал прозорците отвън с дъски, за да не се вижда като се служи вътре служба.

На 13-ти, когато всичко било готово, гъркоманите се научили и почнали да противодействат, но без успех. Те пратили майстор Спиро при управителя да интригува, че българите турят основите на църква, и да пречи на работата и да спре работещия майстор. Обаче до вечерта всичко било приготвено и наредено, пристигнал и поп Константин Дъновски с поп Ивана Громов от с. Хадърджа и донесли потребните църковни работи.

Според съобщението на Стоян Иванов, иконите, одеждите и всички други потреби били пренесени от Хадърджа от няколко души и внесени в града през крепостната врата "Ибрахим Капусу" (която се намирала в парка пред Мъжката гимназия), след като бил предварително известен пазачът на портата, по името на когото била наречена тя и който симпатизирал на българите.

На другия ден, неделя, 14 февруарий, трябвало да се отслужи литургия на славянски, но изникнали спорове и опасения у някои първенци; и литургията била отложена. Така поп Константин чел в неделя само часовете и направил водосвет в присъствието на много българи.

Досега се е смятало, въз основа на сведенията, давани от К. Дъновски, че първата литургия в Първата българска църква във Варна се е отслужила на 14 февруарий 1865 г. *(вж. Спомени на К. Дъновски, стр. 24. Архим. Михаил Чавдаров, „Петдесетгодишнината и пр.", стр. 27)*. Обаче паметта е излъгала К. Дъновски; писмото на Рали х.Мавридов показва ясно, че първата литургия, която се е предвиждало първоначално да се отслужи на 14-ти, е станала на 17 февруарий.

На вечернята имало пак много народ, както и на следния ден. Опитите на гърците да интригуват пред управителя, за да попречат на службата, не дали никакъв резултат и те отнесли работата до патриарха в Цариград. Неутралното държане на властта окуражила българите и на

17 февруарий в новата българска църква била отслужена вече тържествена редовна литургия, както и на всеки празник след това, в която името на патриарха било изхвърлено и вместо него се поменувало името на Илариона Макариополский. В своите крилати младенчески надежди варненските българи се носили тогава с идеята да съберат средства и построят хубава църква „Св. св. Кирил и Методий“, но тая мечта не могла да се осъществи преди Освобождението.

Първи църковни епитропи станали Киро Патриков, Спас Димитров, Кожухар Коста Димитров, Константин Димитров и Хаджи Никола Абаджията.

* * *

АТАНАС ЧОРБАДЖИ (ХЪДЪРЖАЛИЯТА)

Иконом Ив. К. Радов

Сп. „Памятникъ“, 1895, 6, 549-560

Атанас Георгиев – Фучиджи-оглу се е родил в село Гулица, Новоселска Околия, Варненски Окръг около 1805 година.

Баща му Георги, когото гърците наричали Йоргаки, бил един от първите селяни в село Гулица и имал силно желание към ученето, обаче нямало в селото им училище, нито пък наблизо някъде, а само в ближнето село Еркеч. Енорийский свещеник, отец Михал, имал няколко селски момчета, които учил в къщата си и при него завел дядо Георги сина си Атанаса да го учи. Отец Михаил бил един добродушен човек и единственият български свещеник в тия балкански села и при всичко, че той имал работа по енорията си, но пак успявал да учи няколкото деца на ден по час-два. Той не учел децата лятно време, а само зимно. Атанас ходил наред две зими да се учи при отца Михаила и се научил да прочита и пише просто, така и да пей някои черковни тропари. Това не задоволило дяда Георгя и пожелал да изучи сина си Атанас и на гръцки, за това и отишъл в г. Месемврия (*днес Несебър*), та намерил място, гдето да седи син му и да ходи в гръцкото училище да се учи. Тук в разстояние на две години Атанас се научил да чете и пише на гръцки. Не стигало само това, а трябвало и турски да се научи Атанас, за която цел той ходел при един ходжа-ефенди, когото условил баща му и в същото време, когато се учил гръцки, той се научил и турски да прочита.

Настанали размирни години и Атанас трябвало да се прибере в село при родителите си. През 1820-21 година във време на Гръцката завера, по преследването от страна на турското правителство първенците гърци, не са оставили на мира и българските първенци както в градовете, така и в селата, и в тия случаи трябвало да пострадат някои хора от големите български села Еркеч и Гулица. Отец Михаил, заедно с няколко още селски първенци, били вързани и закарани в г. Месемврия при пашата и затворени, а тая същата участ била постигнала и дяда Георги от с. Гулица.

Присъдата била изпълнявана твърде скоро и виновните ги хвърляли в морето или пък избесвали. Докато отиде дядо Георги в затвора, присъдата за отца Михаила и други гръцки свещеници и миряни била решена и те – отец Михаил и дядо Георги – едвам що са се видели, и първият бил откаран и заедно с други хвърлен в морето!

За добра чест дядо Георги се отървал заедно с други и той го отдавал това на Божието провидение: Настанало едно много бурно време, силен дъжд-град с много светкавици и гърмежи уплашили пашата и той

Чорбаджи Атанас Георгиев, ок. 1860 г.

казал: Баашладжъм калан християнларън джянларън (харизвам на останалите християни душите). И така отпуснали всичките затворени, между които бил и дядо Георги.

След усмиряването на Гръцката завера всеки тръгнал по работата си, обаче не било за дълго време. През 1827-28 г., като се отворила Руско-Турската война и русите преминали Дунава, всичките села се развалили и хората отишли по балканите. Същото направили и селата Гулица и Еркеч и те, макар и да са всред Балкана, пак се развалили и до свършването на войната скитали се по горите. След подписването на Одринския мир всичките хора тръгнали за в селата си, някои се преселили в други села, а някои – даже и в Русия. Дядо Георги не останал в Гулица, а заедно с някои свои съселяни преминали къде Варненско и се заселили в с. Хъдърча (сега Николаевка), гдето имали там свои роднини, преселени от по-преди.

Като си наредил дядо Георги работата, намислил, че е време да ожени сина си Атанаса и това направил.

След 5-6 годишен спокоен живот дядо Георги се поминал и синът му вече останал да гледа и управлява сам домашната си работа. Атанас, като грамотен в селото, скоро добил уважение от своите съселяни българи и турци и захванали вече да го викат за всякаква селска работа и да взимат неговото мнение. Той, с честото си отиване в гр. Варна, се запознал в скоро време с турските и с гръцките първенци и агаларци, и с малкото българи-търговци, които са били в това време там. Селото Хадърча отстои на около четири часа от гр. Варна, а два часа – до селото Везирли Козлуджа – Варненски окръг, което беше в турско време кааза с мюдюрин; и хадърчани там отивали за разни разправии. И тук с честото си отиване, Атанас се запознал с агаларите, които при всяко отиване, без да му правели никакво препятствие, извършвали скоро работата, за която е отивал, а това обстоятелство повдигало честта на Атанаса, когото в скоро време избрали за селски мухтарин – чорбаджия и гдето да отиде, вдигали го-слагали го „Атанас Чорбаджи Хъдърчелията“.

Като добил първенство, Атанас вече помислил да отвори училище в селото си и за тая цел той, освен дето говорил тук-там частно на съселяните си, но повикал цяло село на общо събрание и ги уговорвал да си направят едно здание – хем да се черкуват, хем да си учат децата. На селяните се виждало това нещо, като че не ще може да се осъществи и стояли хладнокръвно, обаче Атанас намерил средство да ги убеди. Той захванал да търси даскал за селото и желанието му било изпълнено. Някой си

момък Константин А. Дъновский, родом от село Ушюво, Ахъ-Челебийско, бил дошъл във Варненско да търси място да стане учител и като се срещнал в гр. Варна с него, Атанас Чорбаджи влязъл в пазарлък и на свой счет условил и завел го в село.

Сега трябваше помещение и на това намерил Атанас Чорбаджи лесницата: накарал, та разтребили, замазали зимницата (стая или килер, гдето си турят къщни дреболии за ядене) и там младият учител събрал 10-15 деца, та ги учил.

Селяните с любопитство отивали да гледат и слушат как се учат децата да четат и пишат и захванало да им харесва, когато взели децата да сричат и позаписват и още – да пеят църковни песни, тропари. Атанас Чорбаджи вече разбрал, че селяните са готови да го послушат, повикал ги на събрание и едногласно решили да си построят училище и параклис, в който да се черкуват.

Било в 1847 год. като условил Атанас Чорбаджи даскал Константина за 500 гроша и да го храни, а училището захванали да строят на следующата година.

Като се чуло обаче, че се строи в село Хадърча едно здание, което щяло да бъде и църква, и за училище, дошла заповед от Варна да не работят майсторите и Атанас Чорбаджи в тоя случай трябвало да отиде в града да се срещне с големците, да им разправи работата и да се изкара зданието. Говорело се, че в тая работа имало малко гръцка интрига, но дядо Атанас успял да убеди правителството, да проводи една комисия, която да отиде на мястото да направи оглед на постройката и да се свърши работата. Така и станало: отишла комисията, видяла какво се строи и кръстила зданието Папаз еви – попска къща, защото имало един комин. Комисията си заминала, зданието се почнало пак и се изкарало: половината – църква, половината – училище, което здание стои и днес и е цялото църква, а училище имат вече и старо, и ново.

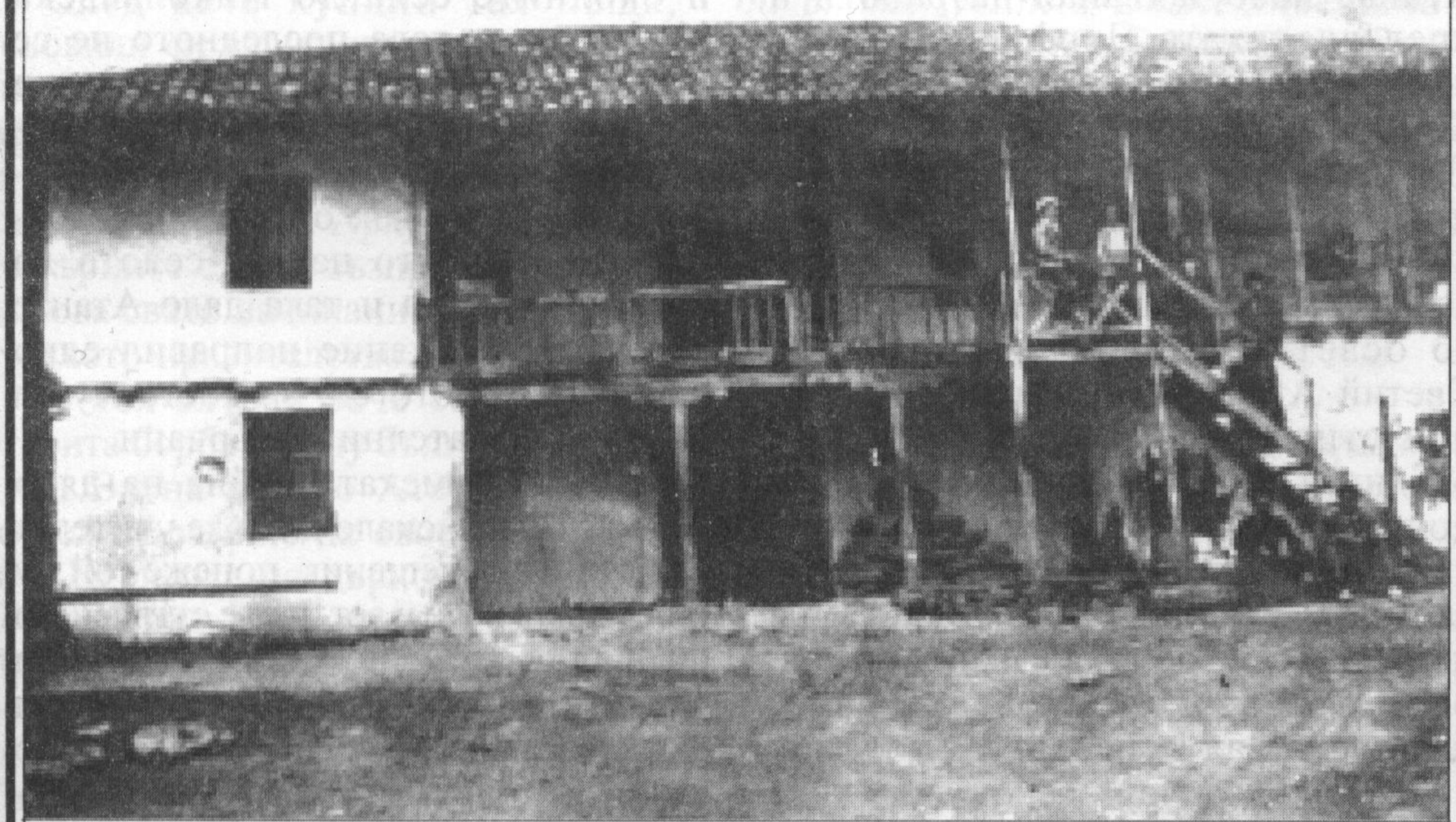

Къщата на Атанас Георгиев в с. Николаевка, разрушена ок. 1940 г. (фотография от 1933 г.)

Църквата „Св. Атанасий“ в с. Хадърча

Когато свършили зданието, дядо Атанас вече захванал да работи и пред владиката Порфирий и пред пашата, за да се издейства Царски Ферман за Църквата, та да се освети. И това желание на дяда Атанаса се изпълнило. Фермaнът се издал и на 1851 год., 26 октомврий, бил повикан гръцкият владика от Варна, който осветил църквата в името на Светий Атанасий Александрийский, при стичането на много народ от околните села. На дядо Атанаса му дошло наум да си търсят вече и свещеник-българин, защото досегашният им бил грък, и за такъв повикали свещеника Иван Громов, родом от Беброво, който им свещенодействал допреди 7-8 години.

Селото Хадърча се уредило вече и трябвало да успява и да става пример на околните села, обаче на всичко това побъркало Кримската война. Цяла Добруджа развалили, та и околните села до Николаевска Хадърча, но това последното не се развалило, защото Атанас Чорбаджи отишъл при пашата във Варна, молил му се и той проводил в с. Хадърча един бюлюк отделение редовна войска, която пазила селото до края на войната и така дядо Атанас със своето влияние направил едно добро на селото си, за което му са вечно признателни хадърчани.

След Кримската война на дядо Атанас му се искало да бъде учителят Константин свещеник, понеже той му бил станал вече и зет, и със съгласието на селяните го препоръчали на владиката Порфирий, който го приел на драго сърце, понеже познавал лично учителя Константина и го ръкоположил за свещеник на с. Хадърча, та станали двама свещеници, които обикаляли много околни български

села. Обаче младият поп Константин не стоял много време в село, защото владиката го повикал във Варна и му дал енория при черквата „Св. Богородица“. Дядо Атанас намерил случай да възбуди българщината във Варна чрез зетя си и действително успял. Свещеник Константин захванал в църквата да се обажда по славянски: кое да каже Евангелие, кое Ектения, и това се понравило на варненските българи, които се черкували в гръцките църкви; но от друга страна, на гърците не им идело добре и най-сетне въпросът се решил: Константин си дал оставката и станал български свещеник през 1858-59 година.

В тоя случай варненските българи захванали да се групират, съставили си община и намислили да си купят някоя къща да им служи и за училище, и за параклис; и за такава намерили и купили на чуждо име (на някого си Кюркчи Коста), който е йощ жив, една къща на Чингене Махлеси, на която в горния етаж да се учат децата, а в долния да се построи параклис, в който да се черкуват варненските българи.

След като купили тая къща, условили си варненци първи български учител – някого си Константин Арабаджиев, а долният етаж на къщата захванали да преустройват за параклис в името на Св. Архангел Михаил, но гърците силно възпрепятствували на това свято начинание посредством турското правителство.

В тоя случай вече се захванала открита борба между българи и гърци в гр. Варна и дядо Атанас вече се готвел да замине на свое иждивение за в Цариград по църковния въпрос, който е бил в това време в своя разгар. Преди да замине обаче дядо Атанас решил със споразумение с варненските първенци-българи Хаджи Рали, Сава Георгиевич, В. Христов, Андрей Хастарджиев, Климентов, Тюлев, Андон Недялков, Кюркчи Коста, Георги Попов и др. да направи едно събрание в с. Хадърча от първенците на околните села, в което да им съобщи за църковния въпрос, че е вече в своето крепко начало и че всички села трябва да се откажат от гръцкия владика и патриаршията, па така да замине.

Това събрание станало на 21-й март 1860 година, на което присъствали пратеници от първенците из следующите села: Девня, В. Козлудже, Хасърджик, Караач, Юшенли (Ботево), Кумлуджа (Крумово), Суджескюй, Гевреклер, Гюндоуду, Чътмита и Куюджук, в което събрание председателствал дяда Атанас Георгиев и писар им бил Поп Константин, гдето се държал приблизително следующият протокол:

„Днес, на двадесет и първий май хилядо осемстотин и шестдесета година ний, отдолуподписаните първенци и старейшини от селата..., събрани да размислим по църковния въпрос и по примера на нашите цариградски българи от днес нататък ний се отказваме от гръцката Патриаршия и нейните непроводени владици и занапред нашите свещеници да споменуват в Божествената служба името на Българския Свещеноначалник Макариополскаго Г-на Илариона в Цариград и всичките черковни работи, като за венчаване, вула и др., в негово име да се издават. За всичко гореказано се подчиняваме.

Село Хадърча, 21 май 1860 год.

Следват подписите:

Председател: Атанас Георгиев

Секретар: свещен. Кон. А. Дъновски

Дядо Лука от с. Девня

Коси и Ефендито Стоян... В. Козлудже

Сярю и дядо Димитър... Караач

Баику... Хасърджик

Атанас и Кел Михал... Юшенлий

Демир... Кумлудже

Бою... Суджескюй

Злати... Гевреклер

Хаджи Дойчу... Гюндойду
Бою... Чятмата
Димитър... Куюджук.

Дядо Атанас съобщил това решение и на 24 юлий същата година имало друго събрание, в което присъстствали първенци и от околните градове: Провадия, Добрич и Балчик, които единогласно приели държания в село Хадърча протокол и упълномощили дяда Атанаса да отиде в Цариград, което той решил и да говори от името на всичките българи на Варненския санджак.

В това събрание се решило и йоще да моли правителството, за да позволи във Варна да се отвори българско училище и българска църква, на които и ферманите да се издадат. Дядо Атанас Чорбаджи подир всичко това заминал в Цариград и по неговото настояване и със съдействието на варненския мутесарифин Ашир-Бей и мюфтията Кълъчлълъ-Мемиш Ефенди наскоро били получили ферманите за училището и църквата.

На другата година от заминаването на Ат. Чорбаджи варненските общинари проводили в Цариград Чорбаджи Койва зет Димитър от гр. Балчик, да го ръкоположи Негово Високо Преосвещенство Макариополский Иларион за свещеник, защото тогава щели да повярват хората, че имаме Български Владика, който ръкополага свещеници. И така речений Димитър отишъл и се върнал свещеник, който варненский гръцки владика наклеветил пред Правителството по внушението на Цариградския патриарх и решило се да се проводи поп Димитър под стража в Цариград, но той при заминаването си за Цариград телеграфирал на С. Бенедето, че се присъединява към Българската Униатска църква и така, като пристигнал в Цариград, посрещнали го двама гавази на скелета и го отвели направо в Българската Униатска община, дето останал свещеник до следующата година. Поп Димитър се върнал във Варна, отишъл при гръцкия владика, искал прошка и бил опростен и проводен в Балчик като енорийски свещеник под ведомството на Гръцката патриаршия, по което се и поминал.

Дядо Атанас Чорбаджи след толкова трудове за Българската църковна независимост оставил своите кости в Цариград в гробищата на Елри Каау, като предал Богу дух на юлий 20-й 1865 година.

Вечная му Памят!

г. Варна, 18 март 1896 год.

*
* *

АТАНАС ГЕОРГИЕВ

„IV. Известия на Варненско Археологическо Дружество“, 1910, Издание на Варненското Археологическо Дружество, 1911

Той е бил много добър приятел на вицеконсула Рачински; с него е пропътувал цяла Източна България, за да събира сведения за българското население. За да избегнат подозренията на турските власти, те са пътували като търговци, които купуват вълна. Атанас е имал постоянни сношения с варненските дейци: Братя Георгиевич, свещ. К. Дъновски, Господин и Стоянчо х. Иванов, Ангел Георгиев и др. Той е присъствал на събранията им, когато са разглеждали и решавали разни въпроси по въздигането на българщината.

Атанас се е родил в с. Гулица около 1805 г. Баща му Георги (прадедите на Георги произхождат от Призренско, отгдето се преселили в с. Гулица) бил един от по-първите селяни в с. Гулица и имал силно желание към ученето. В ближнето село Еркеч енорийският свещеник Михаил имал няколко селски момчета, които учел в къщата си; при него завел дядо Георги сина си Атанаса да го учи. Отец Михаил бил единственият български свещеник в тия балкански села. При всичко, че той имал работа по енорията си, пак успявал да учи няколко деца. Атанас ходил наред две зими да се учи при отца Михаила и се научил да прочита и пише. Това не задоволило дяда Георги. Той пожелал да изучи сина си и на гръцки, затова отишъл в гр. Месемврия, та намерил място, гдето да седи син му и да ходи в гръцкото училище. Тук в разстояние на две години Атанас се научил да чете и пише на гръцки. Не стигало само това, а трябвало и турски да научи Атанас; за тази цел той ходил при един ходжа.

Настанали размирни години и Атанас трябвало да се прибере на село при родителите си. През 1920-21 г. във време на Гръцката завера отец Михаил, заедно с няколко още селски първенци, били вързани и закарани в гр. Месемврия при пашата и затворени. Тая същата участ била постигнала и дяда Георги. Докато отишъл дядо Георги в затвора, присъдата за отца Михаила и други гръцки свещеници и миряни била решена. Отец Михаил бил откаран и заедно с други хвърлен в морето.

За добра чест дядо Георги се отървал заедно с други; той отдавал това на Божието провидение.

Затворниците били закарани до с. Копаран (Анхиалско), гдето бил разположен пашата на лагер. Когато били изклани вече много затворници, настанало едно много бурно време със силен дъжд-град и много светкавици и гърмежи. Бурята дигнала палатката на пашата, който, силно уплашен, извикал: „Харизвам душите на останалите християни“ (Баашладъм калан християнларън джянларънъ). И така, отпуснали останалите затворници, между които е бил и дядо Георги.

В руско-турската война през 1828-29 г. Атанас бил преводчик на русите, с които е ходил до Одрин. Баща му се заселил тогава в с. Николаевка (Хадърча). След заминаването на русите и Атанас се прибрал в селото. Като грамотен, той скоро добил уважение от своите съселяни – българи и турци. Той често е ходил във Варна, дето се запознал и с турските и с гръцките първенци и агаларци и с малкото българи-търговци. Селото Николаевка отстои [на] около 4 часа от гр. Варна и [на] 2 часа от с. Везир-Козлуджа, което било тогава кааза (околия) с мюдюрин. Николаевчани там отивали за разни разправии. И тук с честото си отиване Атанас се запознал с агаларите, които при всяко отиване, без да му правили някакво препятствие, извършвали скоро работата, за която е отивал. Това повдигало честта на Атанаса, когото в скоро време избрали за селски мухтарин (кмет) – чорбаджия.

Като добил Атанас първенство, той вече помислил да отвори училище в селото си и за тази цел той, освен дето говорил тук-там частно на съселяните си, повикал цяло село на общо събрание и ги уговорвал да си направят едно здание за черква и училище. На селяните се виждало това нещо, като че не ще може да се осъществи и стояли хладнокръвно. Обаче Атанас намерил средство да ги убеди. Той захванал да търси учител за селото и желанието му било изпълнено. Някой си момък Константин А. Дъновски, родом от с. Читак (Ахъ-Челебийско, в Родопите), бил дошъл във Варна да търси място да стане учител. Като се срещнал с него Атанас във Варна, влязъл в пазарлък и на свой счет го условил и завел в селото. Сега трябвало помещение, та и на това намерил Атанас леснината. Накарал да разтребят и да замажат заницата (стая, гдето си турят къщни дреболии за ядене) и там младият учител събрал 10-15 деца, та ги учил.

Селяните с любопитство отивали да гледат и слушат как се учат децата да четат и пишат; и захванало да им се харесва, когато взели децата да сричат и позаписват, и още да пеят църковни песни. Атанас вече разбрал, че селяните са готови да го послушат, та ги повикал на събрание, в което едногласно решили да си построят училище и параклис.

Било в 1847 г., когато условил Атанас даскал Константина за 500 гроша и да го храни. Училището захванали да строят на следующата година.

Като се чуло, обаче, че се строи в с. Николаевка едно здание, което щяло да бъде и за черква, и за училище, дошла заповед от Варна да не работят майсторите. Атанас Чорбаджи в тоя случай трябвало да отиде в града, да се срещне с големците, да им разправи работата и да се изкара зданието. Говорело се, че в тая работа имало гръцка интрига. Атанас успял да убеди правителството да проводи една комисия, която да отиде на мястото, за да направи оглед на постройката. Така е станало: отишла комисията, видяла какво се строи и кръстили зданието папаз-еви (попска къща), защото имало един комин. Комисията си заминала, зданието се почнало пак и се изкарало: половината – черква, половината – училище. Това здание стои днес и е цялото черква.

Когато свършили зданието, дядо Атанас вече захванал да работи и пред владиката Порфирий и пред пашата, за да се издейства царски ферман за черквата, та да се освети. И това желание на Атанаса се изпълнило. Ферманът се издал и на 26 октомври 1851 г. бил повикан гръцкия владика от Варна. Той осветил черквата в името на Свети Атанаси Александрийски, при стечението на много народ от околните села. На дяда Атанаса дошло наум да си търсят вече и свещеник-българин, защото до-

сегашният им бил грък. И за такъв повикали свещеника Иван Громов (родом от Беброво).

Селото Николаевка се уредило вече и трябвало да успява и да става пример на околните села. Обаче на всичко това побъркала Кримската война.

В селото била уредена военна болница за ранени и болни арапи-войници, които били докарвани откъм Силистра. Болницата се помещавала в четири селски къщи. Селото хранило болните, та е било освободено от носене [на] военни припаси и др. За охрана на болницата имало 150 души войници-арапи, на които предводител бил Халил ага.

През 1850 г. в селото квартирували 50-60 поляци от полската дивизия, на която началството било в гр. Варна. Поляците служили на турците. Известно е, че тези поляци дигнали до с. Пашакьой (днес Варненския квартал „Владиславово") паметника на крал Владислав. Известно е, че водителят на поляците бил Садък паша (М. Чайковски) и че те имали знаме, на което на червено поле личал турският полумесец, а на синьо – православният кръст. Турците наричали поляшките войници „Инат Казаклар".

След войната Атанас искал учителят Константин да стане свещеник, понеже той му бил станал вече и зет. Със съгласието на селяните той бил препоръчан на владиката Порфирий, който го приел на драго сърце, защото го познавал лично. Константин бил ръкоположен за свещеник на с. Николевка. Така били в селото двама свещеници, които обикаляли околните български села. Обаче младият поп Константин не стоял мно-

Гробът на Атанас Златев в с. Николаевка, върху който е положена надгробната плоча на Атанас Георгиев

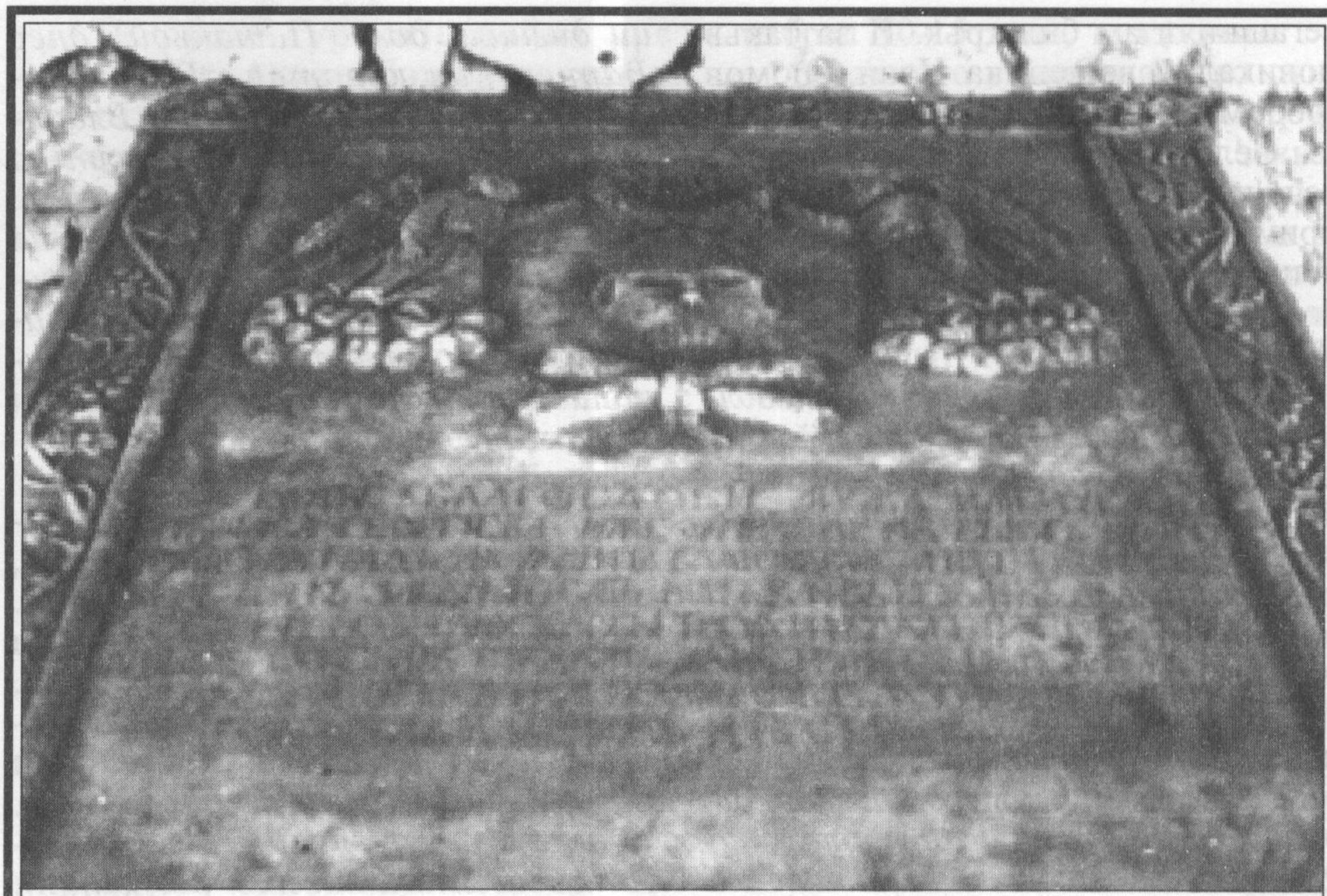

Надгробната плоча на Атанас Георгиев

го време в селото, защото владиката го повикал в гр. Варна и му дал енория при гръцката черква „Св. Богородица“. Дяда Атанас намерил случай да възбуди българщината във Варна чрез зетя си. Свещеник Константин захванал в църквата да се обажда по славянски: кое да каже Евангелие, кое – Ектения. И това се понравило на варненските българи, които се черкували в гръцките черкви. От друга страна, не идело добре на гърците, та най-сетне въпросът се решил: Константин си дал оставката и станал български свещеник. Варненските българи захванали да се сгрупират, съставили си община и намислили да си купят някоя къща, за да им служи и за училище, и за параклис. Такава намерили и купили на чуждо име (на Кюркчи Коста). Тогава вече се захванала открита борба между българи и гърци в гр. Варна. Атанас вече се готвил да замине по черковния въпрос за Цариград. Преди да замине, обаче, дядо Атанас решил да се споразумее с варненските първенци-българи и да направи едно събрание в с. Николаевка.

Това събрание станало на 21 март 1860 г. На него присъствали пратеници из следующите села: Девня, Козлуджа, Хасарджик, Караач, Ботево (Юшенли), Крумово (Кумлуджа), Суджаскьой, Гевреклер, Гюндогду, Чатма и Куюджик. В събранието председателствал дядо Атанас. Държал се приблизително следующият протокол:

„Днес, на двайсет и първий март 1860 г., ний, долуподписаните първенци и старейшини от селата (гл. по-долу), събрани да размислим по черковния въпрос, по примера на нашите цариградски българи от днес нататък ний се отказваме от гръцката патриаршия и нейните владици. За напред нашите свещеници да споменуват в божествената служба името

на българския свещеноначалник Иларион Макариополски в Цариград и всичките черковни работи, като за венчавка, вула и др., да се издават в негово име. За всичко горе-казано се подчиняваме.

С. Николаевка, 21 май 1860 г.
(Следват подписи)

Атанас съобщил това решение в Цариград. На 24 юлий същата година имало друго събрание, в което присъствали първенци от околните градове: Провадия, Добрич и Балчик, които единогласно приели държания в с. Николаевка протокол и упълномощили дядо Атанаса да отиде в Цариград, дето да говори заедно с добришкия представител Хаджи Иван Вълков от името на всичките българи на Варненския окръг (санджак). Хаджи Иван Вълков е роден в Ески-Джумая *(гр. Търговище)*. В Добрич бил известен под название Джумалъ Хаджи Чорбаджи. От Джумая се преселил в Добрич през 1833 г., отдето неговите двама синове Стоянчо и Господин се преселили във Варна през 1854 г. Х. Вълков се поминал на 130 годишна възраст; в еничарско (кърджалийско) време той бил на 18 години. Помнил седем войни.

В това събрание се решило още да се моли правителството, за да позволи да се отвори във Варна българско училище. Атанас подир това заминал за Цариград. По неговото настояване и със съдействието на варненския мютесарафин Ашир-бей и мюфтията Кълъчлълъ-Мемиш Ефенди наскоро бил получен ферманът за училището.

Атанас след толкова трудове за българската черковна независимост оставил своите кости в Цариград в гробищата на Егри Капу, като предал Богу дух на 20 юлий 1865 г. Атанас стоял в Цариград четири години на свои разноски. Поминал се по времето на холерата. Той думал: „Дордето не видя да се упътят български владици за в Българско, аз няма да си отида от тук“. Родните на Атанаса имали намерение да донесат от Цариград останките му и да ги погребат в черковния двор на с. Николаевка. Донесена била, обаче, само надгробната плоча, която е поставена върху гроба на един роднина на Атанаса, който бил убит от разбойници. Плочата е мраморна – 1.70 м дълга и 0.85 м широка и 0.20 м дебела. По краищата тя е украсена с лозови вейки и с розетки по ъгловете ѝ. На горната страна на плочата са изобразени два ангела, държащи венец, и под тях – човешки череп и две кости, положени на кръст. Върху плочата има надпис: „Брате, благослови мужа, именуемаго А. Г. (следва извлечение от Светото писание гл. XI и XII, стих 19 и др., приспособено в смисъл на черковна борба).

* * *

ИЗ РОДОСЛОВИЕТО НА УЧИТЕЛЯ ПЕТЪР ДЪНОВ (БЕИНСА ДУНО)

Любен Хаджииванов от Смолян

Бащата на Константин Дънов се казвал Доньо (Андон). Доньо е брат на моя втори прадядо – поп Димен. Поп Димен е бил свещеник в Маданските села със седалище Якърска махала. През време на потурчването, около 1700 г. поп Димен избягва със семейството си в Устово. Със себе си взел и най-малкото си братче Доньо. Когато пораснал, се оженил за устовка. Къщата им била на мястото на Дидевската къща. От този брак се ражда Константин Дънов, който е един от първите учители в Устово.

Свещеник Константин Дъновски, ок. 1860 г.

Преди освобождението в 1876 г. Константин Дънов избягва от Устово, защото е обвинен от турците в противодържавна дейност и тайно осъден да бъде заровен жив в тор. Установява се във Варна, където също учителства, след това приема свещенически сан. След Освобождението се върнал в Устово, но свободно свещеническо място нямало и той служил известно време в Карлуково – днешно Славеино и в Горно Дереке – днешно Момчиловци. В нашия край е известен като Доньовския поп.

След като не можал да намери постоянно място в Устово, връща се във Варна. Имал е двама сина – Христо поп Дънов* и Петър поп Дънов. Христо става военен и умира в София през 1918 г. като полковник. Петър, както е известно, основава Бялото Братство в България.

През 1916 г. с баща ми бяхме във София и гостувахме на Петър Дънов. Бяхме извън София в ниски постройки. Запомнил съм, че имаше една кула, висока, с дървени стъпала,

* *Авторът погрешно назовава първия син на свещеник К. Дъновски Христо; действителното му име е Атанас (бел. състав.)*

Константин Дъновски и жена му Добра Чорбаджи Атанасова; зад тях - първите им деца Мария и Атанас

където се изкачвах. Той бе по-възрастен от баща ми, който е роден в 1885 г.

*
* *

ПРЪВ БЪЛГАРСКИ УЧИТЕЛ И СВЕЩЕНИК

Димитър Македонов

Първият български свещеник във Варна и учител във Варненско – икоиом Константин Дъновски, е роден през 1830 г. в село Читак, Ахъчелбийско (днес кв."Устово" на град Смолян). Образованието си получил в Устово, в килийното училище, открито от светогорски монах, след това учил в гръцкото училище в Пловдив и завършил образованието си при известния български учител Никифор Хаджиконстантинов Мудрон в Пазарджик. През 1840 г. неговият вуйчо Юргаки Зебилев се изселил във Варна, където открил медникарска работилница. Същият през 1847 г. посетил Устово и на връщане довел във Варна сестриния си син Константин Дъновски.

Във Варна Константин Дъновски, който имал хубав глас, в неделните и празнични дни пеел в черквата, като същевременно правел впечатление на всички със занаята си. По това време в близкото село Хадърча (дн. Николаевка) един местен родолюбив жител – Атанас Георгиев, пожелал да открие българско училище. Той отделил една стая в къщата си и през 1847 г. открил българското училище, като за учител условил К. Дъновски. По този начин Константин Дъновски станал първият български учител не само в село Николаевка, но и в цяло Варненско. Младият учител допаднал на селяните и през 1851 г. те построили в селото сграда за училище и черква. В 1857 г. по желание на Атанас Георгиев, на когото младият учител станал зет, Константин Дъновски е ръкоположен за свещеник, а гръцкият митрополит във Варна го назначил за свещеник в гръцката черква „Св. Богородица". Тук К. Дъновски през време на църковните служби започнал да чете и пее на славянски език за удивление на всички.

На 6 април 1860 г. Варненската българска община открила подписка за събиране средства за построяване на българското училище в града. Същата година на 1 септември била наета сграда и след водосвет, извършен от Константин Дъновски, то започнало да работи с 28 ученици. След издаване на султанския ферман за разрешаване на строежа му през 1862 г. било построено и самостоятелно училище. Въпреки че имали самостоятелно училище, българите продължавали да се намират в зависимо положение от гръцката митрополия в града, защото турската власт признавала народностния елемент в лицето на църквата.

Поради това българите, в желанието си да имат самостоятелна църква, преустроили долния етаж на българското училище в черква, която нарекли „Св. Архангел Михаил" (днес Музей на Възраждането). Необходимите църковни потреби за новата черква били взети от черквата в село Николаевка. На 14 февруари бил отслужен

Първото българско училище във Варна

водосвет, а на 17 февруари – първата литургия от Константин Дъновски, който станал първият български свещеник във Варна. Няколко дни след този акт на българите, на 24 февруари в града пристигнал новоназначеният гръцки митрополит Йоаким. Въпреки че бил „човек интелигентен, умен и просветен“, отнасящ се с разбиране към българския църковен въпрос, той поставил в църквата „духовното и църковното начало по-високо от светското и националното“, поради което мнение Варненската община, представлявана от К. Дъновски, започнала борба, която продължила до края на 1872 г., когато във Варна пристигнал първият български Варненски и Преславски митрополит Симеон. През 1873 г. митрополит Йоаким си подал оставката и напуснал Варна.

Константин Дъновски изцяло отделил българската църква от гръцката, сам започнал да освещава черкви и училища, да решава спорове и затова скоро всички започнали да го наричат „началник на варненската българска църква“. На това гръцката митрополия, след като признала, че той е „човек подвижен, с фанатизма и мистиката на апостол“, отговорила с искане до Цариградската епархия да направи постъпки пред турската власт за заточването му в някой от Атонските манастири.

През август 1866 г. в град Варна под председателството на Константин Дъновски се свикал събор на всички свещеници и селски първенци, на който бил изработен „съвременен законник“. Този законник поставил начело на целия окръг Варненската църковна община, а нейният председател Константин Дъновски станал „църковен глава“.

След пристигането на новоизбраният български митрополит Симеон

във Варна, Константин Дъновски се оттеглил в село Николаевка.

Освободителната война заварила К. Дъновски начело на епархиалния смесен съвет и свещеник в параклиса на руското консулство, поради което още в началото на войната бил задържан от турските власти и затворен.

След Освобождението на Варна продължил да служи като свещеник при черквата „Св. Архангел Михаил“ до 1898 г., когато бил пенсиониран, но останал да живее в същата до смъртта си през 1918 г.

По случай петдесетгодишнината на първата българска черква във Варна е бил награден с орден „За гражданска заслуга с офицерски кръст“. Митрополит Симеон го удостоил с офикията „иконом“. През 1914 г. Варненският граждански общински съвет преименувал една от улиците до черквата на името на Константин Дъновски.

Погребан е в двора на черквата „Св. Архангел Михаил“. Надгробният му надпис свидетелства: „Константин А. Дъновски 1830-1918, пръв български учител във Варненско и свещеник в град Варна“.

*
* *

СПОМЕНИ НА СВЕЩЕНИКА КОНСТАНТИН ДЪНОВСКИ

„IV. Известия на Варненско Археологическо Дружество“, 1910, Издание на Варненското Археологическо Дружество, 1911

Роден в с. Читак (Родопите) в 1830 г., учил се в Пловдив и в Т. Пазарджик при даскала Никифор от Елена. През 1847 г. К. Дъновски дошел във Варна. Той разправя, че имало тогава молебен по случай утихване на морска буря, която била толкова голяма, че морските вълни се прехвърляли през крепостната порта „Скеля капусу“. Не се помни да е ставала друг път такава ужасна буря. Молебенът бил на табията „Иени Дуня“ (срещу вълнолома). Събрани са били тука турци и християни.

През 1854 г. К. Дъновски отива в Солун, посетява гроба на св. Димитрий Солунски, гдето му се случва нещо необикновено, разказано в книжката „Едно откровение в солунската черква „Св. Димитрий“ (София, 1905, стр. 8).

В 1857 г. К. Дъновски се ръкополага за свещеник в гръцката черква „Св. Богородица“ във Варна, гдето е служил като енорийски свещеник до края на 1864 г. От 1865 г. К. Дъновски става свещеник на първата българска черква „Св. Архангел Михаил“, при която и до днес живее в най-окаяно положение.

На 11-й май 1860 г. се състави за пръв път в гр. Варна българска община; печатът ѝ носеше надпис: „Българска училищна община „Съгласие, дързост и успех“. Общината се състояла от: Хаджи Стамат Сидеров, Хаджи Рали Мавродиев, Никола Даскалов, Сава и Никола Георгиевич, Костадин М. Тюлев, Хр. Попович и свещ. К. Дъновски.

В първото си заседание, станало на 11-й май, общината разгледа молбата на Кою Чорбаджи от гр. Балчик, за да се изпрати зет му Димитр в Цариград при Илариона Макариополски, който да го ръкоположи за свещеник в гр. Балчик. След един месец се върна Димитр като свещеник. Гърците във Варна останали смаяни от тая решителна постъпка на българите.

(Варненският владика наклеветил Димитра пред правителството по внушение на цариградския патриарх; решило се да се изпроводи Димитр под стража в Цариград. За да избави Димитра, свещ. К. Дъновски се споразумял с варненския католически свещеник Дамян (Di Aurigo), с когото се добре познавал още от Пловдив. Последният изпратил телеграма (шифрирана) до папския викар г. Брюнони в Цариград (в колегията St. Benoit на лазаристите), че ще пристигне свещ. Димитр, който желаел да стане униатин. Гавазите на г. Брюнони го завели при него, макар че турците и гавазите от гръцката патриаршия искали да го вземат на сила от католическите гавази. На 20 декем-

ври 1860 г. била отворена униатска черква в Пера и Димитр е служил в нея като първи униатски свещеник; той получил титла „велик иконом“. Когато се развали унията, Димитр се върнал през м. юни 1861 г. и е станал пак свещеник в Балчик (до 1865 г.). За унията във Варненски окръг нека отбележим следното: „На 24 януарий 1861 г. варненският Порфирий изпратил дякона си Агатангела с „емирнаме“ в Добрич, да събере владичината по 50 гроша на венчило. Властта повикала първенците Бр. х. Икономови, Йордана, х. Васила и Бояджи Георги, които принудила в разстояние на 24 часа да съберат парите или ще ги хвърли в затвора, но те казали, че не припознават Порфирия, а „унията“. Властта ги оставила свободни. Повикани били някои от селските кметове, но и те отговорили същото.)

По покана на цариградските българи и варненци решават да не припознават вече патриаршията с владиците ѝ заедно. Окончателното решение по този въпрос се взело в с. Николаевка на едно събрание по инициативата на Атанас Чорбаджи, под крушата при извора „Харлата“. Съставя се протокол, подписва се от присъствующите и се подпечатва със селския печат. Тоя протокол с писмо от Варненската община се изпраща на Илариона в Цариград, като се молел при това да заобиколи варненско, гдето имало да се осветяват новопостроени черкви по селата (напр. в с. Гюндогду), което и обещавал да изпълни, но отлагал, види се, поради усложнението на работите в Цариград.

Във Варна е бил тогава руски консул Александър Рачински – човек набожен и добър славянофил, който искал от гръцкия владика да му отстъпи черквата „Св. Георги“, в която да се служи поне веднъж в неделята на славянски език. Разбира се, че гръцкият владика не е можал да удовлетвори искането на руския консул, когато страстите и гоненията между българи и гърци са се разпалили до крайност. Консулът най-сетне помолил да му се отстъпи манастирът „Св. Димитър“ (в Евксиноград), игумен на който бил българин от Търново, което и сполучил. На 6-й август 1860 г. станала голяма служба с петихлебие, на която присъствали всички разпалени българи. След службата консулът държал реч на българите, че трябва да се заловят за духовното си просвещение и им обещал, че на следнята година непременно ще се открие славянска черква в гр. Варна с издръжката на руското правителство. Консулът искал от по-видните българи да обмислят въпроса за откриването на българско училище. Единодушно се решава да се открие училище и веднага се събрали на 6-й август 1860 г. помощи за издръжката му.

Най-големи суми са записали следните лица и еснафите:

Йеромонах Теодоси, игумен на манастира „Св. Димитър“	2000 лв.*
Атанас Чорбаджи от с. Николаевка	1000 лв.
Стоянчо Хаджи Иванов	1000 лв.
Хаджи Стамат Сидеров	1000 лв.
Сава и Никола Георгиевич	600 лв.
Атанас и Георги Попов	400 лв.
Костадин Тюлев	200 лв.
Христо Попов	200 лв.
Янаки Жеков	200 лв.
Хаджи Рали Мавродиев	200 лв.
Еснафите: абаджийски	100 лв.
кюркчийски	100 лв.
дюлгерски	100 лв.
бакърджийски	100 лв.
калайджийски	100 лв.

** Левът е въведен като парична единица на България едва през 1880 г. Най-вероятно става дума за левов еквивалент на някои от паричните единици (грош), използвани в турската империя (бел. ред.)*

калбурджийски 100 лв.
Търговци, гърци са записали:
Димитрокопуло 100 лв.
Сакалука 100 лв.
Иванис Чико 100 лв.
Георги Филибели 100 лв.
Мухтията Ибиш Ефенди подари от вакуфите 400 лв.
Един гражданин 800 лв.

Събрали се десет хиляди лева и по съвета на благоразумните българи решено било да се дадат на гръцката община, с условие да се издържа български учител при гръцкото училище, който три пъти в седмицата да преподава български език на българските деца. Гърците отказали на тая българска отстъпка. Тогава Българската община решава да купи за три хиляди лева мястото, гдето е старата българска черква „Св. Архангел Михаил". Документът за мястото е бил взет върху Кюркчи Коста Димитров, почетен и състоятелен българин.

Първото българско училище се открило на 1-й септември 1860 г. в къщата на Балтаджи Пейко. Първият български учител е бил Константин Т. Арабаджиев; числото на учениците е било 28.

Иван Церов казва, че имало 25 момчета и 15 момичета. Училището имало два етажа. Горният етаж се състоял от три стаи и служил собственно за училищно помещение; двете стаи били класни, а третята служила за тургане на училищни потребности.

Свещ. К. Дъновски извърши водосвет с позволение на гръцкия владика. Г. Димитров (Княжество България, I, 1895, стр. 240) казва, че училището било осветено на 12 август и Ив. Церов (Отчет на девта гимназия, Варна 1898 г., стр. 20) казва, че било отворено на 19 август. Отварянето на училището изненадало другите народности в града. То паднало като гръм най-вече върху гагаузите, наежени срещу българщината. Какъв шум подигнало у тях първото българско училище се вижда от следното любопитно показание на една гагаузка: баща ѝ приказвал, че „християни" негодували, когато се отворило училището, защото, според него, във Варна щяла да вземе връх българщината („Варна да булгарлък оладжак"). С туй се обяснява и по-нататъшното враждебно настроение на фанатизираните гагаузи спрямо българското дело във Варна.

На следната година се почва постройката на ново училище. Като се изкарва първият етаж на зданието, варненските гагаузи почват да заплашват работниците и да нападат върху им. Един ден гагаузите направили демонстрация пред турското управление (конака) и настоятелно изисквали от тогавашния мютесарифин Ашир Бей да спре по-нататъшното строение на училището. Властта удовлетворила желанието на гагаузите и със стражари спряла работите му.

В това време влиятелният българин Атанас Чорбаджи бил в Цариград, като представител от варненско по черковния въпрос. Свещ. Дъновски писал на Атанас Чорбаджи за случката с гагаузите и му искал съветите как да се постъпи, за да може да се доизкара започнатото училище. Отговорът на Атанаса бил да отиде при мюфтията Ибиш ефенди, който му бил голям приятел и комуто писал по въпроса; той ще му помогне и нареди, каквото трябва да се направи пред властите. Ибиш ефенди съчинил една мазбата (заявление) от страна на българите до централното правителство, дал я на свещ. К. Дъновски с препоръчителни писма до кметовете на Козлуджанската кааза (околия) за подписване и подпечатване. Същата

мазбата била разнесена от други лица из каазите: Добришка, Балчишка, Манкалянска и Провадийска за подписване. Съдържанието на мазбатата било, че българското население от шестях каази на Варненския санджак (мютесарифлък) не желае да се обучават децата му по гръцки език и понеже нямало българско училище, молели падишаха да издаде ферман за едно централно българско училище за целия санджак в гр. Варна. Свещ. Дъновски отнесъл мазбата в Цариград на Атанас Чорбаджи, който я предал гдето трябва. Докато се издаде ферманът, изтекли се девет месеца. През това време училището стояло непокрито и материалите му били разграбени от гагаузите. Като се получил ферманът във Варна, мютесарифинът Ашир Бей го прочел в двора на конака (сегашното Окръжно управление). За тая цел са били поканени всички подписавши мазбатата български и турски мухтари (кметове). Събрало се много народ в двора на конака от разни народности и главният секретар на бея поднася с особен церемониат султанския ферман на мютесарифина, който гръмогласно го прочита на събрания народ. Присъствалите гагаузи и гърци останали в голяма изненада. Те нищо не знаели от това, що се вършило с мазбатата, нито пък подозирали къде ще му излезе края с откриването на българското училище и косвеното припознаване от властта [на] българска училищна община.

Преди пристигането на фермана Сава Георгиевич изпросил позволително за доизкарване на зданието от мютесарифина Ашир Бей. Това позволително с денословие 7 декември 1861 г., от който ден се почва пак работата на училището, се пазило у С. Георгиевич. Зданието стояло цели девет месеца разкрито.

Училището било доправено и тържествено осветено от тогавашния гръцки митрополит Порфирий в присъствието на руския консул Рачински, представителите на властта и на всички живущи в гр. Варна българи. Осветяването на училището се извършило на 25 юли 1862 г.

Руският вицеконсул А. Рачински искаше всяка неделя да посещава черковната служба, стига само тя да се извършваше на език, който той разбира – славянски . И затова често пъти искаше от гръцкия владика Порфирий да му отпусне черквата „Св. Георги“ в града, за да се служи в нея на славянски език. Владиката по добротата си може би беше наклонен да удовлетвори искането на консула, но митрополитите-съветници не се съгласяваха на това. Те пречеха всякак да не се зароди славянският език във Варна, а покрай това да се съживи и българщината. Обаче на големите празници, когато трябваше да присъства консулът в черква, владиката ми разрешаваше да прочета Евангелието на славянски език. Най-сетне А. Рачински предложи на владиката да му отстъпи манастира „Св. Димитър“ вън от града (в Евксиноград) и там да се служи на славянски, когато имаше консулът свои и царски празници, напр. като Възшествието на престола на руския цар и други. Владиката се съгласи на това и ме изпращаше да извършвам черковната служба в манастира. За една такава тържествена служба на 6-тй август консулът повика двама руски певци от Цариград и той заедно с тях взе участие в службата. Няколко пъти подред служих в манастира литургия и консулът с видните българи-търговци винаги присъстваше на черковната служба. След черковния отпуск ставаха срещи и запознанства между българите и консула и главен въпрос между тях беше как да се сдобие гр. Варна с черква, в която да се служи на сла-

вянски език. Рачински виждаше, че на българите не бе възможно за дълго време да си построят черква и взе инициативата да ходатайства пред правителството си за откриването на един руски параклис, който ще прибере временно българите и чрез който може би ще се осуетят българските намерения да нападат и отнемат гръцките черкови. Консулът сполучи в ходатайството си и откри руски параклис в къщата на Залъмоолу Кости. Освещаването на параклиса стана на 12 април 1861 г. от мене, свещеника Иван от с. Казълджиларе и архимандрита Филарета.

Г-н Йос. Стоянов, син на Стоянчо х. Иванов, драгоманин при руското посолство в Цариград, съобщава ни следното: „Преди отварянето на руския параклис във Варна е бил директорът на гръцките училища Архимандрит Филарет, който се учил в Русия и в гръцкото духовно училище в Цариград. Консулът Рачински се запознал с него и му казал, че трябва да се въведе български език в гръцките училища. Филарет говорил един ден в съвета при гръцката митрополия, че е нужно да се въведе български език в гръцките училища, защото населението в селата е почти българско. Тогава става на крака покойният Стефанаки Теофако и каза: „По никой начин не се съгласявам да се въведе български език в гръцките училища; предпочитам да видя гробовете на двамата ми синове, нежели да чуя български език". След Теофако протестирали и другите членове на димогерондията (митрополитския съвет) против смелостта на Филарета, за гдето предложил да се въведе българският език в гръцкото училище. На следущия ден го уволнили от службата му. Тогава Филарет отишъл при Рачински и му разправил случившето се. Филарет получавал 10 000 гроша годишна заплата от гърците. Рачински му казал, че от деня на уволнението му ще получава от руското правителство, вместо 10 000 гроша, 1000 рубли т.е. 20 000 гроша. Консулът му обеща още, че като отиде в Русия, ще се старае да получи още 1000 рубли от Св. Синод, както стана. Консулът натъкми тогава в едната част на голямата си квартира в дома на х. Кости Залъмоолу един хубав параклис, дето захванали да се черкуват свестните българи, за да слушат божествената служба на матерния си език". В параклиса била турена камбана, която по показанието на свещ. К. Дъновски била намерена в морето до Св. Яни (Чатал-таш) между манастира „Св. Димитър" (Евксиноград) и „Св. Костадин". Камбаната произлизала от гръцкия кораб (в който имало параклис), който обикалял през времето на Гръцката завера (1821 г.) бреговете на Черно море. Когато бил обесен в Цариград патриарх Григорий II, турското правителство заповядало да бъде потопен корабът; това стана до Св. Яни. До Чатал-таш се виждат железни части на австрийския параход „Трапезунт", който бил изхвърлен на брега през 1878 г.

На 30 ноември 1864 г. се помина гръцкият владика Порфирий, при когото служих като свещеник на митрополията.

През 1865 г. се събрахме българите в кантората на Сава Георгиевич и решихме да протестираме пред правителството и Патриаршията, че не можем вече да стоим без черкова и че няма да приемем новия владика от Патриаршията докато не се разреши черковния въпрос. Протестът се подписа от 50-60 села на Варненския санджак. Българите искаха от властта или да им се разреши да си построят нова черкова, или пък да вземат насила една от гръцките черкови. Бъл-

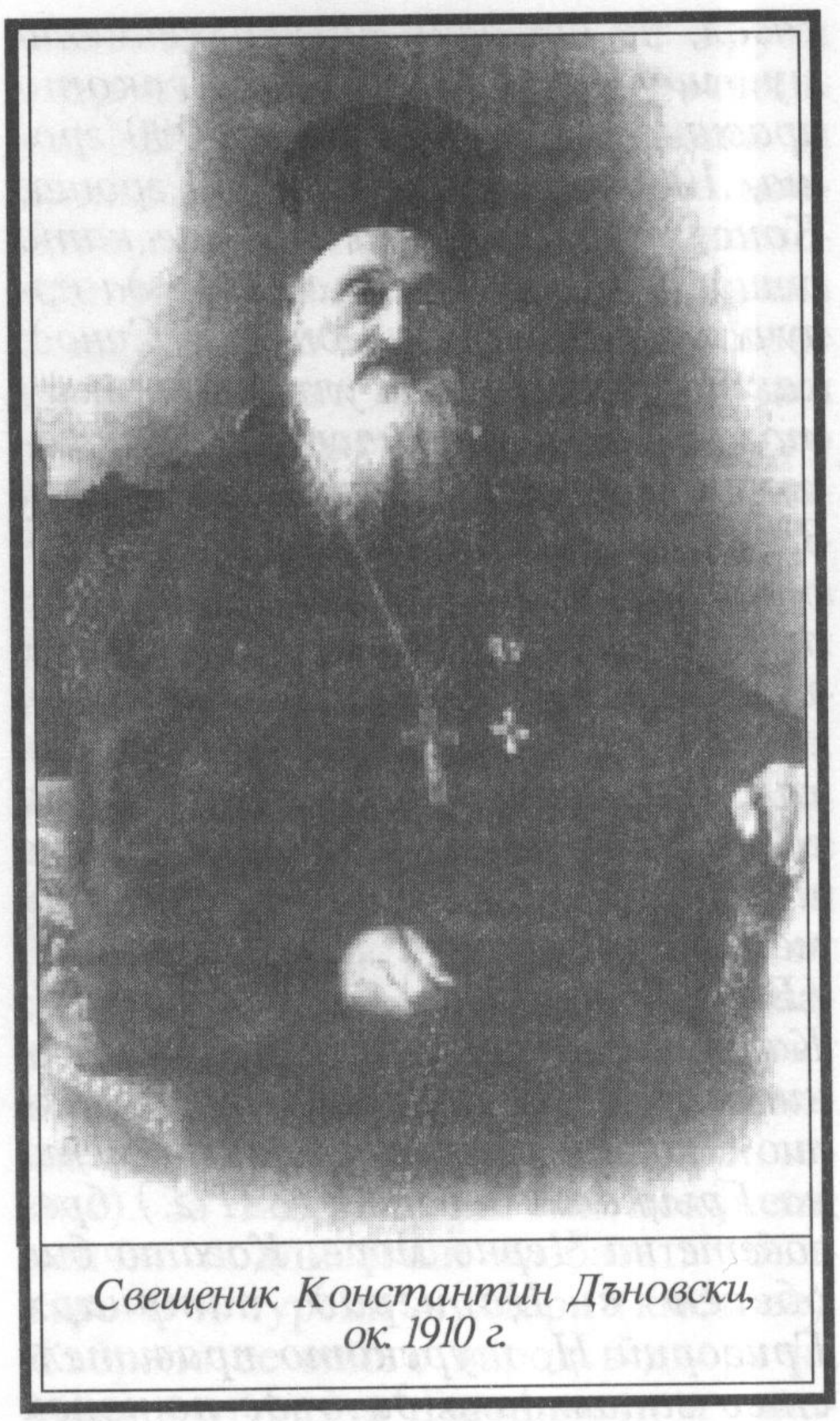

Свещеник Константин Дъновски, ок. 1910 г.

гарите тогава решиха да вземат черковата „Св. Георги“. Известно стана на всички, че на 10-й февруари 1865 г. ще се отнеме насила казаната черкова, както биде взета през 1861 г. черковата „Св. Богородица“ в Пловдив. Турските власти приготвиха 12 души турци, които да употребят и хладно оръжие в случай, че стане нужда, само да не допущат отнемането на черковата. За да се избегнат кръвопролитията, българите се отказаха от намерението си и аз сам отидох при мютесарифина да му съобщя решението и да го помоля да не изпраща приготвените 12 души турци. Реши се да се приспособи долния етаж на училището за черкова и да се нарече „Св. Архангел Михаил“. На 14 февруари 1865 г. пръв път служих в нея и аз ѝ бях първия свещеник. На Великата събота, когато трябваше да се обикаля черковата (черковната процесия), тогавашният мютесариф Абдул Рахман, като се разпореди да се преоблечат 25 души млади българи в стражарска форма, за да пазят ред и тишина и да предотвратят възможните смутове от страна на разсърдените гагаузи и измирлигърци. За новата черкова взехме икони и други черковни принадлежности от Николаевската черкова, с които си служихме почти година, докато такива се набавят. Тия черковни вещи бяха донесени от свещ. Ив. Димитров Бакърджиев, Петър Атанасов, Курти Добрев, Слави Стоянов и Добри Бацов.

След осветяването на черковата ни пристигна в гр. Варна на 20 февруари нов гръцки владика – Иоаким, сегашен гръцки патриарх. Първите епитропи на българската черкова бяха: Киро Патриков, Спас Димитров, Кожухар Коста Димитров, Конст. Димитров и Хаджи Никола Абаджията.

* * *

ЗАВЕТНИЦИ НА СВОБОДАТА НИ

Т. И. Бъчваров

Издание на редакцията на сп. „Родина“
ул. „Опълченска“ 67, София

Мистична случка

Историята на един жертвеник (антиминс*), връчен на свещ. Константин Дъновски в Солунската църква „Свети Димитър“ от Дух – Български покровител.

ПРЕДГОВОР

Преди 22 години се срещнах и запознах с прононсирания днес в цяла България г-н Петър К. Дънов. Той е син на първия български свещеник в черноморския край. Край новия си познайник същата година имах случай да се запозная със застарелия негов баща свещ. Константин Дъновски.

Припомням си и днес първите си впечатления от срещата ми с дядо попа. Едроръст, с холеричен темперамент старец, в очите на когото още блестеше огънят на буден господарски дух, който не е обичал „думата му да става на две“. Винаги наблюдателен, с тиха външност, той заговорваше плавно, мелодично, но със сдържан тон, като човек, който добре се владее. С тънка, едва доловима ирония в гласа той като да казваше: „какво не съм аз видял и препатил, което вие младите не сте и сънували още!“

След време много от преживелиците на дядо попа ми се разказаха, но остави в мене най-трайни следи само разказът за неговото юношество, когато той, подбуждан и от своята майка, искал да се покалугери, още съвсем млад 16-17 годишен. Но срещата му с един мистериозен духовник в солунската църква „Свети Димитър“ (превърната в турска джамия) става причина младият Константин да не стане светогорски калугер, но верен на религиозния си дух, той се запопил...

Това лято имах възможност да посетя гроба на тоя тъй много заслужил наш духовник и след като видях с очи останалия веществен спомен от тая мистериозна случка (Антиминса), реших да публикувам това, което знаех, както и отпечатаните още 1905 г. в отделна брошура спомени на дядо попа за тая случка.

София, 1.VIII.1922 г.

ПРИ ГРОБА НА СВЕЩЕНИК КОНСТАНТИН ДЪНОВСКИ

Някога безсмъртният Шекспир каза верен за всички векове афоризъм: „Имай повече неща, отколкото посочваш; казвай по-малко, отколкото

** Антиминс (гр.) – църковна потреба от копринен плат с изображение на Христовото погребение, на която се освещават даровете (бел. ред.)*

знаеш“.

Много неща има, които ние отминаваме без да ги забележим. И много от забелязаното не можем да го посочим. Нито една биография не съдържа всичко за живота на тоя, когото описват.

Когато се появиха първите биографични бележки за свещ. Конст. Дъновски в I кн. на синодалното издание „Духовна култура“, 1920 г., тъкмо след неговата смърт, забелязах голяма празнина. В живота на този първи български свещеник има такива важни преживелици, които са повлияли на живота му, тъй както Христовото явление на Савла пречупи пътя на последния му живот. Дългът на всеки автор на биография е да отбележи такива моменти, които са повлияли за новата насока на живота. Инак всеки такъв прелом остава мистерия. И ако деецът отнесе в гроба тая мистерия, биографът не ще може да обясни неговия характер.

Биографичният очерк в „Духовна култура“ е непълен и едностранчив. Свещеник Константин ни е представен само като добър родолюбец. Той бе духовник с жива вяра в задгробното битие: той бе мистик. И тая си вяра, според собствения му разказ, той дължи на преживяната в Солун още в младините му (1854 г.) мистерия.

Аз ще цитирам разказа на дядо поп Константин, както го намирам в издадената в 1905 г. брошура*.

„На Великий петък отидохме с другарите Белю Пинин, Тодор п. Маврудиев и Петър Атанасов да се поклоним на гроба на Св. Великомученика Димитрия в църквата, нарицаема „Кассъма-джамиси“. На излизане ни срещна един старец, свещеник, без да го познаваме, със среден ръст, лице – сухо-бледо, брада – дълга и бяла, очи – светливи и пленителни. Благослови ни, като му целунахме десницата, и ни попита откъде сме и накъде отиваме. Ний му отговорихме, че сме от Варна и отиваме за Света гора.

— Много добре – рече той, – аз познавам тези места и съм живял там няколко време. – Като ни и разпита за някои лица от града Варна. На разделение се обърна към мене и ми рече:

— Желая утре, на това място, по това време да се видя с тебе; имам да те питам и да ти кажа нещо; идваш ли?

— С всяко благодарение – му рекох и се разделихме.

Другия ден, на Великата събота, аз на определеното време отидох в църквата, влезнах при гроба на Св. Димитрий, запалих свещица и се помолих. След това захванах да разгледвам с голямо внимание грамадното здание и неволно ме облада една душевна тъга за миналото, като размишлявах в себе си: „Защо ли ни е оставил Господ?... И защо да бъде такава една светиня в турски ръце и т.н...“ Но ето, че и вчерашният старец се зададе и отиде право при олтара и начна да се моли. След няколко минути ми даде с поглед знак да отида при него, та аз се приближих и му целунах десницата.

— Синко – рече ми той, – за любов Христова желая да се науча откъде си и за какво отиваш на Света гора.

Аз му разправих без всякакво стеснение откъде съм и за какво отивам на Света гора и какво е желанието и намерението ми – също така, като една изповед. Във време на говоренето ми се виждаше много спокоен, слушаше с внимание думите ми и се показваше много благодарен, докато свърших разказа си. Но след няколко минути мълчание, като се приготви да ми говори, забелязах едно странно изменение в погледа му и по всичкото му телодвижение. А най-много, което ми вдъхна особено удивление, бе

---

* *Авторът цитира пълния текст на „Едно откровение въ Солунската черква Св. Димитрий (Кассѫма-Джамиси). Дадено на Отца Константина Дѫновски, прѣзъ юношеството му, въ Солунъ, на 10 априлъ 1854 год.“ (бел. състав.)*

227170
Библиотека „Кодаров" 1934 9-с

Едно откровение въ Солунската черква Св. Димитрий (Кассама-Джамиси).

Далено из Отца Константина Дановски, прѣдъ епископството му, въ гр. Солунь, на 10 априлъ 1851 год.

На великий петъкъ отидохме съ другаритѣ: Бело Щипинъ, Тодоръ х. Маруднесъ и Петръ Атанасовъ да се поклонимъ на гробътъ на Св. Великомученика Димитрия въ церквата, нарицена: Кассама-Джамисе. На излизане ни срѣща единъ старецъ, свѣщеникъ, безъ да го познаваме, съ срѣденъ ръстъ, лице сухо-блѣдо, брада дълга и бѣла, очи свѣтлива и изпитателни. Благослови ни, като му цѣлунахме дѣсницата и ни попита отъ кадѣ сме и на кадѣ отиваме. Ний му отговорихме, че сме отъ Варна и отиваме за Свѣта Гора. Много добрѣ, рече той, азъ познавамъ тия мѣста и съмъ живѣлъ тамъ нѣколко врѣме, като ни и разпита за нѣкои лица отъ градътъ Варна. На раздѣление се обърна къмъ мене и ми рече: желая утрѣ, на това мѣсто, по това врѣме, да се видя съ тебе; имамъ да те питамъ и да ти кажа нѣщо — идвашъ ли? Съ всѣко благодарение — му рѣкохъ и се раздѣлихме.

Другия день, на великата сѫбота, азъ на опрѣдѣленото врѣме отидохъ въ церквата, влезнахъ при гробътъ на Св. Димитрий, запалихъ свѣщица и се помолихъ. Слѣдъ това заизвахъ да разгледамъ, съ голѣмо внимание, грамадното здание и, неволно, ме обхвана една душевна тага за миналото, като размишляхъ въ себе си: Защо ли ни е оставилъ Господь?... и защо да бѫде такава една свѣтиня въ турски рацѣ и т. н... Но ето че и вчерашния старецъ се зададе и отиде право при олтара и почна да се моли. Слѣдъ нѣколко минути ми дане, съ погледъ, знакъ да отида при него, та азъ се приближихъ и му цѣлунахъ дѣсницата. Сиво,

Факсимиле от първата страница на „Едно откровение въ Солунската черква Св. Димитрий (Кассѫма-Джамиси)" от Константин Дъновски

появлението на пламен огнений на главата му и неволно ме обзеха студени тръпки по всичкото ми тяло и ме обля студен пот!...

— Драгий ми синко – рече, – ти наистина си избрал добрата част за себе си, но знай, че спасението на душата не зависи от местото, но от начина на вярата в Исуса Христа. И не мисли, че всички ония, които и колкото са в Света гора, че са праведни, защото и там може да бъде човек голям грешник, както и в мира... Нито искам да те отвърна от намерението ти. Аз те уверявам в името на Господа Вседържителя, че всякога, гдето и да си, когато и да е, трябва със страх и трепет да изработваш своето спасение. Заради това, послушай съвета ми да си идеш там, на местото, гдето те е определил Божият Промисъл, понеже това място е било и ще бъде, тъй да кажа, прагът на чудни световни променения. Очите ти непременно ще видят всичко, речено от Господа, със залога, който ще ти връча и ще бъде за уверение като от Бога...

След няколко минути мълчание аз проумях от внимателния му поглед, че чака отговор и му рекох:

— Не съм противен на Волята Божия, защото е свята.

А той ми рече:

— Не е достатъчен отговорът ти. За да угодим Богу, необходимо е с истинска вяра да се подвизаваме и бодърствуваме с молитви до последното издихание, та че дори и душата си да положим за Евангелието. Пък които желаят да принесат по-много плод, трябва да имат съвършена преданост и покорност на Бога, както Аврам, който принесе своя син жертва на Бога; както и апостол Павел прие да бъде анатема от Христа за спасение на своите по плът братя. И наистина, без такава самоотверженост не можем да се надеем, че Бог ще яви Своята милост и помощ, а най-много в днешния ден, когато всичките сили адови са се повдигнали и искат, ако им се отдаде, да затъпчат с православието и славянството... Но нека се вълнува морето пак, докато е Христос на кормилото, корабът Му няма да потъне.

И пак мълчание... Аз тогава се возхитих и радостно му рекох с едно страхопочитание:

— Отче, с помощта Христова и твоите свети молитви напълно се съгласявам и с готовност приемам всичко, всичко, което сте ми казали и ще ми кажете.

Тогава вдигна очи и ръце нагоре и рече:

— Нека е благословен Бог и Отец на Господа нашего Исуса Христа, който утаява от премудри и разумни и открива на младенци.

Тогава [по]сегна към пазвата си и извади в една бяла кърпа нещо обвито, с което направи кръстно знамение към мене, после го сложи на камъните пред олтара (дюшемето на олтара е по-високо около един лакът). Като го разви и целуна, покани и мене, та [го] целунах. После това показа ми с пръсти на напечатаните букви на него дали ги познавам. Аз му рекох:

— Ако е число, то е 1747.

— Така, верно – рече, – именно от това число води началото си тоя Свети престол. Но за да разумееш по-добре, слушай: двадесетий ден от декемврий месец, хиляда и седемстотин четиридесет и шеста година е било четиридесетница от едно зверско изтребление на няколко души в същия тоя град от кръвожадни мохамедани. Останалата майка и вдовица от това благочестиво семейство, претоварено от неизказана скръб, с няколко свои роднини просели от Бога помощ и утешение с всенощно бдение в церквата, нарицаема „Панагия Лагудяни“. Агриппията* извършвал един седемдесет и седем годишен старец, светогорски аскетия от Иверския манастир, някой си иеромонах Теофаний. През нощта станала голяма буря със страшни

*Агрипия (гр.) – бдение (бел. ред.)

гръмове и светкавица – малко останало църквичката да се събори. Пред зори бурята утихнала, в черквата огряла чудна светлина като ден. Евангелието на литургията било на свършване и в часа се явили трима мъже с една прекрасна девойка. Дрехите им греели като слънце. Зачудений свещеник си останал на местото като вцепенен, без да помръдне. Девойката го наближила и отправила погледа си към него и му рекла: „Преподобний старче, нека бъде пътят ти благоугоден Богу. В отговор на вашите молитви съм проводена с тия трима набожници от покровителката на тоя свети храм, Пресветая Дева Мария, майка на Господа нашего Исуса Христа, да ви предам каква е волята на Пресвятаго Параклита* за нашия окаян народ християнски... За умножение на греховете на християните дълготърпевший Бог бил прогневен, а преди триста и три години, когато християнските водители до града Варна** със своята измама принудили турския цар да вдигне очи и ръце към Небето и с голям глас извикал своята молба към Бога: „О, Исусе, ако си наистина Син Божий, както те изповядват твоите последователи, то направи съдба между мене и тях, дето не опазиха клетвата си, която се клеха в Евангелието!“... И тогава, о, тогава... препълнената чаша на Божий гняв и проклятие се изляла от Небето на земята и тутакси силата на християните отслабнала, а силата на османлиите се укрепила, та освен града Варна, що превзеха и ограбиха, ами найсетне и самия Константинопол завладяха!... И така станаха известни на всичкия свят следствията на Божий гняв. О!... Праведен Си, Господи, и прави судби Твои!

Но Всеблагий Бог во век не враждует. От премногото Своя любов към человеческия род [Той] пак се смили, а най-повече от ходатайството на Небесната Царица и милостива застъпница на християнския род, Пресветая Дева Мария, както от молитвите на всичките духове праведни, между които първо място заемат тия трима мои другари, мучениците Димитрий и Мина (а на третий името е утаено от мене) – благоволил да им яви Своя утешителен отговор, че до свършването на числото от сто петдесеттях и три риби, писани в Евангелието, Всемогущий Бог ще съкрати дните на Турското царство и докрай ще го съсипе!... Всесилний ще възстанови ново християнско царство с православен вожд.

А да бъде това в действителност, Милостивий Бог по непостижимата Своя премудрост е наредил по необходимост и християните да се обърнат с молитви и покаяние към Него. Заради това, според числото на писаните риби в Евангелието, да направите толкова нови жертвеници, на които да може на всяко място да се принася в името на Исуса Христа, Сина Божий и Неговите заслуги, страшно безкровно жертвоприношение за прощение на греховете, за мира и съединението вярата на християните, чистосърдечно просение [на] помощ и сила от Святаго Духа – по-скоро да се сбъдне и изпълни Писанието: Едно стадо и един пастир. Нека бъде начетато най-напред в светия град Иерусалим, от святаго Сиона, по море, по суша, на всяко място, дето се именува Исус Христос, защото и свидетелството Исусово е Духът на пророчеството.“

После девойката се обръща към своята майка и ѝ казва: „Постигналите

** Параклит (гр.) – Свети Дух (бел. ред.)*

*** Става дума за голямото сражение между християнската и ислямската армии, станало през есента на 1444 г. край Варна. Християнските обединени армии на краля на Полша, Унгария и Велика Литва Владислав III (наричан от унгарците Ласло V), на трансилванския воевода Янош Хониади и на влашкия княз Влад III Цепеш (наречен Дракул) приели сражение срещу армията на турския султан Мурад II (1401-1451). Предисторията на това събитие започва с политическия възход на Владислав III, роден през 1424 г. Папа Евгений IV (1383-1447), който го покровителствал, го убедил да застане начело на кръстоносна война срещу Исляма. През 1443 г. Владислав III разбил турците при Ниш и Златица и принудил Мурад II да сключи десетгодишно примирие през юли 1444 г. в град Сегедин (Сегед, Унгария). Според Сегединския договор (първи мирен договор, предлаган дотогава от турците на християнски владетел), сключен под клетва върху Евангелието*

ни земни скърбни изпитания са станали по непостижимите судби Божии и премного своя любов – да ни подари вечно блаженство; женихът на нашите души и тебе скоро ще повика на Небето да се радваме на вечния живот. Прочее, бъди бодра в молитвите си и на всички вас Бог да оправя пътя. Амин". И след това трите мъже и девойката станали невидими.

След отпуска на Божествената литургия, като излезли от черква, научили се, че през нощта молнията изгорила три турски къщи с живущите в тях и всички думали, че Бог отвърнал на злодейците.

После всичко това отец Теофаний се въодушевил с ревност Илиева по Бога, без да гледа на преклонната си възраст, предприел да извърши всичко, което го вразумил Бог. Без да се бави повече, отправил се за Иерусалим и като се разговорил със самия Патриарх, от святаго Сиона, отишел и в Константинопол и тамошния патриарх, като се съветвали всички, приели за добър знак рибите, писани в Евангелието (понеже на Елински език на рибата буквите* носят знаковете: Исус Христос – Божий Син,

---

и Корана, на султан Мурад II била отстъпена голяма част от Велика Сърбия и цяла България. Въпреки това, флорентинският кардинал, внук на Евгений IV и адмирал на папската флота, Франческо Кондолмиер съобщил на Владислав III, че тръгва с флотата си за Галиполи, за да спре Мурад II, който бил в Азия. Византийският император Йоан VIII Палеолог също писал на Владислав III. Последният свикал коронен съвет, на който папският легат кардинал Юлиан Цезарини, подпомогнат от представители на на Англия, Франция, Венеция, Генуа, Флоренция и др., държал слово, че кралят не е длъжен да спазва клетвата си и се взело решение за поход срещу турците. Владислав III нарушил примирието с амбицията да обедини всички западни славяни и с тях да изгони Антихриста. Във военната кампания взели участие кардинал Юлиан Цезарини, Розгон, епископ на гр. Ерлав, и Доминис, епископ Великовардайнски. По този начин походът на Владислав III фактически представлява последният кръстоносен поход в Западноевропейското средновековие.

Тридесет хилядната християнска обединена армия преминала Дунав при Оршова и на 16 октомври 1444 г. пристигнала в Никопол, където присъединила четири хилядната конница на Влад III Цепеш, предвождана от сина му. След това превзела Шумен, Провадия, Каварна и Калиакра, а на 9 ноември пристигнала във Варна, заела позиции западно от Трошева махала (днес Варненския квартал „Трошево"), но не заварила генуезките и венецианските кораби, на които по план трябвало да се качи. Мурад II преминал Босфора с очакваните от Владислав III кораби, които успял да купи, прекосил Балкана и на 9 ноември разположил армията си източно от с. Аджемлер (сега с. Аксаково).

Битката станала на 10 ноември 1444 г. Полесражението включвало пространството между селата Паша-кьой (днес Варненския квартал „Владиславово") и с. Голяма Франга (днес Каменар) на север, с. Аджемлер (днес Аксаково) на запад, Гебеджанското (Белославсото) езеро на юг и Трошева махала (днес Варненския квартал „Трошево") на изток. След начален победоносен щурм на християните, при който паднал знаменосецът на Мурад II, обединената армия на Владислав III претърпяла трагичен разгром. Янош Хуниади и синът на Влад III успели да се спасят, отстъпвайки с много жертви на север през местността, наречена по-късно „Батова" (от тур. „проклето поле"), а Владислав III заплатил с живота си и бил наречен от историците с прозвището „Варненчик". Мурад II издигнал на полесражението стълб на победата с надпис „Аз прославих Варна с победата си. Смъртни, научете се да не ставате вероломни", след което консервирал главата на мъртвия Владислав в пчелен мед и я изпратил тържествено в първата османска столица Бурса (Мала Азия).

Според някои предания, 22 години след сражението чехски велможа срещнал в Португалия скитник с шест пръста на краката, в който познал някогашния крал Владислав III, дошъл да се покае за нарушението на Сегединския договор. Трупът на папския легат кардинал Юлиан Цезарини, главен виновник за нарушеното примирие, бил намерен в една гора край Варна, но според други източници се спасил и останал за покаяние в Аладжа манастир край с. Кестрич (днес Варненския квартал „Виница"). Епископ Розгон потънал в мочурищата около Девненското езеро. Епископ Доминис се спасил в Аладжа манастир и гагаузите от с. Кестрич имали поверие, че в манастира живеел „ирим папас" – старец в духовно одеяние, който постоянно спял в огромен ковчег с памук. Старецът се пробуждал само на Великден и питал има ли в Хачуката (гората до Аладжа манастир) пръчки за каране на кон, жените раждат ли и кравите телят ли се. Когато му отговаряли утвърдително, старецът казвал: „Има още време", затварял очите си и се изгубвал.

Изходът от Варненската битка намерил отзвук в следващите победи на Мурад II, който през 1446 г. превзел Пелопонез, а на 6-8 октомври 1448 г. разбил християнската армия на Янош Хуниади на Косово поле. Синът му султан Мохамед II (1451-1482) през 1453 г. превзел Константинопол и сложил край на Византийската империя. Когато на 23 септември 1828 г. руският император Николай I Павлович превзел Варна от турците и лично влязъл в града, произнесъл знаменитата фраза: „Смъртта на Владислав е отмъстена". (бел. състав.)

** Буквите на рибата – в езотеричното Християнство гръцката дума IHTUS (риби) символизира съкращението Isus Hristos Teo Unis Soter (Исус Христос, Син Божи, Спасител) (бел. ред.)*

Спасител). И тогава напечатва сто петдесет и три образа за Божествени жертвеници, според приетия обичай. И първата служба станала в светлия град Иерусалим на самия ден на Великата събота (с приложение частица: „Мерзкое и Богохулное царство агарянско вскоре низпровержи и предажд е блогочестивим*), но всичко това е било много тайно – страха ради Іудейска. Преподобний Теофаний сам е ходил на света Синая, в Александрия, Антиохия, островите Патмос и Кипр и най-сетне, след дванадесет годишно бавение, върнал се в Света гора и там предал дух Богу. А почнатото дело следвало с голяма надежда на милостта Божия; ревностни слуги Божии са продължавали сърдечно да се молят, дано би Бог съкратил по-скоро останалото време, за да могат и те сами да видят освобождението на своя род християнски. Между многото ревнители по това е бил и патриарх Григорий**, който с няколко свои Богобоязливи събратия е предложил да се прилагат в антиминсите и от мощите на Св. Великомученик Мина и горещо е подканял да стават моления в празниците, в навечерието на Рождество Христово и Богоявление, Великата Събота, Петдсесетница и Преображение Христово, но най-сетне бил предаден от най-верния си и обесен с омофора*** си на ден Великден, с него наедно свети Архиереи пострадали, множество свещеници и първенци народни избесени и изклани... Едного само като с чудо Бог опази за продължение на поченатото и той е уверен, че всичко обещано напълно ще се изпълни в своето от Бога определено време... Сега, в тая тържествена за мене минута, с пълно упование на Божия промисъл аз чувствувам някакво улекчение в совестта си и сърдцето ми се прелива от едно непонятно веселие ангелско, като те наричам мое любезно чадо в Духа Святаго и ти предавам тоя свети залог – имай го в пазвата си, при сърдцето си...

Аз го приех като целунах ръката му и го скрих в пазвата си, а той продължи:

— Връчвам ти тоя Свети Престол Божий**** за уверение на най-голяма милост в името на Пресветая Троица!... Добре да помниш, че Бог, когато и да е, чрез церквата явява своята многоразлична премъдрост на всички, та дори и на властите земни!... Всемогъщий Бог, който предопределява, предопределил е и средствата, а най-главното между тях е молитвата. Но понеже не се намира други по-голям и превъзходен, по-могъществен образ на молене и предстателство у Бога за нас, за нашите нужди и надежди, както тоя образ на моление на страшното това жертвоприношение. Божествената Евхаристия*****, която ще се извършва на тоя Свети Престол, което е всичко Божествено и може да приведе във възторг и удивление не само мислите на нас смъртните, но и на самите най-чисти ангелски умове; мога да кажа, че е най-голямото чудо, най-високото тайнство, което можеше да извърши премъдростта Божия за человеческия род. Освен това, и сам Исус Христос ни е учил, че всичко, каквото попросим от Бога Отца в Негово име, ще ни подари. Заради това с несъмнена вяра и голяма надежда на това обещание в деня на освещението на тоя Свети Престол са принесени молитви и прилежни прошения за избавлението на християнските наро-

---

** (църковнославянски): Мерзкото и богохулно агарянско царство скоро ще се провали и ще се предаде на благочестивите (бел. ред.)*

*** Григорий V – цариградски патриарх от 1797 до 1821 г., обесен от турците на връх Великден при избухването на Гръцкото въстание (бел. ред.)*

**** Омофор (гр.) – част от архиерейско облекло, което обхваща врата и раменете (бел. ред.)*

***** Историци, свързани с Българската православна църква, оспорват описания от К. Дъновски начин на получаване на Антиминса. Виж Архимандрит Иннокентий Софийски, „За Св. Антиминс във варненската църква „Св. Архангел Михаил", София, 1940 (бел. състав.)*

****** Евхаристия (гр.) – богослужение за освещаване на светите дарове – тялото и кръвта Христови във вид на хляб и вино (бел. ред.)*

ди от агарянското иго и за съединение на вярата и в същия ден Бог благоволил да открие с един Божествен начин на молящите се, че всичко Негово обещание ще се изпълни непременно. И Всетителят присъвокупил, че между всички славянски народи Бог храни едно особено благоволение към най-много страдалото между всички народи славянско племе, за неговото простосърдечие и искреност. Затова трябва занапред да стават молитви и моления за силата и помощта от Светаго Духа, да могат да се съединят единомислием в едно тяло и един дух, както говори и Дух Свети чрез езиците на апостолите: „**Ꙗко же тѣло едино есть и уди иматъ многи – вси же уди единаго тѣла, мнози сущє, едино сутъ тѣло, ибо тѣло нѣсть единъ удъ, но мнози.*Аще речетъ нога ꙗко нѣсмъ рука, нѣсмъ от тѣла; еда сего ради нѣстъ отъ тела, и аще речетъ ухо ꙗко нѣсмъ око, нѣсмъ отъ тѣла; еда сего ради нестъ отъ тѣла. Аще все тѣло око, гдѣ слухъ; аще же все слухъ, гдѣ ухание; нинѣ же положи Богъ уди, единаго кое гождо ихъ в тѣлеси, ꙗко же изволи. Аще ли биша вси единъ удъ, гдѣ тѣло; нинѣ же мнози убо удове, едино же тѣло. Не можетъ же око рещи руцѣ: не трѣбе ми еси; или паки глава ногама: не трѣбе ми есте. И аще страждетъ единъ удъ, съ нимъ страждутъ вси уди; аще ли же славитсꙗ единъ удъ, съ нимъ радуютсꙗ вси уди!...**

Ето това е пътят, от Светото Провидение приготвен за това Славянско племе, чрез който, като следва, ще може Християнството да се въплоти в славянството и радостно да възпеят с царпророка: „Се что добро, или что красно, но еже жити братий в купе“** и тогава тоя злочест град, отечество на славянските просветители, ще бъде нов славянски Втори Иерусалим, а пък за съединението на верите сам Бог ще извърши по Своята воля, както Му е угодно...

О, колко се възхищавам само от мисълта, но действителността ще бъде равна с воскресение от мертвих!... Но защо се бавя, защо не бързам по-скоро да свърша?...

Ето Дух Свети, що говори: даровете и призванието Божии са неотложна отрасл от славянското домородие и приготвен от Бога, който непременно ще изпълни Своето предопределение. Враговете негови, макар да направят над облаците своите гнезда, пак ще Бог да ги съкруши, защото, ей тъй, Белият цар е надарен от Всемогущаго с такава благодат, който го кълне – проклет ще бъде, а който го благославя – благословен ще бъде. Затова и ония, които се молят за него, наверно Бог ще ги послуша. Заради това в началото на третата петдесетница на станалото обещание, когато се изпълни възрастта Христова, и...- Турция ще падне!...

След това ще се яви или роди православний Вожд и чрез Неговата молба Бог ще измие гнусотата от мястото на падналото проклятие. А пък на свършека на петдесетницата сам Господ Саваот ще отвори вратата на Света София и сам Белият Цар ще влезе Богу да се помоли в нея; ... а сегашната тъмнина, която ни покрива, ще изчезне!... Знамението е вярно, от днешния ден, след като изтекат времената от числото на Евангелските трижд по ід (14) родове Христови***, дай, Боже, да можем пак да кажем на същия ден небесний глас, който иде от Небето и като мълния ще се разнесе по всичкия свят: Се победил ест лев, иже сий от колена Іудова, корен Давидов. Амин.**** “

** (църковнославянски): „Защото както тялото е едно, а има много удове* (органи), *и всите удове на едното тяло, ако и много да са, пак едно тяло са“, Първо Коринтяном, 12: 12 (бел. ред.)*

*** (църковнославянски): „Ето, колко е добро и колко угодно да живеят братя в единомислие!“, Псалм 133; 1 (бел. ред.)*

**** Родовете от Авраам до Давид, от Давид до Вавилонското преселение и от Вавилонското преселение до Исус Христос са цитирани в Евагелие от Матея: 1; 1-17 (бел. ред.)*

***** (църковнославянски): „Ето, победител е лъвът, който е от коляно Юдово, корен Давидов.“ (бел. ред.)*

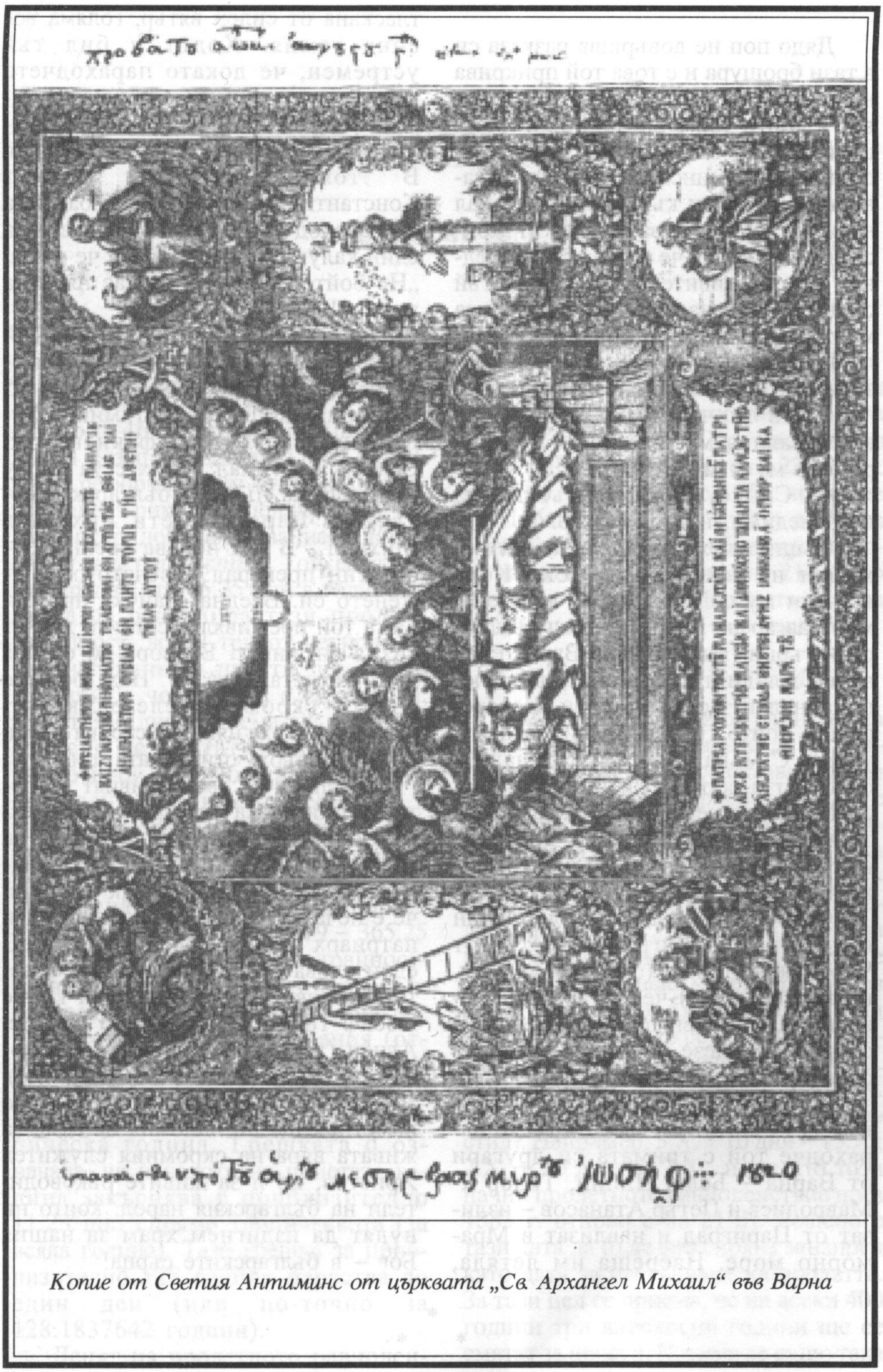

Копие от Светия Антиминс от църквата „Св. Архангел Михаил“ във Варна

Дядо поп не довършва разказа си в тази брошура и с това той прикрива най-мистериозните факти в своя живот и които той е доверил на верующия. Когато тайнственият свещеник предава Антиминса (жертвеника) и завършва речта си към момъка, станал невидим. Чак тогава младежът Константин разбрал, че неговият събеседник не е от живите, а дух. И това тъй силно го стреснало, че той останал на местото си като вдървен. Незабелязан на тази сцена свидетел бил пазачът на черквата-джамия, стар благочестив турчин. Той приближил към смаяния момък, турил ръка на рамото му и му казал:

— Синко, Божиите пътища са неизследими, иди си с мир.

Същият дух и в други важни моменти на живота на свещ. Константин му се е явявал. В най-големия разгар на борбата между българи и гърци (гагаузи) във Варна една вечер младият свещеник Дъновски попаднал в засада на свои враговегърци, които го нападнали, за да го убият. С мъка той се изтръгнал от опасността, като оставил част от расото си в ръцете им. В това време той вижда своя духовен водител, който отправил към него одобрителни думи: „Дерзай, вие ще победите!“

Скоро след това поп Константин получил из Цариград известие от Чорбаджи Атанаса (своя покровител, на когото бил зет), че българското черковно дело върви добре, успешно и скоро ще излезе на добър край. На свои близки дядо поп разказвал, че за първи път видял своя покровител в 1854 г., когато на малко гръцко параходче той с тримата си другари от Варна – Белю Пипин, Тодор х-Мавродиев и Петър Атанасов – излизат от Цариград и навлизат в Мраморно море. Насреща им летяла, тласкана от силен вятър, голяма военна гемия. Ходът ѝ бил тъй устремен, че докато параходчето успее да се отклони, гемията го удря с носа си тъй силно, че го пробива и потъването му било неизбежно. В тоя критически момент Константин вижда, че край баджата на параходчето се спуска сянката на един калугер и той го чува, че казва: „Не бойте се, никой от вас няма да погине!“

Дядо попа познавах лично. Той и пред мене е потвърждавал верността на цитирания разказ. Преди 15 дни видях копие от Антиминса, отпечатано на литографски камък. Самият оригинал видях сега върху престола на първата българска черква във Варна „Свети Архангел Михаил“. В тая черква свещ. Константин прекарал повечето от служенето си. В една стаичка при същата той преживял и сетните дни от тихия си живот. В двора до олтара лежат и останките му. Над гроба се издига скромен железен кръст. Засъхнали бяха няколко стръка цветя, посадени върху стихналата земя.

Отиде си от света живият свидетел на описаната мистерия. Остава само старият жертвеник да говори за мистериозното си минало. От надписите му на гръцки език се види, че е печатан, когато е бил вселенски патриарх Кирис Паисий, 1747 г. С едри слова стои един надпис: Осветено от свети Месемврийски кирис Йосиф 1820 г. А отляво са думите: Агнец (жертва) 1820, 6 август, мощи св. Мина (завити в Антиминса). Дълго още тоя прогнил от времето паметник ще ни напомня не само за живата вяра на скромния служител Христов, но и за живите ръководители на българския народ, които ни нудят да издигнем храм за нашия Бог – в българските сърца!

*

* *

КОЯ Е РОЖДЕНАТА ДАТА НА ПЕТЪР КОНСТАНТИНОВ ДЪНОВ

Валсерпъ Айн

ЮЛИАНСКИ КАЛЕНДАР

През 46 г. пр. Хр. император Юлий Цезар осъществява нова календарна реформа върху дотогава съществуващият римски календар. Този календар придобива названието *Юлиански или стар стил*. Той е изграден средно от 365.25 дни в годината. За да се реализира тази продължителност, всеки три от четири поредни години са прости, т.е. от по 365 дни, а четвъртата е високосна, т.е. от 366 дни. Приема се, че за високосни се считат онези години, чийто брой се дели на четири без остатък. Например: 1996 г. е високосна, защото 1996:4 = 499 (остатък 0). Грешката, която се допуска между действителната трайност на годината и приетата за 365.25 дни, е: d = 365.24219879 – 365.25 = –0.0078013 дни, където трайността на действителната година, т.е. периода, за който Слънцето има две последователни преминавания (отчита се и прецесията) през точката на пролетното равноденствие, е 365.24219879 дни.Това е т.нар. тропическа година. Грешката d означава, че началото на приетата година закъснява с приблизително 11.23 min спрямо тропическата (за всяка година). Тази грешка за приблизително 128 години нараства до един ден (или по-точно за 128.1837642 години).

Денят на пролетното равноденствие през 46 г. пр. Хр. е 23.III. (или по-точно казано, астрономическата пролет на 46 г. пр. Хр. настъпва в 18:24 ч Гринуичко време на 23.III.46г. пр. Хр.). През 325 г. сл. Хр. по време на Първия вселенски събор в Никея (Никейски църковен събор) пролетното равноденствие е било на 21.III. По време на този събор Църквата приема Юлианския календар за официален.

ГРИГОРИАНСКИ КАЛЕНДАР

Тъй като грешката от един ден за 128 години продължавала да се натрупва през вековете, се оказва, че към XVI век пролетното равноденствие е настъпвало на 11.III.(което е неестествено зимно време). Така честването на Великден е настъпвало в нетрадиционно ранни дни от годината. Това налага през 1582 г. да се направи нова календарна реформа. Тази реформа е т.нар. Григориански календар или нов стил. Тя се извършва от Папа Григорий XIII, като се приема поправка от 10 дни. Така след 4.X.1582 г. следва датата 15.X.1582 г. т.е. 5.X. (стар стил) съответства на 15.X. (нов стил). Например: 5.X. + 10 дни = 15.X.; 7.X. + 10 дни = 17.X. и т.н. По този начин пролетното равноденствие през 1583 г. отново е на 21.III. Решено е тази дата да бъде фиксирана занапред като дата за настъпване на пролетта. За тази цел се приема, че на всеки 400 години три високосни години ще се смятат за прости. Приема се също така

тези години да са нулевите на всеки век. Така например:

1600 г. – високосна

1700 г.

1800 г. са прости по нов стил, но високосни по стар

1900 г.

2000 г. - високосна и т. н.

В резюме: Григорианският календар (нов стил) се различава от Юлианския (стар стил) по това, че през 1582 г. се прави една поправка от 10 дни и след това на всеки 400 години се изпускат по три дни от Юлианския календар спрямо Григорианския. При този календар също има грешка, но тук вече един ден се натрупва за около 3320 години. Това означава, че след 4900 години ще се наложи нова календарна реформа, ако разбира се дотогава се запази този начин на летоброене.

КАК СЕ ПРЕМИНАВА ОТ СТАР В НОВ СТИЛ

За периода от 5.X.1582 г. до 29.II.1700 г. включително (стар стил) поправката е +10 дни към датата от стар стил. Например: 1.I.1700 г. (стар стил) съответства на 11.I.1700 г. (нов стил). Но 1700 г. е високосна за Юлианския календар, а е проста за Григорианския, т.е. 29.II.1700 г. съществува само по Юлианския календар (стар стил), но по Григорианския на тази дата съответства 1.III. Например: 19.II.1700 (стар стил) $\xrightarrow{\text{10 дни}}$ 29.II.1700, но тази дата не съществува, т.е. това е 1.III.

Този един ден разлика между стар и нов стил се натрупва към останалите 10 и така вече поправката е 11 дни. Например:

28.II.1700 (стар стил) $\xrightarrow{\text{10 дни}}$ 10.III.1700 (нов стил)

29.II.1700 (стар стил) $\xrightarrow{\text{10 дни}}$ 11.III.1700 (нов стил)

1.III.1700 (стар стил) $\xrightarrow{\text{11 дни}}$ 12.III.1700 (нов стил)

Аналогично през 1800 г. се натрупва още един ден разлика между календарите. Така вече имаме 12 дни корекция. Например:

19.II.1800 (стар стил) $\xrightarrow{\text{11 дни}}$ 2.III.1800 (нов стил)

28.II.1800 (стар стил) $\xrightarrow{\text{11 дни}}$ 11.III.1800 (нов стил)

29.II.1800 (стар стил) $\xrightarrow{\text{11 дни}}$ 12.III.1800 (нов стил)

1.III.1800 (стар стил) $\xrightarrow{\text{12 дни}}$ 13.III. 1800 (нов стил)

Аналогично и за 1900 г.:

28.II.1900 (стар стил) $\xrightarrow{\text{12 дни}}$ 12.III.1900 (нов стил)

29.II.1900 (стар стил) $\xrightarrow{\text{12 дни}}$ 13.III.1900 (нов стил)

1.III.1900 (стар стил) $\xrightarrow{\text{13 дни}}$ 14.III.1900 (нов стил)

Така след датата 29.II.1900 г. (стар стил) имаме право да добавяме 13 дни, за да приведем датата към нов стил. За всички дати от 1.III.1800 г. до 29.II.1900 г. (включително) се ползва поправка от +12 дни.

Веднъж приведена една дата от стар в нов стил, тя не подлежи на нови промени, защото нови дни за поправка се получават само при съотнасяне между стария и новия стил, но не и между вече поправения стар стил, т.е. той вече е нов и някакъв „следващ“ нов стил.

РОЖДЕНАТА ДАТА НА ПЕТЪР К. ДЪНОВ

Учителя Петър Дънов е роден на 29.VI.1864 г. (стар стил). Това съответства в църковния календар на Петровден. За да приведем датата 29.VI.1864 г. към нов стил, се прави поправка от +12 дни:

29 + 12 = 41 – 30 (м. юни е от 30 дни) = 11. Така се получава 11.VII.1864 г. (нов стил).

Забележка: На читателя, интересуващ се по-задълбочено от астрология, предлагам да изследва времето около 9 ч. и 55 мин. Гринуичко време.

ПЕТРОВДЕН

Петровден е църковен празник,

спадащ към т. нар. Неподвижни празници в църковния календар. Това са празници, строго фиксирани към дадена дата, за разлика от Подвижните (като например Великден), които всяка година зависят от положението на Слънцето и Луната спрямо Земята.

Българската православна църква чества Петровден на 29.VI. до 1915 г. включително, защото тя ползва Юлианския календар за отброяване на своите празници.

Календарна реформа в административния календар на България се извършва през 1916 г. Тогава след датата 31.III.1916 г. следва датата 14.IV.1916 г., т.е. поправка от 13 дни. Например:

20.III.1916 (стар стил) 12 дни → 1.IV.1916 (нов стил)

31.III.1916 (стар стил) 12 дни → 13.IV.1916 (нов стил)

1.IV.1916 (стар стил) 13 дни → 14.IV.1916 (нов стил)

2.IV.1916 (стар стил) 13 дни → 15.IV.1916 (нов стил)

След тази реформа Българската православна църква продължава да отброява своите празници по Юлианския календар (стар стил), т.е. тя не се съобразява с административния календар и с несъвършенството на Юлианската календарна система. Това продължава до 1968 г. Така Петровден през 1915 г. е бил на 29.VI. (стар стил), защото нов стил още не е бил въведен в България, но през 1916 г. и следващите години до 1968 г. (включително) 29.VI. (стар стил) е отговарял на 12.VII. (нов стил) (поправка от 13 дни). Тъй като след реформата на гражданския календар номерацията на дните се променя, то църковните празници започват да се отброяват от Българската православна църква по два паралелни стила (стар и нов). Така Петровден започва да се чества на 29.VI. по църковния календар, което е 12.VII. по гражданския.

На 19.XII.1968 г. по решение на Светия Синод на Българската православна църква църковният календар се реформира. За целта се приема нова календарна система, наречена *Изправен юлиански календар*. Тя компенсира грешката, натрупана до момента, и приема такава система за отброяване на високосните години, че църковният календар да бъде коректен много векове напред (до 42680 г.). Системата *Изправен юлиански календар* е различна от Григорианския, но разискването на същността на тази нова система би изместила центъра на настоящата тема. Затова само ще кажем, че през 1968 г. след 19.XII. (нов стил), Никулден, който е 6.XII. по Православния църковен календар следва след 20.XII. (нов стил), Игнажден, който вече и за църквата е 20.XII. (реформиран църковен календар). В следствие на реформата Петровден от 1969 г. е отново на 29.VI. и ще продължава да е така и занапред.

До 1944 г. (включително) в България църковният календар се е ползвал от населението много повече отколкото в наши дни. Затова, следвайки традицията, рожденият ден на Учителя е възможно да се е празнувал на Петровден, което, приведено към административния календар след 1916 г., е 12.VII., но приведената от миналия век дата 29.VI. (стар стил) отговаря на 11.VII. (нов стил), което вече не е Петровден.

В резюме: Петър К. Дънов е роден по Юлиански календар (стар стил) на 29.VI.1864 г., Петровден. Тази дата отговаря на 11.VII.1864 г. от Григориански календар (нов стил). Но Петровден 29.VI. (стар стил), който е един църковен празник в периода 1916-1968 г. се е чествал на 12.VII., а след това – отново на 29.VI. Това разминаване между Петровден и съответната му дата от стар стил и привеждането им (на празника и датата) към нов стил е вследствие на това, че календарната реформа е

направена в България през нашия век, т.е. след 1900 г. Защото през 1900 г. има натрупан още един ден разлика между стар и нов стил.

Оставям на читателя да прецени дали Учителя Петър Дънов е роден на Петровден, следвайки традицията на църковния календар, който в периода 1916-1968 г. се е чествал на 12.VII., а след това отново на 29.VI. или на 11.VII.1864 г. следвайки системата на актуализиране на календара.

ИЗВОД

Ако се интересуваме от църковния празник, Учителя Петър Дънов е роден на Петровден, т.е. 29.VI. до 1915 г. включително, на 12.VII. за 1916-1968 г. включително и на 29.VI. от 1969 г. включително.

Ако се интересуваме от астрономическата (действителната) дата, той е роден на 11.VII.1864 г.

Литература:

1. *Андреев, Й.* „Семинариум по средновековна българска история. Помощни исторически дисциплини“, В.Търново, 1985 г.

2. *Ридли, Б.* „Светът около нас“, София, 1988 г.

3. *Събев, Т.* „Църковно-календарният въпрос“, София, 1968 г.

4. *Чолеев, И.* „Математическа география и картография“, София, 1996 г.

*

* *

БЕЛЕЖКИ ВЪРХУ КНИГАТА „УЧИТЕЛЯТ НА БЯЛОТО БРАТСТВО“*

Правдолюб Истинолюбиви**

(в съкращения)

Вместо предговор.

Сред нашите среди през последните няколко години се разпространиха трудове в ръкопис с биографични данни за Учителя, Словото му, Братството и братския живот.

През 1979-1980 г. излязоха от печат и две книги: „Моят роден град София“ от Райна Констанцева, ДИ Отечествен фронт и „Червената ескадра“ от Недю Недев, Военно издателство, София.

Както в ръкописа „Учителят на Бялото Братство“, така и в тия две книги са допуснати редица неистини, защото са писани без фактическа документация. Това ме накара да напиша за труда „Учителят на Бялото Братство“ и за другите две книги по няколко реда, ползвайки документални източници. Това написах заради самата истина, без лично отношение и без лоши чувства към авторите.

Автора

Стр.27 или 37 *(70-71)*:

„Малкият Петър бе почнал ученето си в набързо построената черквица в Хадърджа, но по-късно, когато известни служебни обстоятелства изпратиха свещеник Константин Дъновски да иде за известно време в Нови пазар, с него отива и Петър.“

На същата страница по-долу (*71*):

„Така все повече усамотен, любознателен и търсещ, Петър завършва основното училище в Нови пазар. Това нещо съвпада и със завръщането на семейството в Хадърджа.“

На 14 февруари 1865 г. се освещава и открива първата българска църква „Свети Архангел Михаил“ в гр. Варна с първи свещеник в нея Константин Дъновски. Първият български учител във Варненско става по такъв начин сега и пръв български свещеник във Варна. Там остава да живее до самата си смърт (13 ноември 1918 г.) и е погребан пред олтара на църквата „Свети Архангел Михаил“.

„... Отец Константин Дъновски, който види се и досега не иска да се отдели от тази църква и

** Става дума за ръкопис на Георги Томалевски (1897-1988), разпространяван неофициално по време на комунистическия режим и претърпял много по-късно две издания с различни заглавия: „Петър Дънов и българите“, Астрала, София, 1994 и „Учителят Беинса Дуно“, Алфа-Дар, София, 1997. Авторът на бележките цитира номерата на страници от ръкописа; съответстващите им страници от публикацията на Алфа-Дар са добавени в скоби от съставителя (бел. състав.)*

*** Псевдоним на Никола Цочев Нанков – роден на 17 юни 1901 г. в с. Кръвеник, Габровско (днес в състава на с. Априлци), ученик на Учителя Беинса Дуно от ок. 1922 г., играе забележителна роля в живота на Изгрева, завършва земния си път на 16 октомври 1983 г. в София (бел. състав.)*

винаги там му е прибежището и квартирата“.

Константин Дъновски напуска Варна през месец септември 1868 г., до което време е бил председател на българската община пред турските власти. За причината за първото му напускане на гр.Варна пише проф. Петър Ников в списание „Духовна култура“, кн.1-2, 1922 г., в главата „Икоиом Константин Дъновски“, с.131.

„Българската община за посрещане на своите разноски разчитала на приходите от епархията, но срещала големи мъчнотии. Дирейки изход от това трудно положение, варненската община решила да извика начело на общината някое по-високо духовно лице, което със своя висок сан да импонира на селяните. По молба на варненци Иларион Макариополски изпратил архимандрит Партени, който през септември 1868 година зел председателството на общината. Константин Дъновски се оттеглил и се прибрал в Хадърджа. И новият председател се сблъскал със същите трудности, което извикало неговото падане и през март 1870 година той бил уволнен от председателството на варненската община. Обаче Иларион Макариополски добре познавал Константин Дъновски и предложил между другите пак него. По такъв начин Константин Дъновски зел пак председателството на варненската община през месец март 1870 година.“

Втори път Константин Дъновски напуска Варна през 1899 г., след като бил пенсиониран. Тогава той отива като свещеник в гр. Нови пазар и остава там и през следващата 1900 г. След тези две години (1899-1900) Константин Дъновски се завръща отново във Варна и не я напуска до края на живота си.

Ето какво пише Тодор Бъчваров в книжката си *„Заветници на свободата“ – Предисловие, София, 1.VIII.1922 г.*

„Преди двадесет и две години (1900 г.) се запознах с Петър К. Дънов... Същата година имах случай да се запозная в Нови пазар и със застарелия негов баща, свещеник Константин Дъновски.“

От горното се вижда, че Константин Дъновски и Учителя са били в Нови Пазар през 1900 г.

Когато Петър Дънов (Петърчо) е трябвало да постъпи в основно училище, е било годината 1872-ра. Тогава родителите му живеели във Варна, завърнали се след първото напускане на града (септември 1868 г.) през март 1870 г. Във Варна вече е имало българско училище, открито на 11 май 1860 г., което е закривано само по време на Освободителната руско-турска война 1877-1878 г. Тогава малкият Петърчо е бил вече завършил там основното си образование. След войната във Варна е имало вече петокласна мъжка гимназия, където Петър Дънов завършва гимназиалното си образование.

(*„VI. Известие на Варненското археологическо дружество“, Варна, 1914 г., „Принос към просветителното дело в гр. Варна, стр. 20-44*).

(74):

„Това, което можем да кажем тук и което имаме основание да считаме за сигурно, то е, че Учителя се приобщи за известно време към методистките евангелски среди...“

Ако познаваме Учителя и неговата мисия и ако сме негови ученици, никога не можем да мислим, камо ли да говорим и пишем за него подобни неща. Учителя никога не се е приобщавал към каквито и да е било религиозни „среди“, дори и към тая на баща си. Той може да е бил за известно време сред някоя такава „среда“, но

това не означава, че се е приобщил към нея. Нима дванадесет годишният Исус, когато отиде в храма при първосвещениците, се „приобщи“ към тях и стана като тях? Нима Учителя, който бе в света сред хората на земята, се „приобщи“ към тях и стана като тях? Той беше пратеник с мисия да изведе душите, приобщени именно към разни човешки среди, основани на религиозен фанатизъм, приобщени към форми, догми и ритуали, и да ги поведе по пътя на Любовта и Мъдростта. А когато дойдат до Истината, тя да ги направи свободни от човешките окови и заблуждения. Учителя живя в света, но светът остана извън него. Той не го допусна да влезе в него. Да говорим и пишем такива неща за Учителя не е нищо друго, освен наливане вода във водениците на евангелистите, че Учителя бил „излязъл“ от техните среди – от методистите. Учителя излезе от Бога.

Стр. 44 (*83*):

„През време на студентството в Америка с Учителя се случили доста забележителни неща. Един ден той срещнал намиращия се също в Америка българин Величко Граблашев, който бе известен навремето като ревностен член на спиритическото общество.“

Нямаме абсолютно никаква фактическа документация за описания случай, че Учителя се е срещал в Америка с Граблашев, че бил отведен в някаква непозната местност с някакви видени и чути странни неща, че след това Граблашев отишъл сам да търси това място, но не го намерил и т.н. Ако беше имал още в Америка такава опитност с Учителя, той непременно щеше да бъде негов първи ученик след завръщането си в България. Известно е, че Граблашев работи отделно от Учителя като спиритист, издава свое спиритическо списание „Задгробен мир“ и спиритическа литература. В 1906 г. основава спиритическо общество и го регистрира с устав, утвърден от Министерството на народната просвета – „Устав на психическото дружество“ в гр.София, 1906 година; председател на обществото – Величко Гръблашев, секретар – Васил Узунов. В официалните списъци на учениците, поканени на годишните събори на Веригата (по реда на поканването), намираме, че Величко Гръблашев присъства на събор за първи път през 1910 г. и за последен път през 1922 г., след което заминава за Америка и повече не се е завръщал в България. Там се е и поминал.

Стр. 47 *(92)*:

„След като приключи своите френологически изследвания към 1900 г. – в началото на столетието – Учителя започна да говори на народа и създаде своите забележителни беседи...“

Учителя се завръща от Америка през 1895 г. и прекарва във Варна до 1899 г. при сестра си Мария на ул. „Дунав“. През това време той издава в 1896 г. книгата си „Наука и възпитание“, през 1897 г. – „Хио-Ели-Мели-Месаил“, а през 1898 г. изнася пред благотворителното дружество „Милосърдие“ „Призвание към народа ми, българите и славянството“. На следващата 1899 г. той отива в Нови пазар. След двегодишно пребиваване (1899-1900 г.) в Нови пазар Учителя се отправя пеш през Стара планина и пристига в Сливен. Оттам той тръгва из страната от град на град, изнася сказки и прави френологически изследвания цели 11 години – до Балканската война (1912-1913 г.). От времето на неговото пътуване са останали много писма до първите му ученици (Пеньо Киров, Димитър Голов и др.), писани от градове и паланки. По тях се виждат градовете, в които е изнасял сказките си, броят на посетителите и др.

Учителя е започнал да говори на народа след Балканската война (1912-1913 г.) и през 1914 година. Първата му беседа (говорена на народа) е „Ето Човекът“, отпечатана в томчето с неделни беседи „Сила и Живот“, първа серия. След всяка отпечатана беседа е посочена датата на говоренето ѝ – ден, месец и година. Оттук именно се вижда, че Учителя започва да говори на народа от 1914 година, 16 март (стар стил).

Стр. 47 *(93)*:

„През март 1897 г. в живота на Учителя настъпват събития без никакъв външен ефект. На езика на езотерическата наука то се нарича посвещение. Това е един свещен миг или час, когато пратениците на Небето, от каквато и степен да са и с каквато мисия да са дошли, биват посвещавани от същества, за които ние не можем да приказваме. В тази среща те ясно виждат своя път и получават указания за това, което предстои да сторят.“

На Учителя се приписва през месец март 1897 г. някакво посвещение, събитие „без никакъв външен ефект“, посвещаване от същества и т.н. Като пишем и разпространяваме такива данни за Учителя, показваме, като негови ученици, непознаване на неговата мисия. Такова събитие в живота на Учителя не е отбелязано нито от него, нито от негов ученик, защото през 1897 г. той няма още ученици, имащи възможност да го наблюдават. Когато настъпи някакво събитие в живота и на най-обикновения човек, не може да липсва външен ефект, а камо ли при Учителя. За него ние, учениците му, можем да кажем, че той дойде между нас от Главата (Извора) и носи това знание оттам, че Словото протичаше чрез него, както водите извират от извор, разположен на висок планински връх, и слизат в равнините. Така беше и с Учителя. Той не дойде тук на Земята по пътя на някакво посвещение. Той не учи тук на Земята Божественото знание, а то само протичаше през него, идвайки отгоре – от Извора.

Стр. 47 *(92-93)*:

„Преди това, още в 1895 г. той издаде своята книга „Наука и възпитание“, чрез която успя да въведе голяма част от слушателите си в потребността да търсят скрития смисъл в свещените писания и в това, което ни дава положителното, експерименталното и достъпното за нашите триизмерни възможности знание“.

Книгата „Наука и възпитание“ е отпечатана през 1896 година в печатницата на К. Николов в гр. Варна. Всеки може да се увери в това, ако разгледа първото издание на книгата, където на първата заглавна страница е отпечатана годината, печатницата и града. По време на отпечатването ѝ Учителя още няма ученици, които да я разпространяват. В личния бележник на Учителя са отбелязани лицата, които са я разпространявали – бройки и отчитането им при продажбата. Учителя е носел този бележник още в Америка и на първата му страница е отбелязал „1894 година, Ню-Джърси“.

Стр. 48 *(93)*:

„Между забележителните дати на Учителя трябва да се отбележи и тази, когато той написа и издаде книгата „Завета на цветните лъчи“. Ние не знаем точно колко време е било потребно да излезе тази книга, но най-вероятното допускане е, че тя е започната след 7 март 1897 г. – годината на неговото посвещение.“

Във връзка с книгата „Завета на цветните лъчи на светлината“ ще цитирам за достоверност протоколите от годишната среща на учениците на Веригата през август 1912 г. в гр. Търново:

„15 август (св. Богородица)

Гореизброените шестдесет и трима души, поименно повикани, влязохме в заседателния салон, гдето всякой зае мястото си по указание на г-н Дънов, и то около отговарящата на числеността във формата на паралелограм маса, покрита с бял ленен плат, върху която беше простряна морава лента... Господин Дънов заемаше първото място на масата. На масата личаха синя и бяла ленти – последната бе над първата. Точно в 10 и половина часа преди обяд със ставане на крака и дигане на ръце, след прочитане на Добрата молитва, г-н Дънов възгласи: „Аз ви поздравявам от Господа като добре дошли. Речта, която аз ще започна да ви давам, е чистото Слово Божие, предавано, говорено и опитвано от хиляди години. То са стихове от книгата Господня, така систематически извадени и наредени... Аз ще прочета всичко, което Духът е стъкмил за вас, а това, което тук ще прочета, ще се сформирова и отпечата в особена книжка, която ще ви се раздаде за упражнение. В тая книжка подробно и ясно ще се подредят не само стиховете, но още и краските с различните добродетели, които произвеждат и образуват трептения на тия стихове". Тук г-н Дънов почна да чете стиховете, които произвеждат лъчите на червената и портокаловата краски...

В 5 ч. след обяд г-н Дънов продължи прочита на стиховете за краските..."

В първите години Братството са го назовавали Веригата, а много по-късно след Световната война 1914-1918 г. – Бяло Братство. Много пъти сестра Еленка Иларионова от Велико Търново ми е разказвала, че Учителя е стъкмил „Завета на цветните лъчи на светлината" в Арбанаси, където Братството имаше къща, т.е. след приключване на френологическите си изследвания 1911-1912 г. Учителя възлага публикуването на „Завета на цветните лъчи на светлината" на най-заслужилия за делото свой ученик – брат Димитър Голов. Той я отпечатва в най-добрата тогава печатница – Придворната печатница.

Сестра Еленка бе съпруга на търновския ръководител Константин Иларионов, а след смъртта му тя остана за ръководител. Беше ученичка на Учителя от 1906 г. и в дома им на улица „Зеленка" за него имаше специална стая. Улицата и къщата се намират над новия театър в града.

Стр. 48 (*94*):

„Пак през същата 1897 г. някакъв свещеник... успял да вземе по някакъв неизвестен за нас начин един ръкопис на Учителя и издал малка брошура, която озаглавил „Тайните на Духа" или „Хио-Ели-Мели-Месаил – Глас Божи"..."

Отпечатването на „Хио-Ели-Мели-Месаил" не е станало от непознат свещеник през „същата 1897 г.", а много по-късно – през 1912 г. в печатница „Напредък" , Стара Загора. Това се вижда и от самата книжка, на чиято корица са посочени годината, печатницата и градът. За този случай Учителя говори на събора в гр. Търново през 1922 г.: „Друг един брат ми разказваше следното: книжката, една малка книжка аз бях издал, но без надпис (*без автор, бел. авт.*), попада в ръцете на едного, който си позволил да изкара от нея 5000 екземпляра и ходи да я продава. Запитват го: Кой написа тая книга? – Аз, духовете ми проговориха какво да напиша. „Оставете го, казвам, нека я разпространява"... (*„Беседи, обяснение и упътвания от Учителя. Дадени на учениците от Всемирното Бяло Братство, при срещата им в гр. Търново, през*

лятото 1922 година“)

Стр. 51 (*102*):

„…в същата сграда на Окръжния съд, където и двамата са чиновници (Пеньо Киров и Тодор Стоименов, бел. авт.)“.

Чиновник в Бургаския съд е бил само Тодор Стоименов, а брат Пеньо Киров е имал частна комисионерска кантора в града. Това се вижда от многобройните му писма, писани на печатни бланки и пликове с фирмата му: „Пеню Киров – комисионер, гр. Бургас“. Съхранени са такива пликове с писма до Димитър Добрев от Сливен, Минчо Сотиров от Созопол и от Учителя до брат Пеньо Киров със същия адрес: „Пеню Киров – комисионер, Бургас“. Сведения за тези двама братя могат да бъдат получени и от брат Жечо Панайотов, който през това време е бил чиновник в Бургас.

Стр. 52 (*105*):

„След първият събор през 1900 година следват няколко събори… Първият събор, за който знаем повече, е проведен през 1909 година. В протоколите, освен имената на присъстващите, се срещат оригинални и ценни мисли.“

От официалните списъци на събориите от 1899 г. до 1922 г. включително се вижда, че първият събор не е станал през 1900 г., а през 1899г. в гр. Варна. Там са провеждани събориите до 1909 г. включително, след което събориите стават в Търново до 1925 г. Че първият събор е станал през 1899 г. с първите трима ученици на Учителя се вижда от списъка на присъстващите от 1899 до 1915 г. Там в графата „година на поканване на събор“ е посочена годината 1899-та. В този списък, на първата страница, в долното бяло поле брат Пеньо Киров с черно мастило е написал: „Някои смятат, че първият събор е станал през 1900 година, първият събор стана през 1899 година“. Следва саморъчният му подпис с червено мастило. Така че имената на присъстващите ученици не са посочени само на събориите в гр.Търново, а от 1899 до 1922 г. включително.

Стр.115 (*216*):

„Председателят на теософската ложа в България не закъснял да поиска среща с Учителя, в която да го уведоми за добрите възможности, които му предлага организираното Теософско общество и големите успехи, които го очакват както в нашата страна, така и в чужбина.“

Това, което пиша по-нататък, го правя като бивш член на Теософското общество до 1922 г., добре познавайки отношението на теософите към Учителя и Бялото Братство. Говорил съм неведнъж със Софроний Ников, председател на теософското общество, и с други. Те имаха отрицателно отношение към Братството и Учителя. Теософското общество имаше за вътрешен началник на своята школа Учителя Мория и щом като той не посочваше Учителя като такъв, това значеше за тях, че не е Учител. През лятото на 1922 г. Теософското общество откри летен теософски университет, който следвах и аз, и издаде вестник „Теософска мисъл“, брой единствен. В него беше поместено стихотворение със следния акростих (*първите букви от всеки ред, прочетени вертикално надолу*): „Дънов е лъжеучител“. Теософията, затънала из джунглите на Индия със знания от инволюционния период, не прие Христа такъв, какъвто е. Теософите са будисти и поставят Буда над Христа, определяйки на последния и посвещение Пета степен. Само три окултни школи са Христови – Школата на Учителя, на розенкройцерите и на антропософите.

Двете родни сестри на председателя на българските теософи Софро-

ний Ников – Йорданка Савова и Мария Бояджиева – бяха ученички на Учителя Петър Дънов.

Стр. 124 и 125 (*232*):

„Според ученици на Бялото Братство, които са следили по-внимателно делото на Учителя в многобройните му аспекти, посочва се годината 1897 като особено важен етап в земния му път. За тази година споменахме и на друго място, тъй като през тази година, между другите съществено важни моменти от осъзнаването на своята духовна мисия, Учителя е отпечатал, макар и в ограничен брой, книгата „Завета на цветните лъчи на светлината“.

За осъзнаване на собствената си мисия по такъв начин, както авторът пише, бих казал отново, че ако познаваме Учителя и мисията му, не би трябвало да му приписваме подобни неща. Що се отнася до „Завета на цветните лъчи на светлината“, та нали на събора в 1912 г. Учителя го прочита още в ръкопис и казва, че ще бъде отпечатан и след това раздаден. Това се вижда от протоколите на съборите, които могат да ни покажат самата истина. Авторът уж минава за един от учениците, които са следили по-внимателно делото на Учителя. А делото на Учителя най-добре може да бъде проследено от запазените документи. В тях е истината. Само въз основа на писмена документация можем да пишем и говорим за Учителя и делото му.

12.12.2000
Вторник
~0-12-22.

Втора част
СЛОВОТО

ХИО-ЕЛИ-МЕЛИ-МЕСАИЛЪ*

Глас Божий

Така се клех верен ли си.

С правда ще се утвърдиш.

ЕМАНОИЛЪ

Любовта е извор; тя живота ражда. Нему тя вдъхва свята длъжност напред да върви. Нагоре към Доброто да се стреми. Това тя върши непрестанно като нежна майка в душата человеческа. Тя постоянно посажда скромни малки семена на благи чувства, с благи добрини. Тази тайна който разбира, той ще своята душа да остави вечно да се полива от Небесната утринна роса. А пък Слънцето на Живота, то ще о време человека да озари и в душата му да повдигне и оплодотвори всички плодовити семенни истини и добрини.

ТАЙНИТЕ НА ДУХА „ЛА ЕЛОХИМЪ ХАХАРЕЦЪ“

Онзи, който стои, ще устои; и твърдият в истината ще е твърд винаги. Затова, братя мои, съобразявайте живота си със закона на благодатта Господня. Бъдете готови да услужите на всяко добро и благо дело, понеже това е Волята на Отца вашего, който е горе на Небето. Затова препашете чреслата си с Правда и пригответе сърцата си в святост, за да сте готови да служите на великото дело, на което Бог на силите скоро ще ви призове.

Защото Бог, който се е открил, не ще ли да покаже Своята сила, Своята слава, Своето величие? Не ще ли да изяви Своята благосклонност, благост, дълготърпение, Своята велика и неизмерима Любов? Да, без всяко съмнение. Защото кой е онзи, който ще се изпречи и ще Му забрани да не струва онова, що е Неговата блага воля? Нима Той трябва да се съобразява с человеческите постановления и человеческите закони? То се разбира, че не. То ще бъде богохулно да се стараем да ограничим Неговите възнамерения и желания, понеже това, което Той желае да прави, колкото и да ни се вижда противно и разрушително за нашето лично щастие, е най-доброто, най-

* *Словото „Хио-Ели-Мели-Месаилъ“ е записано от Учителя Беинса Дуно във Варна през 1897 г. и е публикувано в отделна книга през 1912 г. в Печатница „Напредък“, Стара Загора (бел. състав.)*

благото, което Неговата Любов извършва за вечното добро и благоденствие на нашата душа. Защото не е добър и велик онзи, който сам мисли че е такъв, но онзи, за когото Истината гласи.

И тъй, нека се въоръжим с величието на истинското търпение да понесем всичко за Неговата слава. Защото който понася поношения от Любов за Неговото име, пребъдва в Него самаго. А който пребъдва в Него, пребъдва в Неговата слава. А Славата на Отца е истинската Слава на Живота. И тъй, онова, което любовта върши, е винаги славно и велико, защото тя е изпълнение на закона.

А Царството Божие е вече дошло в сила и затова всичката земя трябва да се изпълни от величието на Неговото присъствие. Мъдростта Му трябва да обърне и завладее всякой ум, а Любовта Му – приготвените сърца, тъй щото Господ да царува винаги със Своя избран народ. Часът наближава и не е далеч от вази, когато ще бъдете призовани да се обедините с Него в едно тяло, един дух, един ум, едно сърце и душа. Тогава ще се изпълни обещанието „заедно с Господа и ведно с Господа". Радвай се земя и весели се Небе за твоите избрани.

Затова изпитването на всяко добро нещо е необходимо за успеха на духовния живот, а знанието на съвършеното вечно добро е самият Път за въздигане на душата и нашия ум, сърце и дух към Небето. Понеже знанието за истините на този ваш живот са светилници, водещи звезди за мястото на онзи Живот, в когото Пълнота царува.

Следователно, всякой, който се насили или си даде усилие да придобие необходимите сили, за да влезе, „грабва го" или, както е казано, „Царството Божие насила се взема и които се усилят, Го грабват". В тия думи се съдържа велика Истина. За да придобием обещанието, трябва да станем мъже. Необходимо е едно коренно приготовление, т.е. както Израил, който робува в Египет и след 400 години получи отговор на обещанията, дадени Аврааму в Ханаан. Той трябваше сега да излезе от земята на фараоновото робство под предводителството на Мойсея, да премине през Червеното море, една от големите спънки за обещанието, и не само това – Израил, който не беше още доволно силен духовно, трябваше да чака още четиридесет години след преминуването в пустинята, докат стане силен да грабне наследието чрез сила. Сила беше необходима, защото неприятелят се беше загнездил, завладял това обещание, докато Израил беше още младенец, но сега, в пълното си възрастие, той трябваше да придобие обещанието на баща си Авраама чрез силата на своята мишца. По същий начин и ний трябва да завладеем Царството Божие на земята със сила и дух и да изгоним неприятеля вън от пределите на това царство. Време е вече да тръгнем през пустинята, да преминем реката Йордан и да вземем чрез сила земята и да я направим вечно наследие на светиите, на Господа, наречени царе и свещеници – царе на Доброто, а свещеници на Истината.

Ето, Той иде да посети земята. Денят на Неговото посещение ще бъде ден страшен. Всички краища на земята ще бъдат изпълнени от силата и славата на Неговото присъствие и ще седне като който топи и чисти сребро; и ще очисти человеческите синове и ще ги претопи както злато и сребро, и ще принасят Господу приношения с Правда.

О, народ и народи, вий, които спите – събудете се и пригответе се, за да посрещнете Господа Бога на силите. Защото Бог наш няма да пощади нечестивите. Царството Му на земята ще бъде царство на Мир и Правда.

Синове человечески, синове Божии, пригответе сърцата си, за да Го

11.1.2004г.(НЕДЕЛЯ)~23г.

посрещнете и приемете в сила и слава. Колко са сладки мислите Господни! Колко са велики Неговите въжделения и възнамерения! Господ иде да се възцари и да очисти земята от неправдата. Защо така говори Господ: Ето, посред вази стои един, когото Бог помаза за цар и когото вий още не познавате, понеже е скромен и смирен по сърце. Но Бог ще го възвиши със своята десница, за да познаете всички, че Той е Бог всемъдър, Бог всеблаг, Бог велик и силен. Затова пригответе се от дълбочините на душата си.

Поклонете Му се вий, които Го любите, благословете Го в духа си. Ей, Господи, ела, ний ето Те очакваме, да бъде всичко според желанията на душата Ти и според благата Ти воля. Възвесели ся ти, който си избран от Господа, и възпей на Бога; понеже прослави се Господ. Враговете Му са паднали вече, веригата за беззаконний е готова и бездната чака да го приеме и да го върже за тисящи години. Ето, ще се съди Господ с този род при въдворяването на Своето царство. Радвай се, Сионе, денят на спасението ти изгря.

Ето това е Словото Господне. Не е ли Той, що е родил чрез Духа си своя избран род – священици и царе Богу, за да Му слугуват винаги с чистота и святост? Господ зове, има ли някой да внимава и да слуша в сърцето си за думите на устните Му? Чуй и разбери що говори Господ. Не постави ли завета на Своето царство, за да въдвори мир и любов между синовете человечески? Но ето те са възмнили в сърцето си, че постановленията и пътищата Господни са суетни, нямат изглед на величественост. Род блуден и глупав, кой е силен – който действува във вид, или който действува в Дух и Сила, за да произведе реда, да въдвори Мира, да въведе Любовта и да подкрепи славата на Живота? Вашите размишления са суета пред Мене и постановленията ви са беззакония против благия Ми Дух. Няма вече да търпя прищевките ви да се дигате и да охулвате святото Ми име, чрез което ви съм защищавал и крепил. Дано да се върнехте от гнусните си пътища и да познаете Господа и да Го приемехте в сърцето си; има ли друг освен Него, който може да благославя и да дава Живот? Както е слънцето за земята, не е ли Господ така за людете си? Ето, Той е и повече от това. Защо търсите Господа там, от гдето няма да дойде? Ето, Той е пред вази и чака да Го познаете, Той е като жених, който чака да Го познае тази, към която е привързана душата Му. Но ето, сърцето на невестата не познава още образа на своя любезен, на своя Господ, цар и свещеник Богу. Но ето, Той няма да чака да бъде познат, че тогава да дойде; ето, Той иде вече в сила и слава отгоре, за да постави вечната воля на Бога Отца за вечен закон, за да покаже чрез сила, дух, знамения и знания що е благата воля на Мели Иелохимъ-Иехова. Пригответе се вече за деня Господен. Бъдете трезвени, покайте се от беззаконията си, да не би да ви намери тоя ден и да ви постигне участта на нечестивите. Работете не за това, що погинва, но за това, що пребъдва; говорете, възвисете гласа си и възтръбете със силен глас, за да се чуе името Ми. Не мълчете, но работете за наследието, което Господ носи отгоре за своите люде, за своите сестри и братя. Ето, Господ стои пред вас, Той е благ, кротък и смирен по сърце, но скоро ще се облече в одеждата на Бога святаго. Ето, Словото Божие, Духът на завета. Радвай се ти, който познаваш Господа и който си познат и разбран от веки. Благословен Господ Бог наш Отец.

Ида, говори Господ, направете прав път за царството на Мира, за царството на Правдата. Ето заветното обещание, което е отдавна очаквано; възвестяването на синовете Божии – синовете на вечната Любов, които зова мои

Обични братя и сестри,

Съобщава ви се, че тазгодишната братска среща ще стане въ съответнитѣ кржжоци на Братството по следния начинъ:

ПЪРВИ ДЕНЬ, 10 Августъ 1945 г., петъкъ.

Въ 5 часа сутриньта събрание въ салона на Братството:

1. Добрата молитва.
2. Пжтътъ на живота.
3. Духътъ Божи.
4. Евангелие отъ Матея, 12 гл., 18 — 22 ст..
5. Евангелие отъ Лука, 6 гл., 27 — 39 ст..
6. Евангелие отъ Йоана, 13. гл., 31 — 36 ст..
7. Размишление: „Азъ затова се родихъ и затова дойдохъ на този свѣтъ да свидетелствувамъ Истината. Всѣки, който е отъ Истината, слуша гласа Ми“.
8. Четене беседата: „Мога да постигна“ (изъ тома „Заветътъ на любовьта“, трети томъ).
9. Молитвата на Царството.
10 Въ Начало бѣ Словото.
11. Учительтъ (четиво).
12. Отче нашъ.
13. Благославяй, душе моя, Господа.
14. Гимнастически упражнения.

ВТОРИ ДЕНЬ, 11. Августъ, сжбота.

Часътъ и редътъ, както въ първия день, само че ще се чете беседата **„Двоенъ дѣлъ“ (изъ тома „Събуждане“) и четивото „Ученикътъ“.**

ТРЕТИ ДЕНЬ, 12 Августъ, недѣля.

Часътъ и редътъ, както въ първия день, само че ще се чете беседата: **„Заветътъ на новото“ (изъ тома „Заветътъ на любовьта“, томъ първи) и четивото: „Любовьта“.**

На третия день, въ недѣля, въ 10 часа ще се прочете беседата **„Вѣчно подмладяване“** (отъ тома съ сжщото заглавие).

Следъ обѣдъ свободно събиране на групи и обмѣна на мисли.

Презъ тритѣ дни ще има общъ обѣдъ. Въ недѣля, на третия день, ще има братска вечеря, на която ще се повтори утринниятъ редъ безъ беседата, съ тритѣ четива.

Всѣки да послужи на Господа, както разбира и да Му принесе своя приносъ, тъй както му се открива.

Молимъ, съобщете настоящето на околнитѣ села, дето има кржжоци.

„Да се прослави Богъ въ Бѣлото Братство, и да се прославятъ Бѣлитѣ Братя въ Божията Любовь.

18. VII. 1945 година
Изгрѣвъ — София.

Съ братски поздравъ:

Братски съветъ: **Тодоръ Стоименовъ, Паша Теодорова, Симеонъ Симеоновъ, Никола Антовъ, Жечо Панайотовъ, Борисъ Николовъ, Боянъ Боевъ.**